

GREGORII PAPÆ VII DECRETUM.

(MANSI, *Concil.* XX, 886.)

rius papa VII et Urbanus papa II constitut festiuitates Romanorum pontificum celebrantur. Martyrum in IX lectionibus, rum in tribus saltem lectionibus præterdam, qui pro sua excellentia celeberrimur, sicut et S. Silvester, Gregorius et alii. m quâlibet Ecclesia sui patroni, et si conuerit, festum solemniter observet, quanto orum qui totius Ecclesiæ non tam patroni atres exstiterunt, quam et usque ad mar-

tyrium verbis et exemplis instituere non destiterunt. De his quidem sanctis martyribus inuitatorium, hymnus, responsoria, psalmi et versus, ut de martyribus, decantantur. Nota autem S. Gregorium papam I in graduâli libro de his martyribus, sicut et de confess. pontificalia administrantibus instituisse officia, ut de S. Marcello P. et M. *Statuit ei Dominus*; et de S. Felice P. et M. *Sacerdotes*. Et hoc utique satis congrue propter excellentiam dignitatis apostolicæ.

SANCTI GREGORII VII

PONTIFICIS ROMANI

OPERUM PARS TERTIA. — CONCILIA ROMANA.

CONCILIIUM ROMANUM I

PRO REFORMANDO ECCLESIE STATU.

Celebratum anno Domini 1074.

(Apud MANSI, *Conciliorum Collect.* tom. XX, col. 401.)

rius, prædecessorum suorum vestigiis in- per epistolam ad episcopos Longobardiæ indixit synodum prima hebdomada Quadragebrandam. Statuto die episcopi qui ti fuerant magno numero adfuerunt. Ad andam Ecclesiam a concubinariis sacerdotincipio statuerunt, ut, secundum instituta um canonum, inquit Lambertus, presbyteri ion habeant, habentes aut dimittant aut der. Nec quisquam omnino ad sacerdotium tur, qui non in perpetuum continentiam uicœlibem profiteatur. Quam constitutionem ssu pontificis episcopi in Germania promul, acciderunt quæ a Lamberto anno 1074 ntur his verbis : *Adversus hoc decretum uehementer infremuit tota factio clericorum, a plane hæreticum et vesani dogmatis esse as, qui oblitus sermonis Domini, quo ait : anes capiunt hoc verbum : qui potest capiat (Matth. XIX, 11, 12); et Apostolus : Qui ontinet, nubat; melius est enim nubere (I Cor. VII, 5) : violenta exactione homines*

B vivere cogeret ritu angelorum, et dum consuetum cursum naturæ negaret, fornicationi et immunditiei frena laxaret. Quod si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quam conjugium deserere, et tunc visurum eum, cui homines sorderent, unde gubernandis per Ecclesiam Dei plebibus angelos comparaturus esset.

Nihilominus instabat, et assiduâ legationibus episcopos omnes socordia ac desidia arguebat, et nisi ocius injunctum sibi negotium exsequerentur, apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. Archiepiscopus Moguntinus sciens non paruo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitam consuetudinem reuelleret, atque ad rudimenta nascentis Ecclesiæ senescentem jam mundum reformaret, moderatus agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias et deliberandi copiam dedit, hortans eos ut quod necessario faciendum sit sponte faciant, et tam sibi quam Romano pontifici necessitatem adimant aliquid in eos quod secus sit decernendi. Ad ultimum congregata synodo in Erfordia mense Octobri pressius jam transiebat,

ut, relegata omni tergiversatione impræsentiarum aut conjugium abjurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Multas contra illi rationes afferebant, quibus instantis perurgentisque improbitatem [forte, importunitatem] eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque adversus apostolicæ sedis auctoritatem, qua se ille ad hanc exactionem præter voluntatem propriam compulsus obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes precesque proficerent, egressi tanquam ad consultandum, consilium ineunt ut in synodum non redeant, sed injussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant, melius sibi videri ut in synodum regressi ipsum episcopum, priusquam execrabilem adversus eos sententiam promulgaret, cathedra episcopali deturbarent, et merita morte multato insigne monumentum ad posterum transmitterent, ne quis deinceps successorum ejus talem sacerdotali nomini calumniam struere tentaret. Cum ad episcopum relatum esset hoc eos machinari, commonitus a suis ut tumultum qui oriebatur matura moderatione præverteret, misit ad eos foras, rogavitque ut sedato pectore in synodum regrederentur, se, cum primum opportunitas arrisisset, Romam missurum, et dominum apostolicum, si qua posset ratione, ab hac sententiæ austeritate deducturum. Postero die admissis in auditorium communitè laicis et clericis, veterem illam de reddendis decimis querelam replicat, etc.

In hac eadem synodo excommunicatus est Robertus Guiscardus Nortmannorum princeps, de quo in fine libri primi epist. Gregorii supra hæc referuntur : Celebravit Romæ synodum, in qua, inter cætera quæ ibi gesta sunt, excommunicavit atque anathematizavit Robertum Guiscardum ducem Apuliæ et Calabriæ atque Siciliæ, cum omnibus fautoribus suis, quousque resipisceret. Post hæc diversorum abbatum et episcoporum causæ cognitæ sunt et dijudicatæ. Pictavensibus canonicis indultum fuit, ut eorum episcopus, decanus, vel alius aliquis prælatus, jus retineat certis diebus cantandi missam in aliena et exempta ecclesia, sicut Romæ atque alibi in stationibus observari consueverat. Decreto hujus synodi mandatum est Hispaniarum Ecclesiis, ut Romanum ordinem atque officium recipiant, prout Hispaniarum episcopi qui præsentibus erant se facturos promiserant. Insuper lectæ fuerunt litteræ Geisæ Hungariæ regis, quibus idem rex suum erga sedem apostolicam incomparabile studium et observantiam indicabat, petens ne adversantium hostium suorum querelis et calumniosis accusationibus ulla fides adhibeatur.

In eadem synodo Guilielmus episcopus Bellovacensis dignum exhibuit specimen Christianæ charitatis et episcopalis modestiæ, ut qui gravissima a suis tam clericis quam laicis perpressus, pro iisdem ea de causa excommunicatis apud pontificem intercesserit, eosque ab excommunicatione absolvi petierit et impetraverit. Ad hanc eandem synodum vocati sunt canonici Lucenses, ut causam redderent

cur adversus Anselmum episcopum suum Lucensem conspirassent. Qui de conspiratione et insidiis suo episcopo instructis convicti, juxta canones et capitulum sancti martyris et pontificis Fabiani, quo conspiratores et insidiatores suorum episcoporum curiæ tradendos esse decernitur, judicio totius sanctæ synodi etiam ipsi curiæ traditi fuerunt. Hæc ex Gregorii epist. 51 et sequentibus decem, Baronijs anno 1074, num. 36 et sequentibus.

Vide epistolam Gregorii ad Ottonem Constantiensis episcopum, infra capitulo primo sequentis apologetici, qua eum de rebus in hac synodo gestis summam ac breviter informat, quæque in ea salubriter contra Simoniacos et concubinarios decreta sunt per eundem promulgari præcepit. Apologeticum sermonem pro hac synodo scripsit auctor quidam hujus temporis, qui exstat in antiquissimo manuscripto codice monasterii Weingartensis, quem inde descriptum hic subjungimus.

INDEX CAPITULORUM.

- I. Decretalis epistola venerabilis papæ Gregorii, etc.
- II. De auctoritate quatuor principalium conciliorum œcumenicorum.
- III. De auctoritate apostolicarum constitutionum.
- IV. De auctoritate reliquorum conciliorum.
- V. Breris enumeratio decretorum superioris epistolæ.
- VI. De primo statuto, id est de Simoniacis.
- VII. De secundo statuto, id est de emptoribus ecclesiarum.
- VIII. Quod et sacra Scriptura damnet venditores spiritualium officiorum.
- IX. X. Item quod emptores eorum damnet, et quod mediatores hujus negotii damnet.
- XI. De tertio statuto dictæ decretalis epistolæ, id est, ut incontinentes altari nullatenus ministrent.
- XII. De anathemate eorum qui defendunt incontinentiam sacerdotum per Sozomeni cap. ex Tripartita historia depromptum.
- XIII. Quod non sacrorum ministris, sed laicis, permissum sit ut unusquisque suam habeat uxorem.
- XIV. Quid Apostolus constituat de sacris ordinibus.
- XV. Utilis consideratio ejusdem institutionis.
- XVI. Expositio beati Hieronymi super eandem institutionem.
- XVII. De quarto statuto prædictæ decretalis epistolæ, ne populus officia clericorum recipiat, quæ apostolica statuta contemnere videat.
- XVIII. Cur eorum officia populo sint prohibita.
- XIX. Explanatio cujusdam capituli quod præsen statuto videbatur adversari.
- XX. Quid dominum apostolicum compulerit ut hæc statuta depromeret.
- XXI. Quod non illis, sed sanctis Patribus, pro juremodi statutis esset indignandum.
- XXII. Cur eisdem statutis nullæ appositæ sint iociæ.

XXIII. Quod dominus apostolicus non solum episcopos sed et subditos eorum damnare possit.

XXIV. Quod cujuscumque episcopi parochianus domino apostolico etiam plus debeat obedire quam proprio episcopo.

APOLOGETICUS SUPER DECRETA

Quæ venerabilis papa Gregorius ejusdem nominis septimus in Romana synodo promulgavit contra Simoniacos et incontinentes altaris ministros.

PROLOGUS.

In superioribus epistolis illi nostro, nolit Deus ut deinceps dicam, æmulo, sed amicissimo satisfacere studui, et capitulum statutis nostri apostolici contrarium nullatenus attendendum, ut puta sub anathemate prohibitum evidenter monstravi, adeo videlicet ut ipse amicus noster se jam non ulterius contentioni, sed amicitiae operam daturum mihi rescriberet. Sed plures adhuc restant, qui eisdem statutis obstinato animo nimium periculose, imo perniciose resistunt, qui et alios simpliciores, quippe non multum studiosos ad considerandos canones adeo seducunt, ut et ipsi prædictas authenticas sanctiones contemnant, et suam consuetudinem jucundissimam quidem, sed perniciosissimam, retinere contendunt. Quod non plures eorum fecissent, ut mihi videtur, si ipsis compertum bene esset quam parum et potius quam nihil noster apostolicus in prædictis statutis deviet a sanctis Patribus. Quapropter mihi meisque similibus commodum fore censeo, si eadem statuta canonicis scripturis conferrem, et mutuam eorum concordiam qualiscunque styli officio breviter ac fideliter commendarem, et hoc ea intentione: ut si quis forsitan ex idiotis hoc inspicere dignetur, tanto vivacius ad obediendum apostolicis institutis respiciat, quanto evidentius videat hæc eadem nullatenus a sacratissimis canonibus deviare, sed cum eisdem ex ipsa sacra Scriptura processisse.

CAPITULA.

I. In primis igitur decretalem epistolam nostri apostolici describere juvat, ut tanto apertius sequentia elucescere valeant.

« GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto in Christo fratri OTTONI Constantiensi episcopo, salutem et apostolicam benedictionem. »

« Instantia nuntiorum tuorum, » etc. *Exstat ora inter epistolas.*

I. Sed priusquam statuta singulatim consideremus, quiddam de ipsorum canonum auctoritate non inmodum æstimo prælibare, ut tanto firmitus atur quidquid ex eis ad observandum nobis debeat.

« Sanctissimus papa Gregorius, quem noster apertissime nomine et actione nostris representavit scribitur, in sua synodica, id est synodali epistola, sanctissima quatuor concilia confirmat ita: « sancti Evangelii quatuor, sic quatuor concilia reverentur et venerari me fateor: Nicænum scilicet, in quo perversum Arii dogma destruitur; Constan-

tinopolitanum quoque, quo Eunomii et Macedonii error convincitur; Ephesinum etiam primum quo Nestorii impietas judicatur; Chalcedonense vero, in quo Eutychetis Dioscorique pravitas reprobatur, tota devotione amplector, integerrima probatione custodio; quia in his velut in quadam lapide sanctæ fidei structura consurgit, et cujus vitæ atque actionis norma consistit. Quisquis hanc soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videtur, tamen extra ædificium jacet. Cunctas vero personas quas præfata veneranda concilia respiciunt respicio, quas venerantur amplector; quia dum unum universali consensu sunt constituta, se et non illi destruit, quisquis præsumit aut solvere quos religant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. *Hucusque Gregorius.*

Hanc autem synodalem epistolam idem apostolicus statim post ordinationem suam composuit, et reliquis patriarchis, quippe Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, Hierosolymitano transmissit. Consuetudo enim erat eo tempore ut quilibet in aliqua patriarchalium sedium noviter ordinatus, se prædictas quatuor synodos custodire, reliquis sedibus transmissa epistola profiteretur, antequam nomen ejus apud reliquas sedes in diptychis describi mereretur: nomen videlicet prædecessoris ejus, licet defuncti, reliquæ sedes computabant inter vivos, donec ipsius noviter inthronizati præsulis synodicam reciperent epistolam: quæ quia eundem episcopum quatuor synodos recepisse denotavit, hoc sibi nomen *synodicam* ab eisdem synodis non incongrue videtur mutuasse. Hanc autem consuetudinem illius temporis fuisse idem sanctissimus papa testatur in epistola ad Secundinum servum Dei inclusum, quam et usque ad beati papæ Adriani tempora, quippe ad Carolum regem, perdurasse Johannes Romanæ Ecclesiæ diaconus asserit, qui vitam S. Gregorii ex præcepto Joannis papæ fideliter descripsit. Sed utrum adhuc eadem consuetudo perduret ignoro, quam tamen præfatis temporibus fuisse non dubito. Patet ergo evidentissime quam magnæ sint auctoritatis illa quatuor concilia, quæ sanctus Gregorius, imo per ipsum Spiritus sanctus, non semel, ut prædictum est, sed sæpius et Evangelii comparat, et omnes ab eisdem dissentientes anathematizat, quæ et quilibet novitius patriarcha se observaturum per epistolam suam reliquis sedibus profiteri debebat, si se inter catholicos patriarchas in diptychis describi volebat.

III. Decreta vero sanctissimorum Romanorum pontificum, si possemus, etiam studiosius quam illa quatuor concilia venerari et observare deberemus, cum et ipsa concilia omni firmitate carerent, si non apostolicæ sedis pontifices eadem per apostolicam auctoritatem congregare et corroborare decrevisset. Unde et beatus papa Marcellus, qui et ante Nicænum concilium sua decreta martyrio consecravit, ipse, inquam, vir apostolicus in decretis suis capite undecimo testatur: ita loquitur: «

successores, Domino inspirante, constituerunt ut nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Sanctus quoque Athanasius præsul Alexandrinus, qui non minima pars Nicæni concilii fuit in epistola ad Felicem papam cap. 2, ita dicit: Scimus in Nicæna magna synodo trecentorum decem et octo episcoporum ab omnibus concorditer esse roboratum non debere absque Romani pontificis sententia concilia celebrari. Sed et beatæ memoriæ Julius papa idipsum cap. 5 profitetur, dicens: Ipsi vero primæ sedis Ecclesiæ convocandarum generalium synodorum jura et judicia episcoporum singulari privilegio evangelicis et apostolicis atque canonicis concessa sunt institutis. B. quoque Damasus papa in decretis suis cap. 9 hanc intulit sententiam: Nulla unquam concilia rata leguntur quæ non sunt fulta apostolica auctoritate. His autem sententiis B. Isidorus, rimator Scripturarum sagacissimus, fideliter astipulatur, dicens: Synodorum vero congregandarum auctoritas apostolicæ sedi privata commissa est potestate, nec ullam ratam esse legimus quæ ejus non fuerit auctoritate congregata et fulta. Hæc canonica testatur auctoritas. Hæc ecclesiastica historia roborat. Hæc sancti Patres confirmant. Si ergo illa quatuor concilia omni auctoritate carerent, nisi principaliter ex decretis Romanorum pontificum firmitatem obtinerent, quis inficiari poterit quanto decreta per ipsos apostolicos viros promulgata majori veneratione digna merito censeantur quam ipsa concilia, quæ non per ipsorum apostolicorum præsentiam, sed tantum per eorum legationem authentica fieri merebantur? Sic enim legat sedis apostolicæ eorundem principalium conciliorum sanctiones primaria subscriptione apostolica vice canonizabant. Nempe sub piissimo imperatore Constantino, magnus Osius Cordubensis episcopus, Victor et Vincentius presbyteri Romanæ Ecclesiæ ex parte sancti Silvestri papæ Nicæno concilio præfuerunt, et ipsum principali subscriptione firmaverunt. Item temporibus Theodosii junioris Augusti sanctus Cyrillus patriarcha Alexandrinus et Arcadius episcopus ex Italia vice beatissimi papæ Cælestini Ephesino concilio præfuerunt, et ipsum apostolica vice corroboraverunt. Item tempore Marciani principis Paschasius et Lucentius episcopi et Bonifacius presbyter vice S. Leonis papæ in Chalcedonensi concilio per duodecim dies celebrato primi fuerunt qui et Anatolio patriarchæ Constantinopolitano quoddam privilegium in concilio usurpanti liberaliter contradixerunt, et reliquis statutis apostolica vice subscripserunt, ut liber Liberati Carthaginensis diaconi de eodem concilio testatur. Hæc autem omnia manifestius ille videbit, quicumque eorundem conciliorum subscriptiones studiose perspexerit. Ergo reverentiam sive obedientiam, quam sacratissimis IV conciliis juxta S. Gregorium merito exhibemus, decretis apostolicæ sedis nullatenus denegare, imo, si possibile est, studiosius impendere debemus, cum sine eorum auctoritate nec ipsa concilia fas esset recipere.

IV. Sed nec reliqua concilia parvipendere debemus, in quibus multa nusquam alibi inventa, ecclesiasticæ tamen dispensationi necessaria, reperimus; quæ quidem a superioribus authenticis sanctionibus nullo modo discrepant, cum Christianæ religioni apertissime conveniant. Hujusmodi, inquam, capitula in quibuslibet conciliis inventa, nullatenus ab aliquo catholico sunt contemnenda, præsertim cum ipsa reliqua concilia ex sacratissimarum auctoritate sanctionum descendisse non dubitentur, quæ per singulas provincias bina episcoporum concilia annuatim fieri firmissime decernunt. Hoc, inquam, beatus Anaclætus ab ipso principe apostolorum presbyter ordinatus in decretis suis cap. 17 certissime decernit. Congregatio, inquit, summorum per singulos annos fieri solet et debet. Hoc excellentissima synodus Nicæna cap. 5 constituit. Bene, inquit, placuit singulis annis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut communiter omnibus simul episcopis congregatis discutiantur hujusmodi quæstiones. Item Constantinopolitanum concilium, enumeratis privilegiis diversarum Ecclesiarum, cap. 2 constituit: Servata regula quæ scripta est de gubernationibus, manifestum est quod illa quæ sunt per unamquamque provinciam ipsius provincie synodus dispenset, sicut Nicæno constat decretum esse concilio. Item Chalcedonense concilium cap. 19 dicit: Decrevit sancta synodus secundum canones Patrum bis in anno episcopos in idipsum in unamquamque provinciam convenire, quo metropolitanus antistes probaverit, et corrigere, si quædam fortassis emergerint. Patet ergo quod authenticas sanctiones etiam provincialia concilia fieri præcipiunt, quod incassum præciperent, nisi et nos eorundem conciliorum probabiles sententias observare decernerent. Unde et in tertio Toletano concilio universali decretum est: Qui concilia orthodoxorum episcoporum consona sanctissimis quatuor conciliis non recipit, anathema sit. Quicumque ergo et horum conciliorum rationabilibus statutis obviare conatur, etiam a superioribus authenticis sanctionibus in periculum suum dissentire probatur. Beatus quoque Isidorus in quadam sua præfatione de canonibus cap. 11 prædictis rationibus astipulatur hoc modo: Nosse etiam oportet, licet cætera non infirmentur, quatuor esse principalia concilia. His autem enumeratis, subinfert in eodem capitulo: Sed et si quæ sunt concilia quæ sancti Patres Spiritu Dei pleni sanxerunt, post istorum quatuor auctoritatem omni manent stabilita vigore. Est ergo dignum, ut et hujusmodi conciliorum statutis obtemperetur: si enim non parvæ stultitiam constat, si quis cujuslibet unius hominis sano consilio acquiescere detrectat, quanto magis reprehensibile videtur, si quis impudenter resistat hujusmodi conciliorum statutis, non unius, sed plurimorum sapientium, auctoritate et judicio prolatis atque probatis. Nempe hujusmodi conciliis plures catholici eximii doctores interfuisse leguntur, ut in African

conciliis legati sedis apostolicæ, Faustinus, Honoratus, Urbanus, episcopi; sanctus etiam Aurelius Carthaginensis archiepiscopus; item ipse vir omnium virtutum Augustinus Hipporegiensis [Hipponensis] episcopus, quem et Cœlestinus vir apostolicus in decretis suis ita nobis commendat: Augustinum, inquit, sanctæ recordationis virum, pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec unquam hunc sinistrae suspicionis saltem rumor aspersit, quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros etiam a meis prædecessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in communesenserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit et honori. Huic etiam Augustino, ut liber Liberati testatur, Theodosius imperator per sacram suam mandavit, ut se Ephesino concilio præsentaret: sed heu! tam egregius doctor ante mundo substractus est, quam ad illum invitatoria Romani principis epistola pervenisset. Hi ergo quos prædixi, et alii innumerabiles sancti Patres, Africanis conciliis interfuere, imo præfuere. Sic etiam sanctus Marianus [Marinus] Arelatensi concilio per sanctum Silvestrum papam approbato; sic sanctus Cæsarius Agathensi; sic sanctus Hilarius Arausicensi, sanctus Albinus (427) Aurelianensi, sanctus Bonifacius Moguntiensi concilio. Sic et alii aliis conciliis non soli, sed cum pluribus aliis sanctis Patribus, interfuisse leguntur, qui in Christiana religione et doctrina tam insignes fuisse creduntur, ut vel unius eorum singulari iudicio obviare nimium esset temerarium. Ergo multorum sapientium iudicio non acquiescere multo magis est intolerabile, in his duntaxat capitulis quæ prædictis authenticis statutis non adversantur; sed institutioni Christianæ religionis procul dubio suffragantur. Nam juxta beati Augustini iudicium, pro nullius personæ reverentia est recipiendum, si quid canonicæ veritati in aliquo concilio vel alicubi reperitur adversum. Præterea sancta et veneranda synodus Chalcedonensis etiam provincialia concilia ante ipsam transacta canonizasse non dubitatur, ita decernens cap. 1: Regulas sanctorum Patrum per singula nunc usque concilia constitutas proprium robur habere decrevimus. Hæc autem concilia ante ipsum Chalcedonense leguntur fuisse Ancyranum, Neocæsariense, quæ et Nicæno concilio antiquiora traduntur: item Gangrense, Sardicense, Antiochenum, Laodicense; ergo eadem et in Chalcedonensi synodo non dubitantur esse roborata, quæ etiam cum Africanis canonibus beatus Adrianus papa Carolo imperatori ad disponendas Ecclesias in regno suo Romæ tradidisse legitur. Quapropter nec provincialium conciliorum statuta a quolibet temere sunt respuenda, quæ et apostolica sedes censuit recipienda. Hucusque sufficiat dixisse de sacrorum canonum auctoritate: nunc ad propositum redeamus, et statuta, quæ noster apostolicus in superiori epistola Ottoni Constantiensi episcopo cavissime descripta transmisit, per ordinem digeramus.

A V. Horum illud erat primum, ut clerici aliquem sacrorum ordinum gradum et officium per pretium adepti nullatenus deinceps in Ecclesia ministrent; secundum, ut Ecclesiam pretio acquisitam nullus retineat, nec alicui deinceps Ecclesiæ jura vendere vel emere liceat; tertium, ut a clericali officio cessent quicumque se pro incontinentia reprehensibiles exhibent; quartum, ut populus clericorum officia nullatenus recipiat, quos apostolicas institutiones contemnere videat. Curramus ergo per singula et eadem, quam authentica, quam attendenda, imo quam inevitabilia sint, non ex nostris conjecturis, sed ex sanctorum Patrum statutis compendiose monstremus.

B VI. Primum itaque statutum in Chalcedonensi concilio plenissime et evidentissime reperitur, quod unum ex quatuor prædictis conciliis tempore quidem, non dignitate ultimum, sancti Patres Leoni Augusto usque ad sanguinem vindicandum esse mandarunt, ut Liberatus in libro suo testatur: in ipso, inquam, concilio scriptum est capite 2: Si quis episcopus per pecunias fecerit ordinationem, et sub pretio redegerit gratiam quæ non potest vendi, ordinaveritque per pecunias episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut quemlibet ex his qui numerantur in clero, aut promoverit per pecunias dispensatorem, aut defensorem, vel quemque qui subjectus est regulæ pro sui turpissimi lucri commodo, is, cui hoc attentanti probatum fuerit, proprii gradus periculo subiacebit: et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est per negotiationem facta, proficiat, sed sit alienus a dignitate vel sollicitudine quam pecuniis quæsivit. Si quis vero mediator tam turpibus et nefandis datis vel acceptis exstiterit, et ipse, si quidem clericus fuerit, proprio gradu decidat; si vero laicus aut monachus, anathematizetur. Et notandum quam caute istud caput omnes Simoniacorum astutias excludat, cum quolibet modo per pecuniam promotos absque omni spe recuperationis deponat. Solent enim Simoniaci diversis modis, sed uno reatu, sacras dignitates mercari, nempe nunc ipsi, nunc pro ipsis eorum amicis, pretium pro sacra dignitate vel ante ordinationem suam dederunt, et in ipsa dant, et postmodum se daturos promittunt, et hoc nunc electoribus eorum, nunc eorum ordinatoribus, vel demum quibuslibet eorum fautoribus. Quicumque ergo aliquo horum modorum, quemlibet promoverit, vel seipsum ita promotum esse cognoverit, indubitanter a superiori capite degradari jubetur, cum per pecuniam vel alium promovisse, vel ipse promotus esse non dubitetur. Sed nec hoc sine consideratione prætereundum videtur, quod idem caput duo negotiatorum genera damnavit, unum quidem eorum qui ad diaconatum, vel presbyteratum, vel ad aliquem hujusmodi gradum per pecuniam ordinantur, alterum eorum qui ad dispensationis ministerium,

(427) Quid sit concilium illud et quis ille Albinus nemo hactenus docuit.

vel ad aliquod huiusmodi clericale officium, per pecuniam promoventur, qualis est vicedominatus, præpositura, decania, archipresbyteratus, et his similia. Sic ergo et noster apostolicus duo negotiatorum genera, et omnes negotiantium versutias in primo ejus statuto comprehendit, in quo clericos aliquem sacrorum ordinum gradum et officium quoquo modo per pecuniam adeptos deponit, quod tamen statutum superiori capite mitius liquido probatur, cum spiritualium officiorum venditores, et tam nefariæ negotiationis mediatores, debita ultione non damnet, quos tamen prædictum caput cum ipsis emptoribus degradandos et anathematizandos esse decrevit. Et nota si mediator degradari vel anathematizari merito jubetur, quid de illo censes qui per eandem negotiationem indigne promovetur. Hoc utique quod sanctissimus papa Gregorius, imo per illum Spiritus sanctus, de huiusmodi negotiatoribus indubitanter decrevit, qui in ejusdem apostolici auriculam sub columbina specie quælibet discernenda dictare consuevit. Nempe scriptum est in decretis suis capite 181 : Quicumque ergo ecclesiasticum officium pretii studet datione mercari, dum non officium sed nomen attendit, sacerdos non esse, sed inaniter tantummodo dici concupiscit. Et paulo post in eodem cap. (lib. ix *Epistolarum*, ep. 34) : Cum liqueat hanc hæresim ante omnes radice pestifera subrepisse, atque in ipsa sua origine apostolica detestatione esse damnatam, cur non cavetur, cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem vertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur? Quid ergo mirum si noster apostolicus eos tantum ab ecclesiasticis ministeriis separavit, quos sanctissimus ejus æquivocus ab Ecclesia separatos esse cum reliquis hæreticis deputavit?

VII. Secundum quoque statutum nostri apostolici quod Ecclesias emptoribus earum adimi præcipit, item in prædicto Chalcedonensis concilii capite, licet obscure, comprehensum videtur, quod etiam dispensatori rerum ecclesiasticarum per pecuniam promotum officium dispensandi jubet auferri; quilibet enim presbyter dispensator debet existere, non prædicationis tantum, sed etiam rerum Ecclesiæ sibi commissæ, quas sancti Patres non solius presbyteri, sed quorumlibet egentium necessitati dispensandas esse censuerunt. Præterea in eodem capitulo cuiuslibet clerico omnis ecclesiastica sollicitudo per pretium acquisita jubetur adimi, procurare autem ipsam Ecclesiam cum sacerdotali diligentia, ni fallor, clericalis sollicitudo est et ecclesiastica. Ergo et in eodem capitulo ecclesiæ sollicitudo per pecuniam usurpata jubetur auferri. Unde et beatissimus papa Gregorius scribens ad Clementem Bizanzenum [*forte*, Byzacenum] de quodam presbytero, decernit ita : Ut si idem presbyter quamdam Ecclesiam obtinisset per pecuniam, non solum eadem Ecclesia privaretur, sed etiam presbyterii honore spoliaretur. Sic quoque et in antiquis nostrarum provinciarum conciliis, Moguntiacensi videlicet, Remensi,

A sive Turonensi statutum legitur, ut presbyter Ecclesiam pretio adeptus, et presbyterio et Ecclesia privetur. Item beatus Leo papa ejus nominis novus, nostro tempore pene contiguus, in prima sua Romana synodo Simoniacam hæresim penitus damnavit, emptiones et venditiones altarium sub anathemate prohibuit; quod anathema illi non evaserunt quicumque deinceps tam nefariam negotiationem exercere præsumperunt. Libet ergo considerare quam clementer noster apostolicus tantum emptas Ecclesias emptoribus eorum ademerit, quos juxta censuram sanctorum Patrum et Ecclesia et presbyterio, imo Christiano nomine et communionem, privandos esse non ignoravit.

B VIII. Sed cur in tantum laboramus, ut prædicta nostri apostolici statuta ex synodicis sanctorum Patrum sententiis processisse demonstramus, cum eadem ex ipso sacræ Scripturæ armario emanasse nullum dubitare eruditum putemus? Nam in eadem Scriptura omnes personæ tam nefarii mercimoniæ damnatæ reperiuntur, scilicet et venditores et spiritualium officiorum emptores, atque hujus negotii mediatores. Ipse enim Dominus pariter ementes et vendentes de templo suo ejecit, et cathedras vendentium columbas jam tunc ipse subvertit (*Matth.* XXI, 12); quod S. Gregorius ille theologus noster in vigesima secunda homilia exponit ita : Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi qui spiritualem gratiam vendunt, et ante humanos oculos, et ante Dei oculos, sacerdotio privantur; et merito, nam ipsa Veritas præcipit in Evangelio : *Gratis accepistis, gratis date* (*Matth.* x) : quod cum tales non attendant, etiam a Deo seipsos alienant, qui in eodem Evangelio dicit : *Qui est ex Deo, verba Dei audit : ideo vos non auditis, quia ex Deo non estis* (*Matth.* v). Præterea princeps apostolorum Petrus, imo per illum ipse Christus omnibus prælatis in Ecclesia præcipit ita : *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei; providentes non coacte, sed spontanee secundum Dominum; non turpis lucri gratia, sed voluntarie* (*I Petr.* v). Contra hoc præceptum illi agunt, quicumque hoc spirituale officium pro sæculari lucro subjectis suis turpiter impendant, de quibus idem apostolus in sua posteriori epistola testatur : *Secuti sunt viam Balaam ex Bosor qui mercedem iniquitatis amavit; correptionem vero habuit suæ vesaniæ : subjugale mutum animal, hominis voce loquens, prohibuit prophetæ insipientiam* (*II Petr.* ii). Quod venerabilis presbyter Beda in tractatu super eandem epistolam dilucidat ita : Nonnulli catholicorum intantum mercedem amant iniquitatis, ut etiam docti ab indoctis, a laicis clerici merito laceantur : qui jure comparantur prophetæ, qui verbis asinæ contra naturam loquentis corripitur, nec tamen a proposito pravi itineris retardatur. Iste videlicet Balaam idem esse asseritur qui et beatum Job in libro superflue et arroganter docuisse legitur, qui et Eliu, id est divinus, ab officio divinandi est cognominatus. Sic enim testatur sanctus Hieronymus

in libro *De Hebraicis questionibus*. Hic ergo cum esset propheta a Balaac rege Moabitarum ad maledicendum filiis Israel conductus, illis quidem in verbo Domini pro pretio studuit maledicere, sed pravitatem suam, Domino vetante, ad effectum non perduxit, nec mercedem iniquitatis accepit, qui tamen adeo a Deo reprobabilis denotatur ut asina ejus sapientiam, imo vesaniam ejus et insipientiam corripuisse, et eum a gladio ejus [f., ei] resistentis angeli eripuisse, legatur, quam ipse angelus non morituram fore testatus est, etiamsi ipsum reprobum prophetam debita morte multasset.

Si ergo Balaam tantum amando mercedem iniquitatis adeo legitur reprobabilis, quanto magis ille inter reprobos est computandus, qui cum Balaam de iniquissima venditione spiritualis officii pretium studiosissime requirit, nec cessat donec ambitionem suam ad effectum perducatur. Præterea beatus Hieronymus in tractatu super Matthæum, illum scribam qui dixit Jesu : *Magister, sequar te quocunque iveris* (Matth. VIII), ideo repudiatum a Domino testatur, quia more Simonis Magi eum sequi voluerit, ut ex operum miraculis lucrum assequeretur, unde et sibi a Domino respondetur : *Vulpes foveas habent* (Ibid.), etc.; ac si diceret : *Cur propter lucra et divitias vis me sequi, cum tantæ sim paupertatis aut nec proprium habeam hospitium, cum vulpes etiam et volucres proprias habeant mansiones?* Si ergo ille, qui spirituale officium pro lucro tantum exercere voluit, ab ipso Domino jure reprobat, quanto magis ille qui et hujusmodi officium penitus aliis vendidisse detegitur!

IX. Emptores autem spiritualium officiorum cum ipso principe eorum Simone Mago in Actibus apostolorum damnati leguntur, ubi ille noster Simon princeps apostolorum eundem alium Simonem principem apostatarum æterna damnatione multavit, ita docernens : *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam existimasti donum Dei pecunia possideri. Non est tibi pars neque sors in sermone isto. Cor tuum non est rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age de hac malitia tua, et roga Dominum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione iniquitatis video te esse.* Respondens autem, Simon dixit : *Precamini et vos pro me ad Dominum, ut nihil veniat super me horum quas dixistis* (Act. VIII). Et nota ipsum hæresiarcham Simonem Magum pro sola nefaria cogitatione ab æquivoco suo damnatum, quem videlicet spirituale officium mercari solummodo cogitasse, nullatenus autem tam nefariam negotiationem legimus implese : videmus quam rationabiliter illi damnentur qui et tam inhianter, ut Simon Magus, spiritualia officia mercari concupiscunt, et insuper desideratam negotiationem perficiunt : et qui et eadem scelerate acquisita sceleratius uti, imo abuti non verentur, unde non parum ipsum Simonem Magum in culpa præcedere videntur. Ille enim emptionem, quam male concupivit, nullatenus ad effectum perduxit,

A qui pro solo nefario appetitu damnatus, per ipsos apostolos apud Dominum efficere studuit ut damnatorias eorum sententias subterfugeret, non ut officium criminose appetitum criminosis obtineret. Sed cur idem hæresiarcha spirituale officium mercari appetisset, nisi emptum deinde nefandius vendere vellet, non enim frustra de eo scriptum esse videtur, quod stupidius de signis et virtutibus admiretur, quæ ut ipse posset facere per pecuniam suam voluit efficere, videlicet, ut, juxta sancti Hieronymi assertionem, temporale lucrum ex miraculis assequeretur. Ergo non solum emptores, sed et venditores spiritualium officiorum, sectatores præfati hæresiarchæ denotantur, unde et cum eodem æternæ damnationis vinculo adstricti non dubitantur, attestante beato Gelasio in decretis suis capitulo vigesimo quarto. Quos vero constiterit indignos meritis sacram mercatos esse dignitatem, convictos oportet arceri, non sine periculo tale facinus patrant, quia dantem pariter et accipientem damnatio Simonis, quam sacra lectio testatur, involvit.

Hanc autem generalem sententiam B. Gelasius papa pertractans de singulorum graduum ordinationibus subintulit, inter quos etiam ostiarios, notarios, sive defensores, numeravit, qui nec per manus impositionem ordinantur, nec ipsi manus alicui imponere permittuntur; unde et illum in decretis sancti Alexandri Simoniacum vocari non dubium est, qui pœnitenti ad reconciliationem pro pretio apud episcopum juvat. Ex qua re colligitur, non solum illos reputari inter Simoniacos, qui per pretium ad manus impositionem perveniunt, sed et illos qui et alia clericorum officia per pecuniam acquirunt. Omnia autem in ejusmodi officiis operatur unus atque idem Spiritus (I Cor. XII), cujus donum non gratis, sed per pretium dare et accipere, non catholicum, sed indubitanter est Simoniacum.

X. Mediatores quoque hujus nefandissimæ negotiationis ab ipso vase electionis damnatur, qui eos ita detestatur : Nam digni sunt morte non solum qui nefanda faciunt, sed qui facientibus consentiunt (Rom. I). Item citharista noster David : *Si videbas, inquit, furem, currebas cum eo* (Psal. XLIX). Et illud : *Os tuum abundavit malitia; et lingua tua concinnabat dolos* (Ibid.). Deinde in eodem psalmo terribilis sententia de hujusmodi assentatore proferitur, videlicet quod a Domino arguendus, nec per aliquem a manu Domini deinceps eripiendus. Nec mireris si spiritualis officii mercator sub nomine furis designetur, cum ab ipsa Veritate in Evangelio ita nominetur : Qui enim aliunde intrat nisi per ostium, non pastor ovium, sed fur et latro nuncupatur a Domino (Joan. X). Nempe nullus in Ecclesia prælatus per ostium, hoc est per ipsum Dominum, ad pastorem curam intravit, qui per avaritiam, id est idolorum servitutem, ad hoc officium pervenit. Non est ergo indignum hujusmodi mercatorem sive mercenarium sub nomine furis infamari, cujus furtivam irreptionem non expavit imitari. Hu-

jus autem criminiosissimi mercimonii mediatores non negligenter attendant Giezi puerum Elisæi, qui ex parte domini sui, eo quidem nesciente, munera sponte oblata suscepit a Naaman Syro, qui jam a lepra mundatus est ab Elisæo propheta. Idem quippe Giezi, licet inter Elisæum et Naaman medius nefarie lucraretur, neutrum tamen secum sceleris fecit ejusdem obnoxium. Nam et ille spontaneam oblationem sortis eleganter respuit, quam iste non quasi ex debito ementis, sed ex benigno affectu mentis, liberaliter obtulit; sed quamvis Giezi neutrum horum in crimine secum attraxerit, sed se solum in hos medium simplici crimine obligaverit, ipse tamen et omnes et posteri pro eadem culpa leguntur severissime puniti; sed et lepram, a qua mundatus est Naaman, quasi hæreditariam in sempiternum sortiti. Quapropter mediatores Simoniacæ negotiationis attendant quam districtè, imo quam districtissime sint damnandi, qui non solum se ipsos, sed et illos quorum mediatores sunt sub æterna damnatione secum posuerunt. Satis ergo, ut opinor, declaratum est quam summopere prædictas nostri apostolici sanctiones venerari et observare debeamus, quas non solum ex synodicis et authenticis sanctorum Patrum sententiis promanasse, sed etiam ex prophetis, evangelicis et apostolicis scripturis processisse probatum est evidentissime. Ipsa videlicet Veritas eadem, et per seipsam, et per suos fideles indubitanter promulgavit, quæ et sub fidei attestazione nobis dicit: *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit, non videbit mortem in æternum* (Joan. xviii). Item alibi: *Si quis diligit me, sermonem meum servabit* (Joan. xiv). Ergo qui mandata ejus non observat, ipsam Veritatem non amat: *Qui autem non diligit, attestante sancto Joanne, manet in morte* (II Joan. iii); qui vero divina præcepta contemnit, nullatenus mortem subterfugere valebit.

XI. Tertium autem apostolici nostri statutum, quod incontinentibus clericis ministerium altaris interdicit, nihilominus delinatum est a sanctis Patribus: est enim scriptum in Nicæno concilio, quod maximum est inter quatuor concilia Evangelicis adæquata, capite tertio: Interdicit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspicionem effugiant. Ut autem hujus capituli intentio clarius elucescat, apertiores ejus translationem subnectere non pigeat: Omnimode sancta interdixit synodus, neque episcopo, neque presbytero, neque diacono, neque ulli omnino clericorum, licere habere secum mulierem extraneam, nisi forte mater sit, aut soror, aut amita: in his namque personis, et harum similibus, omnibus suspicio declinatur: qui aliter præter hæc agit, periclitabitur de clero suo.

Videns ergo, quod penitus clericis conjugale

opus interdicatur, qui et pro ipsa cohabitatio non solum de ministerio altaris clericatu suo periclitari jure consentur tantum de sacerdotibus, sed de omnibus dinibus evidenter decernitur. Item Neo concilium, quod ante Nicænum conciliū dicitur, capite primo decrevit: Presbyteri duxerit, ab ordine deponatur; si vero fuerit, aut adulterium perpetraverit, an debet, et ad pœnitentiam redigi.

Chalcedonense etiam concilium, quod cæsareenses et Nicænas, imo omnium Patrum sanctiones ante ipsum transactum est, confirmat, etiam earundem prævaricatores generaliter ita condemnat. Eos autem qui ausi fuerint per [lege] definitionem magnæ et universalis huc quæcunque ex his quæ sunt prohibita precevit sancta synodus a proprio gradu re-

Item beatissimus papa Silvester, qui synodum congregavit et eandem apostolice ritate corroboravit, in suis synodalibus decernit capite sexto: Nemo presbyteris presbyterii sumat conjugium: quod neglecto hoc aliter egerit, duodecim annis privari honore; quod si quis contra graphum præsens et publice dictum egerit in perpetuum.

Item beatus Siricius papa in decretis septimo: Quilibet episcopus presbyter a nus, quod non optamus, deinceps, si fuerit inventus, jam nunc sibi per nos datum indulgentiæ intelligat observatum. Item capite duodecimo: Feminas etiam esse patimur in domibus clericorum, nuntum, quas propter solas necessitudines habitare cum eisdem synodus Nicæna per sanctissimus papa Gregorius scribens ad defensorem ita decernit capite decimo: scoporum, quos commixti tibi patrimonio cludit, cum mulieribus degunt, hos ut opescas jubemus, et de cætero illic eas nullo modo patiaris, exceptis iis quas canonum censura permittit, id est matrem germanam, et alias hujus modi, de quibus spicio non possit esse. Melius tamen fiet etiam a talium cohabitatione contineantur quod beatus Augustinus nec cum matre consenserit; dicens: Quæ cum matre sunt sorores meæ non sunt. Docti ergo magna nobis debet esse instructio. Et præterea curæ tuæ sit eosdem confratres hortari, ut subjectos sibi in sacris ordinatos, quod ipsi servant, ad similitudinem modis omnibus servare commoneant. Item rias papa in decretis suis capite primo mus ut episcopi cum mulieribus omnino tent, ne ab antiqui hostis fraude decipi in eisdem capite undecimo: Ut presbyter

subintroductas mulieres nullo modo secum habere audeant, nisi forsitan commatrem suam, aut proximitatem generationis sibi habentes, quæ suspiciones effugiunt; sicut in Nicæno concilio habetur: Si quis præter hæc statuta præsumpserit agere, sacerdotii sui honore privetur.

Item beatus Hieronymus scribens ad Oceanum, authenticis rationibus probavit non licere clericis conversari cum feminis; et postmodum subintulit: Quod si post nostra monita aliquis clericus agape las amplius quæsierit amare quam Christum, secundum synodalem regulam conveniatur, et præcepta in Nicæa definita ei legantur; jam vero si conventus prædictos sugerit et reliquerit, consecuti sumus maximum lucrum. Alioquin talis ab Ecclesia anathematizandus est, germinant enim feminæ spinas cum viris habitantes, et arcana mentium acuto mucrone percutiunt.

Sed quid dicam ulterius? deficit enim mihi tempus, ut enarrem viritim sanctos Patres prædictis nostri apostolici statutis subscribentes. Nam omnes Catholici eadem observanda esse censuerunt; qui et a sacratissimis IV conciliis dissentire noluerunt, ex quibus noster apostolicus præfata produxit decreta: quapropter nec idiotas latere æstimio, quam periculose vel potius quam perniciose sibi suisque sectatoribus desipiant, quicumque per Sozomeni caput sacerdotibus incontinentiam ascribere non formidant: quibus licet superiorum epistolarum assertio sufficere debeat, iterum tamen eos præmonere de cavendo anathemate non tædeat.

XII. Vetus Testamentum partim in mysteriis, partim in moralibus præceptis continetur: sed, adveniente Christo, cessavit in mysteriis et carnalibus observantiis, quia ipse est finis sive completio legis; in moralibus præceptis adhuc manet, quia semper est observandum: *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. XII), et reliqua. Quicumque ergo ex lege aliquam carnalem observantiam novo quidem Testamento adversam adhuc observandam esse dogmatizat, procul dubio cum Galatis, imo cum Ebionitis, judaizat. Conjugale autem opus sacerdotum inter carnalis legis observantiam computatur: quibus unquam [forte, in quam, HARD.] sacerdotibus hoc tantum in lege successionis causa legitur concessum, quia ex alia tribu nullus eo tempore pervenit ad sacerdotium. Nam nostro tempore ex quolibet genere sacerdotes eligere licet, quibus et merito interdicitur conjugale opus, cum non jam successores habent necessarios. Quapropter quisquis et hoc tempore illud Judaicum conjugium sacerdotibus licere cum Sozomeno, vel potius cum Ebione, dogmatizat, non negligenter illud inevitabile anathema considerat [forte, consideret. HARD.], quo ipse Apostolus specialiter Judaicarum observantium prædicatores anathematizat, Galatas judaizantes ita deterrens: *Sed licet nos aut angelus de celo evangelizet vobis, præterquam quam quod evangelizamus vobis, anathema sit* (Galat. I). Item vero inculcans,

A subjungit: *Nunc iterum dico vobis, si quis evangelizaverit, præter id quod accepistis, anathema sit* (Ibid.). Idem quoque Paulus ipsam principem apostolorum Antiochiæ, licet ejusdem sedis episcopum, liberaliter corripuit, eo quod non quidem prædicando, sed suo exemplo judaizare cogeret, cum se ab eorum convivio pro timore Judæorum simulando subtraheret. Præterea ipse hæresiarches Ebion cum omnibus suis sectatoribus inter reliquos hæreticos anathematizatus est a sacratissima synodo Constantinopolitana, et a beato Gelasio papa in apostolica sede: quod anathema nullus subterfugere poterit, quicumque ipsum hæresiarcham per Sozomeni caput sectari præsumpserit.

XIII. Quidam etiam videntur sibi nimium scholasticum [scioli], asserentes incontinentiam sacerdotibus esse concessam in illo Apostoli: *Unusquisque suam uxorem habeat* (I Cor. VII); qui autem non intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus affirmant (I Tim. I); aut, si intelligunt, suam ipsorum conscientiam impugnant. Nam, attestante beato Hieronymo, Corinthii inter cætera ab Apostolo quæsierant an nuper renatis in Christo carnalis copula licita esset: quibus ita rescripsit Apostolus: *De quibus autem scripsistis mihi, bonum est hominem mulierem non tangere: propter fornicationem aut unusquisque suam uxorem habeat, unaquæque virum suum. Uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro. Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir; similiter et vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi* (I Cor. VII, I): quod ita exponit beatus Hieronymus in libro contra Jovinianum: Non dixit Apostolus propter fornicationem ducat unusquisque uxorem, alioquin hac excusatione libidini frena laxasset, ut quotiescunque uxor moriatur, toties ducenda sit alla, ne fornicemur; sed *unusquisque uxorem suam habeat: suam, inquit, habeat, sua utatur, quam habebat antequam crederet: quam bonum erat non tangere, et post fidem Christi sororem tantum nosse, non conjugem, nisi fornicatio tantum excusabilem faceret. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Oro te, quale illud bonum est, quod orare prohibet, quod corpus Christi accipere non permittit, quandiu enim impleo mariti officium, non impleo continentis. Jubet idem Apostolus in alio loco ut semper oremus (I Thess. V): si semper oramus, nunquam conjugio serviendum est, quandoquidem quotiescunque uxori debitum reddo, orare non possum. Sic et Petrus apostolus docet Christianos ut infirmiori vasculo muliebri honorem tribuant, ab opere conjugali cessantes, ne impediatur eorum orationes. Quis ergo sanæ mentis prædictas apostoli sententias de exercendo conjugali opere sacerdotibus ascribat, quorum quotidianum est officium non modo orare, sed et divina sacramenta contrectare, præsertim cum in eodem loco etiam cuilibet Christiano tempore orationis injun-

gatur continentia? Nempe si Apostolus his etiam sacerdotibus carnalem copulam concederet, profecto contrarius sibi esset, qui ad Titum scribens præcipit ut sacerdotes sobrii, iusti sint, atque continentes (Tit. vi). Et non hic sacerdotibus, sed laicis, et his non solidum cibum sed lacteum potum ministrat, utputa neophytis, qui nondum sibi, necdum aliis sufficienter erant instructi.... idem Apostolus sacerdotale officium penitus intercludit. Eadem etiam ratione probatur ad laicos, non sacerdotes, spectare quidquid idem Apostolus scribit de exercendo opere conjugali, ut illud : *Quod si se non continent, nubant. Melius est nubere quam uri (I Cor. vii)* : id est, melius est legitimo marito misceri quam fornicari. Et illud : *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem; si autem acceperis uxorem, non peccasti; et si nupserit virgo, non peccat (Ibid.)*. Hoc itaque nullo modo de sacerdotibus vel de aliis continentiae dedicatis dicitur, sed de illis tantum qui legitime conjugari possunt. Unde beatus Hieronymus in libro supradicto : Si, inquit, nupserit virgo, non peccabit, non illa virgo quæ semel Dei cultui dedicata : harum enim si qua nupserit, damnationem habebit, quia primam irritam fecit fidem. Si autem hoc de viduis dictum objecerit, quanto magis de virginibus prævalebit, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuit : virgines enim quæ post consecrationem nupserint non tam adulteræ sunt quam incestæ. Si ergo prædictæ apostoli sententiæ hujusmodi continentibus carnalem copulam non concedunt, quanto minus sacerdotibus; maxime cum illæ simpliciter ad continentiam sint consecratæ, illi autem ipsis continentibus sint prælati, et per venerandam manus impositionem, et per sacrosancti chrismatis unctionem. Præterea idem Apostolus ipsis quibus conjugale opus exercere concedit, eisdem etiam secundas nuptias inire licenter permittit. Soluti enim ab uxore aliam ducere concedit, et viduæ nubendi licentiam attribuit. Nullatenus ergo sacerdotes sub permissoria carnalis copulæ sententiæ comprehendit, quibus in epistola ad Timotheum et Titum bigamiam penitus prohibuit, cum jubeat tantum unius uxoris virum eligi ad sacerdotium : nam nec apud ethnicos bigamia licebat sacerdotibus beato Hieronymo asserente contra Jovinianum. Legant, inquit, nostrates, antequam religio nostra fulgeret in mundo, unicubas semper habuisse inter matronas decus, per illas Fortunæ muliebri sacra fieri solita, nullum sacerdotum bigamum, nullum flaminem bimaritum. Hierophantas quoque Atheniensium usque hodie cicutæ sorbitione castrari, et postquam in pontificatum electi fuerint, viros esse desinere; quicumque autem prædicti Apostoli verba intantum adulterant ut sub eorum perversa interpretatione, etiam sacerdotibus incontinentiam licere consignent, procul dubio sequuntur Nicolaum hæresiarchen, quem Clemens Alexandrinus in tertio libro Stromatum refert uxorem suam cuilibet etiam volenti prostituisse, et hoc exemplo suo docuisse cunctis promiscua atque communia

feminarum consortia licere : et hoc ideo ut a majoribus.... quia scriptum est : *Et erant illis omnia communia (Act. ii)*, inter quæ Nicolaus numeravit et conjugia. Sicut ergo ille apostolicum exemplum nimis generaliter et perversè acceptum in hæresim mutasse refertur, sic et isti illud Apostoli : *Unusquisque uxorem suam habeat (I Cor. vii)*, nimis generaliter et perversissime interpretantes, in errorem vertisse notantur, qui sub eodem exemplo contra eundem Apostolum sacerdotibus conjugale opus concessum fallaci pertinacia contendunt. Quamvis enim in sacris ordinibus promiscua feminarum consortia magis detestanda sint quam singularia, depravatori tamen apostolicæ institutionis ipsi hæresiarchæ Nicolao minus imputanda videtur quam istis. Ille enim eo quidem tempore apostolicam doctrinam male interpretatus est, cum vix in primis nomen Christianitatis incepisset, cum evangelica et apostolica doctrina nondum esset per totum mundum dilatata, nondum tot virtutibus, tot signis, tot sacratissimis sanctorum martyrum triumphis approbata; isti autem eandem doctrinam jam ubique ignotam, nec rusticis jamdudum [notam nec rusticis jamdudum ignotam], imo jam ab antiquo sanguine sanctorum Patrum consecratam et irrefragabiliter corroboratam, obstinatissima temeritate nituntur depravare. Unde et illam perditionem subterfugere nequibunt quam ipse princeps apostolorum depravatoribus Scripturarum assignat, qui Epistolas coepostoli ejus Pauli ita nobis commendat : *In quibus, inquit, Epistolis sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras Scripturas, ad suam ipsorum perditionem (I Petr. ii)*. Vos ergo, fratres, præscientes custodite ne insipientium errore traducti excidatis a propria firmitate. Ut autem clarius eniteat Apostolum in superioribus sententiis non sacerdotibus, sed laicis, carnale commercium indulsisse, diligenter inspiciamus quid idem Apostolus ministros sanctorum observare decernat, et quibus sacros ordines concedi vel denegari constituat. Nam in eadem apostolica institutione et defensoribus sacerdotalis incontinentiæ perpetuum silentium evidenter imponitur, et præfata nostri apostolici statuta irrefragabiliter corroborantur; quippe quæ nulli sacrum officium interdiciunt, nisi quem et apostolica præcepta penitus ab ipso sacro ordine secludunt.

XIV. Beatus ergo Paulus apostolus scribens ad Timotheum de sacris ordinibus ita testatur : *Fidelis, inquit, sermo : Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Oportet ergo episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, sed suæ domus bene præpositum; filios habentem subditos cum omni castitate. Si quis autem domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit? Non neophytum, ne in superbiam elatus in judicium incidat dis-*

Oportet autem et illum testimonium habere ab his qui foris sunt ut non in opprobrium et in laqueum diaboli. Diaconos similes, non bilingues, non multo vino deditos, irpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei scientia pura. Et hi primum probentur, et sic erent, nullum crimen habentes. Mulieres simpudicas, non detrahentes, sobrias, fideles in us. Diacones sint viri unius uxoris, qui filiis bene præsint et domibus suis; qui enim bene raverint, gradum sibi bonum acquirunt et muldudiam in fide quæ est in Christo Jesu (I Tim. em ad Titum: Hujus, inquit, rei gratia reliquistæ, ut ea quæ desunt corrigas, et constituas vitates presbyteros, sicut ego tibi disposui; si in crimine est, unius uxoris vir, filios habens, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. et autem episcopum sine crimine esse, sicut Dei satorem; non superbum, non iracundum, non intum, non percussorem, non turpis lucri cupidum, sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est fidelem sermonem, ut potens sit ortari in doctrina sana et eos qui contradicunt re. Sunt multi inobedientes, vaniloqui et seductores, maxime qui de circumcissione sunt; quos oportet largiri, qui universas domos subvertunt, docentur non oportet, turpis lucri gratia. Et post pauca repta illos dure, ut sint sani in fide, non intes Judaicis fabulis et mandatis hominum intium se a veritate (Tit. 1).

. In primo igitur notandum est in his apostonstitutionibus sub nomine episcopi etiam presbteros comprehendi; inconvenienter enim Apostost descriptionem episcopi statim de diaconobsubinfert, si non et presbyteros sub episcopobscriptione comprehenderet, qui post episcopum ni, et ipsis diaconibus indubitanter sunt ante. Aut enim nusquam de ordinatione presbterum dixit, aut sub nomine episcoporum eos post. Sed incongruum esset ut prætermissotro ministrum ejus describeret, cum tamen ter ecclesiasticis dispositionibus magis esset varius. Præterea cum Apostolus Tito præcitet per civitates presbyteros ordinet, statim eund ordinatione eorum informans subinfert: Oportet episcopum sine crimine esse (Tit. 1). Idem Timoscrit: Noli negligere gratiam quæ data est er prophetiam cum impositione manuum presbterum (I Tim. iv); cui in sequentibus statim dixit: et manum cito imposueris (Ibid.), quod proprie oportum est: ergo eundem episcopum dicit et presbyterum nominavit. Sic beatus Hieronimus et sanctus Ambrosius, prædictas Apostolontias fideliter exponentes, testantur apud antem idem fuisse episcopum et presbyterum, ut in unum esset officii, aliud ætatis. Postea autem Hieronymus asserit, cum unusquisque eos baptizaverat suos esse putaret, non Christi,

A propter auferenda schismata in toto decretum est orbe ut unus de presbyteris præponeretur cæteris, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret. Post descriptionem autem episcopi et presbyteri caute Apostolus subjungit de diaconibus ita decernens: Diaconos similiter, id est, oportet esse pudicos, etc. (I Tim. III), ac si diceret: Quod de episcopis et presbyteris decrevi, hoc idem et de diaconibus me sciatis decrevisse. Satis ergo evidenter patet, ut æstimo, Apostolum in superioribus suis definitionibus etiam presbyteros cum episcopis et diaconibus comprehendisse: unde et merito quilibet eorum a sacris officiis dimoventur, quicumque ex illis in se apostolicam informationem corrupisse probantur. Nempe Apostolus testatur episcopos, presbyteros et diaconos oportere turpis lucri non esse cupidos. Omnis autem Simoniacus turpissimi et nefandissimi lucri indubitanter est cupidus, ergo inter sacros ordines nullatenus est computandus, scilicet jamdudum per apostolicam sententiam penitus ab eisdem segregatus. Notandum autem, si neophytus inter sacros ordines non recipitur, qui tamen inter laicos posse salvari creditur, quanto magis inde sunt segregandi cupidi, sive avari, qui sunt idolorum servi; qui, juxta Apostolum, nullatenus habent hæreditatem in Christo et regno Dei (Ephes. v). Item Apostolus præcipit in superioribus ut episcopi, presbyteri, diaconi sint pudici et continentes; nec mirum, cum et laicos hortetur ad continentiam, dicens: Volo autem omnes homines esse sicut meipsum, utique continentes (I Cor. vii). Item: Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint (Ibid.). Item: Viri, diligite uxores vestras, sicut et Christus Ecclesiam (Ephes. v). Unde Hieronymus: Si Christus, inquit, sancte, caste, si absque ulla macula diligit Ecclesiam, viri quoque in castitate uxores suas diligant, et sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione et honore, non in passione desiderii, sicut et gentes, quæ Deum ignorant (I Thess. iv). Quem honorem ita interpretatur beatus Hieronymus: Si, inquit, abstinemus nos a coitu, honorem muliebri vasculo tribuimus; si non abstinemus, perspicuum est honori contrariam esse contumeliam. Præterea omnis populus filiorum Israel, ad montem accessurus et Dei eloquium de longinquo tantum auditurus, triduo sanctificari et se continere ab uxoribus jubetur (Exod. xix). Jure ergo Apostolus sacerorum ministris incontinentiam interdixit, qui et sæcularibus debent præminere in castitate, qui et ipsius Spiritus sancti locutorium effecti, quotidie Dominum pro populo debent interpellare. Quicumque ergo horum incontinens esse detegitur, ab ipso Apostolo sacris ordinibus interesse prohibetur, cum per incontinentiam apostolicæ institutioni seipsum subtraxisse videatur. Nam quod Apostolus dicit: Unius uxoris virum (I Tim. III), juxta attestationem sanctorum Patrum, ante ordinationem tantum, non post ipsam est intelligendum. Unde sanctus Cyprianus, in libro De duodecim abusibus, dicit quod:

talis esse debeat episcopus ut ante episcopatum unam tantum uxorem habuerit, non plures. Unde et sanctus Hieronymus in apologetico ad Pammachium : Episcopi, presbyteri, diaconi, aut virgines eligantur aut vidui, vel certe post sacerdotium in æternum pudici. Item, beatus Zacharias, vir apostolicus, scribens ad sanctum Bonifacium Moguntiacensem archiepiscopum ita decrevit : Cum, inquit, tua fraternitas in concilio Moguntino consederit cum Carolomanno excellentissimo viro, si quos repererit episcopos, presbyteros, aut diaconos, contra canones vel statuta Patrum excessisse, id est in adulterio, vel si plures uxores habuerunt, aut etiam aliis capitulis, quibus canones obviasse reperit, tua sanctitas nulla ratione apostolica auctoritate permittat eos sacerdotio fungi, quia tales a suo proprio ore falsi nominantur sacerdotes, et deteriores sæcularibus esse noscuntur qui se neque a fornicationibus neque a nefariis matrimoniis abstinere. Nam quod inde sentiunt, dicente Domino : *Sacerdotes mei semel nubant*; et Apostolus : *Unius uxoris virum*; et hoc ante sacerdotium susceptum uti licitum est : nam a die suscepti sacerdotii etiam ab ipso proprio conjugio prohibendi sunt. Unde et Hieronymus ad Vigilantium scribens testatur : Ecclesia Orientis et Ægypti, et apostolica sedes, aut virgines clericos accipiunt aut continentes, aut, si uxores habuerint, mariti esse desistunt; quomodo enim juxta eundem Apostolum, ut prædictum est, se continerent, si cum conjugibus incontinentiam exercere deberent? Quæ quia contraria sunt, nullatenus simul esse possunt. Sed et hoc diligenter inspiciendum quod Apostolus jusserit eligi ad sacerdotium, nam qui jam per incontinentiam filios generaret, sed qui dudum filios adultos et bene nutritos habuisset.

Nota autem Apostolum inobedientes et vaniloquos nullatenus inter sacros ordines computasse, imo peritos sacerdotes constitui præcepisse ad hos utique arguendos qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia; quos etiam dure increpari jubet ne Judaicis fabulis intendant, et mandatis hominum aversantium se a veritate, ut illi qui juxta mandatum Pauli Samosatani, sive Ebionis, Judaicam incontinentiam Christianis sacerdotibus licere dogmatizant. Quid ergo mirum si etiam noster apostolicus hujusmodi inobedientes a sacro officio dimovit, quos et Apostolus dure increpari, non sacris ordinibus annumerari, decrevit? Videsne ergo quam inevitabiliter sint observanda nostri Gregorii statuta, quæ a sacratissimo fonte Scripturarum videmus derivata? Sciendum autem Apostolum constituisse ut ordinandi sive ordinati sine crimine essent, non sine peccato. Nam in mundo nullus, juxta Augustinum, exceptis parvulis baptizatis, sine peccato conversatur, attestante ipso dilectissimo Domini Joanne : *Si dixerimus, inquit, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (I Joan. VIII)*. Item frater

Domini Jacobus : *In multis enim offendimus omnes (Jac. II)*. Multi autem sine crimine reperiuntur. Unde beatus Augustinus in tractatu quadragesimo primo super Joannis evangelium testatur. Sed plane multi justis dicti sunt sine querela, quod intelligitur sine crimine. Nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen. Crimen vero est peccatum grave accusatione et damnatione dignissimum; qui ergo tam grave admiserit, juxta Apostolum, peccatum, sacrum ordinem obtinere non debeat.

XVI. Ut autem hæc apostolica institutio de sæculis ordinibus nobis evidentior fiat, beati Hieronymi expositionem super eandem considerare non pigeat, qui eam in libro contra Jovinianum ita dilucidat. Sed et ipsa episcopalis electio mecum facit; non enim dicitur : Eligatur episcopus qui unam ducit uxorem, et filios faciat, sed qui unam habuerit uxorem et filios in omni subditos disciplina. Certe confiteris non posse esse episcopum qui in episcopatu filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur; aut permittit sacerdotibus exercere opera nuptiarum, ut idem sint virgines quod mariti, aut si sacerdotibus uxores non licet tangere, in eo sancti sunt quia imitantur pudicitiam virginalem. Sed et hoc inferendum : Si laicus et quicumque fidelis orare non potest nisi vacet [careat] ab officio conjugali, sacerdoti, cui semper pro populo offerenda sacrificia, semper est orandum : si semper orandum est, ergo semper carendum matrimonio. Nam et in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant, non solum in domibus suis non erant, sed etiam purifluebantur [ad tempus] ab uxoribus separati et vinum et siceram non bibebant (*Levit. X*), quæ solent libidinem provocare. Eliguntur mariti in sacerdotium : non neque, quia non sunt tanti virgines quanti sunt necessarii sacerdotes. Nunquid quia in exercitu fortissimus quisque eligendus est, idcirco non assumuntur et infirmiores, cum omnes fortes esse non possunt? si exercitus viribus tantum constaret, et non etiam numero militum, adjicerentur imbecilliores : nunc et secundarum et tertiarum virium gradus assumitur, ut turba et numero exercitus compleatur. Et quomodo, inquires, frequenter in ordinatione sacerdotali sacerdos virgo negligitur, et maritus assumitur? Quia forte et cætera opera virginitati non habet congruentia, aut virgo putatur, et non est, aut est virginitatis [virginitas] infamis, aut certe ipsa virginitas parit ei superbiam, et dum sibi applaudit de sola corporis castitate, virtutes cæteras negligit : non fovet pauperes, aut pecuniæ cupidior est. Evenit interdum ut tristior vultus, adductum supercilium, incessus pomparum ferculis [similis] offendat populum, et qui nihil habet quod reprehendat in vita habitum solum oderit et incessum. Multi eliguntur non amore sui, sed alterius odio. In plerisque suffragium meretur sola simplicitas, et alterius prudentiæ et calliditati quasi malitia opponi-

annunquam erat vulgi pebisque iudicium, et A
 dotibus comprobandis unusquisque suis
 : favet, ut non tam bonum quam sui simi-
 ærat præpositum. Evenit aliquoties ut ma-
 æ pars major est in populo, maritis quasi
 audant, et in eo se esse arbitrentur non vir-
 ariti virgini præponantur. Dicam aliquid
 cum offensione multorum dicturus
 i non mihi irascentur, quia eos pecca-
 non remordet. Interdum hoc et pon-
 didit quia non meliores, sed argutio-
 zunt, et simplices quosque atque
 as putant. Et affinibus et cognat-
 enæ militiæ officia largiuntur; sive di-
 obediunt jussioni; quodque his pejus, [illis]
 is donant gradum, quorum obsequiis sint B
 Alioqui si juxta sententiam Apostoli, non
 piscopi, nisi mariti, ipse Apostolus episco-
 non debet, ut qui docet [qui dixit]: *Volo*
omnes esse sicut ego sum (I Cor. VII). Et Jo-
 ndignus hoc gradu æstimabitur, et omnes
 [et] continentis, quibus quasi pulcherri-
 nis Ecclesiæ monile decoratur. Episcopus,
 er, diaconus, non sunt meritorum nomina,
 cium, nec dicitur: *Si quis episcopatum de-*
bonum honorem [gradum] desiderat, sed
opus desiderat (I Tim. III), quod in majori
 constitutus possit, si velit, occasionem exer-
 im habere virtutum. *Oportet ergo episcopum*
iensibilem esse, ut nulli vitio mancipatus sit;
ioris virum, qui unam uxorem habuerit,
beat; sobrium, sive, ut melius in Græco di-
igilantem, νηφάλιον, pudicum, hoc enim si-
ούργων [σώφρωνα]; ornatum et castitate et
is; hospitalem, ut imitemur Abraham, et cum
ais, imo in peregrinis suscipiat Christum;
is, nihil enim prodest ei conscientia virtu-
rfrui, nisi et creditum sibi populum possit
re et valeat exhortari in doctrina et eos qui
icunt redarguere; non vinolentum, quia qui
in sanctis sanctorum est, et offert hostias,
um et siceram non bibit; [qui] sic bibat
us ut an biberit ignoretur [quia in vino lu-
st]; non percussorem, id est, qui conscientias
rum non percutiat; neque enim pugilem de-
sermo apostolicus, sed pontificem instituit;
icere non debeat docet, nunc e regione quid
 Sed quid? *modestum, non litigiosum, non cu-*
domum suam regentem, filios habentem sub-
omni castitate (I Tim. III). Vide quanta
 a exigatur in episcopo, ut si filii ejus impu-
 rint, ipse episcopus esse non possit, et eodem
 offendat Dominum quo offendit et Heli ponti-
 ripuerat quidem filios, sed quia non abjecerat
 entes, retrorsum cecidit et mortuus est, lucerna
 equam exstinguaretur. *Mulieres similiter pu-*
t reliqua (Ibid.). In omni gradu et sexu tenet
 ia primatum. Cernis ergo quod episcopus,
 er, diaconus non ideo sint beati quia epi-

scopi, presbyteri, aut diaconi sunt, sed si virtutes
 habuerint nominum suorum et officiorum. Alioquin
 si diaconus episcopo suo sanctior fuerit, num non
 ex eo quod in inferiori gradu est, apud Christum
 deterior erit? Absit ut Stephanus diaconus, qui pri-
 mus martyrio est coronatus, minor futurus sit in
 regno cœlorum multis episcopis, et Timotheo et
 Tito, quos ut subjicere non audeo, ita nec ante-
 ponere.

Hucusque sanctus Hieronymus, qui quautæ au-
 ctoritatis fuerit, etiam apud episcopos, apostolicæ
 sedis decreta beati Gelasii papæ satis insinuant,
 quæ inter authenticas et canonicas sanctiones opu-
 scula ipsius recipienda esse decernunt: sicut et
 sancti Cypriani, Ambrosii, Augustini opuscula, sive
 tractatus reliquorum sanctorum Patrum, qui nec
 in fide nec in prædicatione a sancta Romana Eccle-
 sia deviarunt, sed in ejus communicatione usque
 ad finem vitæ perdurarunt. Intantum namque bea-
 tus Gelasius in prædictis decretis auctoritatem
 sancti Hieronymi nobis commendat ut et aliorum
 opuscula, juxta ejus iudicium, rapienda vel re-
 spuenda esse ibidem decernat. Quicumque ergo de-
 bitam obedientiam apostolicæ sedi impendere vo-
 luerit, nullatenus hujusmodi sanctorum Patrum
 singularibus sententiis repugnabit. Hucusque suffi-
 ciat dixisse quid Apostolus exigit a sacerdotibus,
 quod quicumque fideliter perspexerit, nequaquam
 statuta nostri apostolici oblitteranda judicabit, quæ
 nec aliquis contempnere poterit, nisi et ipsorum
 apostolorum sententiis repugnare velit, quibus ipsa
 Veritas in Evangelio fidelissime promittit: *Amca*
dico vobis: Erit remissius terræ Sodomæ in die ju-
dicii quam illis qui sermones vestros non recepe-
runt (Matth. XI).

XVII. Quartum autem nostri apostolici decretum
 præcipit ut populus clericorum officia non recipiat,
 quos sacris canonibus, imo evangelicis et apostoli-
 cis institutionibus, adversari percipiât: videlicet
 quos juxta censuram sanctorum Patrum damnatos
 in propriam eorum perniciem altari ministrare vi-
 deat. Nempe Antiochenum concilium a sacratissimo
 Chalcedonensi concilio, ut prædiximus, indubitan-
 ter roboratum, officia damnatorum clericorum a
 populis recipi districtissime prohibet, intantum
 scilicet ut etiam ab ecclesia abjiciendos esse cen-
 seat qui illis clericis saltem communicaverint, quos
 interdictum sibi ministerium usurpare cognoverint.
 Sic enim quartum ejusdem concilii caput testatur:
 Si quis episcopus a synodo damnatus, vel presbyter
 aut diaconus ab episcopo, ausi fuerint aliquid de
 sacro ministerio contingere, sive episcopus juxta
 præcedentem consuetudinem, sive presbyter aut dia-
 conus, nullo modo liceat ei et in alia synodo resti-
 tutionis spem aut locum habere satisfactionis; sed et
 communicantes ei omnes abjici de ecclesia, et ma-
 xime posteaquam [forte, qui posteaquam] didicerint
 adversus memoratos prolatam fuisse sententiam, eis
 communicare tentaverint. Juxta hujus capituli teno-

rem sancti Patres, qui in Chalcedone sacratissimos A canones promulgaverunt, omnes communicatores cujusdam damnati Timothei Alexandrini præsulis excommunicatos esse censuerunt; qui Leoni imperatori pro eodem Timotheo consulenti hoc modo rescripserunt: Eos etiam qui, cum scirent Timotheum fuisse damnatum, communicare illi sine periculo crediderunt, extraneos esse a Dei Ecclesia judicamus, secundum consequentiam regularem nulla eis venia nec spe restitutionis ullo modo remanente, sicut 83 regula de talibus aperte decernit, cujus initium est: Si quis episcopus a synodo, etc. Quapropter et noster apostolicus merito populis officia hujusmodi clericorum prohibuit, eorum, inquam, quos non tam ipse damnavit quam a sanctis Patribus jamdudum damnatos esse monstravit. B Præterea sanctissimus papa Alexander, a B. Petro quintus, qui potius in camino ignis concremari quam mentiri fortissimus athleta delegit, ipse namque nec loquendum eis esse testatur quibus et episcopus pro sceleribus eorum sentitur adversus, et hoc ex ipsius principis apostolorum auctoritate confirmat, ita dicens, cap. 6: B. Petrus in ordinatione sancti prædecessoris nostri Clementis instruens clerum et populum ait: Si inimicus fuerit Clemens alicui pro actibus suis, nolite vos exspectare, ut ipse vobis dicat: Cum illo nolite amici esse; sed observare prudenter debetis et voluntati ejus absque commonitione obsecundare, et avertere vos ab eo cui ipsum sentitis adversum; sed nec loqui his quibus ipse non loquitur, ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum amicitias ferre, festinet citius reconciliari ei qui omnibus præest, et per hoc redeat ad salutem, cum obedire cœperit monitis præsentis. Si vero quis amicus fuerit his quibus ipse non loquitur, unus est et ipse ex illis qui exterminare Dei Ecclesiam volunt; et cum corpore vobiscum esse videatur, mente et animo contra vos est; et est multo nequior hostis hic quam illi qui foris sunt, et evidenter inimici sunt; hic enim per amicitiarum speciem quæ inimica sunt gerit, et Ecclesiam dispergit ac vastat. Ubi ergo ipse princeps apostolorum tam stricte prohibet ne quis eis saltem loquatur qui apostolicis institutis non obsecundare deprehendantur, ibi etiam evidentissime vetat ne populus missas aut reliqua officia hujusmodi ab eis recipiat. Mos enim populi Dei, juxta Augustinum, pro lege tenendus comprobatur nobis cum canonibus, ut (*forte, ne*) populus cujuscunque sacerdotis missas audiat, ejus etiam singulis salutationibus in missa respondeat. Quapropter populus hujusmodi prævaricatorum missas nullatenus recipiat, si ipsius principis apostolorum sententiam observare volet.

XVIII. Sanctissimus papa Gregorius scribens ad reges Francorum de hujusmodi sacerdotibus canonum contemptoribus, cap. 135, testatur quod regnum ex culpa talium sacerdotum prægravetur; et post pauca subjungit: Major, inquit, metuenda est locis

illis calamitas, ubi tales intercessores ad locum regiminis adducuntur, qui Dei magis in se iracundiam promovent quam per semetipsos populis placare debuerant.

Jure ergo nostri temporis Gregorius populum hujusmodi præsumptorum officia recipere prohibuit, quos sanctissimus æquivocus et regnum culpa sua prægravare, et Dei iracundiam in se magis provocare asseruit: scriptum est enim: *Qui averterit aurem suam ne audiat legem, execrabilis erit ejus oratio* (Prov. xxviii). Quo crimine omnes obligantur, quicumque canonicis sanctionibus obstinato animo refragantur; unde et eorum officia merito populis interdicuntur quorum orationes omnipotens Deus non dico non recipit, sed execratur. Sed jam ad ipsum Vas electionis veniamus, qui et præsentis statuto nostri apostolici consonare non dubitatur: Si is, inquit, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum sumite (I Cor. iii), videlicet qui nolunt juxta ecclesiasticas sanctiones emendari, licet certis et publicis criminibus sint obligati. Item ad Thessalonicenses: *Renuntiamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis* (II Thess. iii). Et paulo post: *Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, et non commisceamini cum illo, ut confundatur* (Ibid.). Cum quibus igitur Apostolus fideles nec corporalem cibum sumere permittit, et a quorum consortio fideles discedere præcipit, de eisdem apostolicæ institutionis contemptoribus populo præcipit noster apostolicus, ut eis saltem ad Dominicam mensam non communi- carent, et eorum societati se saltem eo tempore subtraheret, cum illi contra fas et jus sacra mysteria in perniciem suam usurparent; juxta Apostolum enim: *quicumque Dominicum panem et calicem sumit indigne, corporis et sanguinis Domini reus erit et judicium sibi manducat et bibit* (I Cor. xi); quod omnes faciunt, qui fornicationem et avaritiam non solum exercere, sed etiam obstinato animo defendere præsumunt: de quibus Apostolus dicit: *Quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt* (Gal. v): qui etiam pro eisdem criminibus juxta canonicas sanctiones damnati interdictum sibi officium temeraria usurpatione frequentant. Nempe ipsi quos proprie vocamus pœnitentes, licet pro hujusmodi criminibus canonicæ disciplinæ colla submittant, non tamen divinis sacramentis tam temere approximant. Unde, juxta sententiam beati Innocentii papæ, nec infirmos pœnitentes et reliquos ægrotantes sacro chrismate ungi licet, quibus, inquit, pœnitentibus reliqua denegantur sacramenta, ne sibiipsis damnationem potius quam remissionem acquirant, si eadem tam indigni, nondum sane per pœnitentiam ad plenum purgati, percipiunt. Si ergo pœnitentes, etiam canonicè pro criminibus suis sa-

tisfacientes, divinis sacramentis judicantur indigni, quanto magis illi qui non pœnitere, sed culpas suas jamdudum publicatas pertinaciter defendere conantur, qui et obstinato animo resistentes etiam Spiritum sanctum blasphemare probantur? Sic enim beatus Damasus papa in epistola ad sanctum Aurelium Carthaginensem archiepiscopum testatur. Violatores, inquit, canonum voluntarii graviter a sanctis Patribus judicantur, et a Spiritu sancto, cujus instinctu ac dono ditati sunt, damnantur, quoniam blasphemare Spiritum sanctum non incongrue videntur, qui etiam contra sanctos canones non necessitate compulsus, sed libenter, ut præfixum est aliquid aut proterve agunt, aut loqui præsumunt, aut facere volentibus sponte consentiunt. Talis enim præsumptio manifeste unum genus est blasphemantium Spiritum sanctum, quoniam, ut jam prælibatum est, contra eum agit, cujus nisu et gratia iidem sancti canones sunt editi. Itaque illi sacerdotes, qui tam gravissimis criminibus sunt obligati, imo qui pro eisdem secundum canonica instituta jam sunt damnati, nullatenus nisi in perniciem suam sacrificare possunt. Unde et illi non parum deliquerunt [*forte*, delinquerent], quicumque ipsis in propriam necem sacrificare usurpantibus per solitas responsiones in missa scienter cooperari præsumerent. Non enim pro parvo crimine haberetur, si quis alicui seipsum crudeliter occidenti scienter cooperaretur. Sapientissime ergo vir apostolicus populum hujusmodi præsumptorum usurpationibus interesse prohibuit, quas non solum ductoribus eorum sed et receptoribus, perniciosas esse non ignoravit. Sic enim ipse Dominus a Core ejusque sequacibus sacrificandi officium usurpantibus reliquos filios Israel discedere præcepit, ne peccatis eorum involvebantur, sicque crudelissima morte cum eisdem damnari mererentur. Nam ipsi hæresiarchæ, videlicet Core, Dathan, et Abiron, cum universa eorum substantia vivi ad infernum ex improvise descenderunt; sequaces vero eorum per ignem a Domino penitus comburi meruerunt (*Num. xvi*). Horum itaque subitanam et crudelissimam ultionem illi diligenter attendant, qui contra apostolica præcepta interdictum sibi sacerdotale officium obstinata temeritate usurpant; nec otiose mortem Oseæ considerent, qui, cum David arcam Domini de Philistiim in novo plaustro reduceret, a Domino percussus interiit, eo quod arcam, licet jam casuram, manu sustentare præsumpserit. Si enim ille merito periit qui temere quidem, sed benigne, arcam Domini tantum tetigit, quanto magis ille qui contra fas et jus ipsum corpus Domini contrectare sibi que incorporare præsumit indignus?

XIX. Quidam tamen satis imperite nostro apostolico objiciunt quartum Gangrensis concilii capitulum: Quicumque discernit a presbytero qui uxorem habuit quod non oporteat eo ministrante de oblatione percipere, anathema sit. Hoc etiam capitulum, juxta Petri apostoli attestationem, in suam ipsorum

PATROL. CXLVIII.

A perniciem depravantes ita pronuntiant: Quicumque recusaverit missam conjugati presbyteri, anathema sit, videlicet ut eos anathematizatos esse demonstrent qui apostolicis institutis obedientes incontinentium sacerdotum missas recipere detrectant. Sed frustra; nam prædictum caput illos tantum anathematizat qui respuunt presbyteri oblationem, non qui modo habet, sed qui quondam habuit uxorem. Eo enim tempore, ut prologus Gangrensis concilii testatur, erant hæretici sectatores cujusdam Eustathii, qui legitimas nuptias quali mortale crimen condemnabant, asserentes nullum in conjugali gradu positum spem habere apud Dominum; unde et oblationes presbyterorum etiam ante ordinationem legitime conjugatorum respuisse traduntur, quippe legitimum conjugium pro mortali crimine deputantes; quales etiam si quis hoc tempore perpetrasset detegitur, altari ministrare juxta canones non permittitur. Merito ergo anathematizantur iidem hæretici dogmatizantes contra illud Apostoli: *Si acceperis uxorem, non peccasti* (*I Cor. vii*); et illud: *Oportet episcopum unius uxoris esse virum* (*I Tim. iii*). Sæpe positum autem nostri apostolici institutum nulli prohibet audire missam illius presbyteri qui, juxta apostolicam permissionem, ante sacrum ordinem unam tantum uxorem habuit, quando et sine crimine uxorem ducere potuit; sed illius presbyteri qui, contra Apostolum, in crimine fornicationis detegitur jacere, quem ipse Apostolus, et reliqui sancti Patres successorque eorum noster apostolicus a sacratissimo officio segregavere. Igitur quicumque hujusmodi presbyterorum missas respuit, nullatenus tamen superiori Eustathianorum anathemati subjacebit, cum optime Apostolo consentiat qui et sacerdotibus continentiam indicit et fideles prævaricatoribus sermonum ejus admisceri non permittit. Notandum autem quod noster Gregorius, juxta sanctorum Patrum statuta, prius incontinentes presbyteros officio privavit, postmodum populo, ne eorum officia reciperet, interdixit: unde non tam incontinentium quam pro incontinentia damnatorum missas audire prohibuit, ne et populus se juxta Antiochenum concilium sub excommunicatione poneret, si eorum officia recipere præsumeret. Ipse autem Spiritus sanctus per Samuelem prophetam docet populum ut canonicis institutionibus nostri apostolici potius obediat quam hujusmodi præsumptorum sacrificia in periculum suum recipiat. Dicit enim: *Melior est obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam afferre adipem arietum, quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere* (*I Reg. xv*). Igitur populus apostolicis institutis obediens inobedientium sacerdotum officia et sacramenta recusat, ne ipse crimen idololatriæ per inobedientiam incurrat. Item Dominus alibi protestatur: *Misericordiam volo, et non sacrificium* (*Matth. ix*), quibus scilicet placens Deo, ut per obedientiam potius animæ suæ misereatur (*Eccli. xxx*),

cui potissimum est miserendum, quam cum inobedientia, aut per se aut alium Domino offerat sacrificium. Libet autem considerare quam clementer noster apostolicus etiam ipsos contemptores canonum in superioribus statutis tractavit, quos tantum a tali officio removit, quod tamen nullatenus nisi in perniciem suam celebrare possent, si canonicis sanctionibus repugnantes ipsum Spiritum sanctum blasphemare non desisterent. Ipsorum sane diuturnam obstinationem jamdudum acrius plectendam nondum debita severitate punivit. Sed illos, ut saltem adhuc redirent ad cor, paterno affectu expectavit, ut vel in hoc suam damnationem cognoscere vellent, cum populum a recipiendis eorum officiis justissime prohibitum negare non possent.

XX. — Fortassis autem aliquis dicit : Cur noster Gregorius tam contraria nostræ consuetudini statuta observari præceperit, cur non potius nostram consuetudinem quasi misericordie dissimulatione tolerarit? Sed ille audiat quid B. Leo papa, qui sacratissimo Chalcedonensi concilio præfuit, decernat; qui Anatolii præsulis Constantinopolitani præsumptionem cohibens ita pronuntiat : quod in reatum Romani pontificis deputetur, si institutio canonum non prohibente, et in hoc quasi connivente alicubi violetur. Item sanctissimus nostri apostolici homonymus scribens Victori episcopo hanc terribilem et generalem sententiam protulit : Quisquis ad hoc facinus, videlicet Simoniacæ aut neophytorum hæreseos, emendandum officii sui consideratione vehementer non arserit, cum ipso se habere non dubitet portionem a quo prius hoc piaculare flagitium et crimen sumpsit exordium. Igitur et ille nihilominus Ebionis hæresiarchæ particeps detegitur, quicumque pro debito officii illius hæresim, id est Judaicam incontinentiam, modernis sacerdotibus prohibere non studuerit. Ipsa quoque sacratissima concilia, ex quibus statuta nostri apostolici profluxerant, adeo amplexati sunt sancti Patres, ut, sicut ipsorum scripta testantur, potius seipsos diversis tormentis affligi, imo se potius crudeliter occidi permetterent quam violatoribus earumdem sanctionum consentire vellent. Ob hanc causam magnus Athanasius patriarcha Alexandrinus post diversas calamitates in exilium deportatur. Ob hoc etiam Felix papa Romanus ab episcopatu depositus martyrio legitur coronatus, et multi ejus presbyteri, diacones et reliqui ex clero, etiam intra Ecclesiam, ob eandem causam, heu! crudelissime occisi leguntur, videlicet quia sectatoribus Arii in violationem Nicæni concilii assentiri volebant. Hæc autem et hujusmodi innumerabilia ex ecclesiasticis historiis affatim colligere poteris. Dicat ergo quivis quomodo noster apostolicus sine suo periculo aut potius exitio negligere posset quin tam inevitabilium sanctionum, non dico violatoribus, sed impugnatoribus, ex debito officii sui obviaret, quibus ipsos sanctos Patres etiam usque ad sanguinem restitisse non ignoraret. Quamvis enim modo quidam non tam aperte cum Ario et reliquis

A hæresiarchis fidem sanctorum Patrum impugnent, tamen eorum moralibus statutis cum ipsa quidem fide per eosdem sanctos Patres eodem tempore eadem subscriptione roboratis obstinate resistunt, quæ et cum eadem fide ex sacratissimo fonte Scripturarum emanaverunt.

Sed in hac eorum nefandissima rebellione etiam ipsam fidem sancti Patres probantur adnullare, cum in authenticis sanctionibus auctoritatem illorum pro nihilo ducunt qui et fidem sua auctoritate confirmaverunt. Nullatenus sane alicui fides sanctorum Patrum proderit qui eorum canonicis atque moralibus præceptis non obedire, sed pertinaciter resistere studuerit; nam, ut Jacobus frater Domini testatur : *Fides sine operibus mortua est* (Jac. II); qualem et dæmones habere fatetur. Non ergo minus est resistendum pertinacibus authenticarum institutionum impugnatoribus quam sacræ fidei violatoribus, cum et dæmonibus assimilentur quicumque institutionem sanctorum Patrum in fide tantum et non etiam in conversatione pro viribus assectantur, qui et culpam, quia humanum fuit committere, diabolico instinctu non timent pertinaciter defendere. Amplius ipsum Vas electionis in sua persona omnibus ecclesiasticis pastoribus dicit : *Si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit; væ enim est mihi, si non evangelizavero* (I Cor. IX). Quomodo ergo noster apostolicus istud væ subterfugere posset, si gregem sibi commissum juxta ipsius Apostoli præcepta instituere negligeret? Sanctus etiam Spiritus per Ezechielem prophetam cuilibet pastori terribilem proponit conditionem : *Si, inquit, non dixeris peccatori, Morte morieris, et ostenderis ut recedat ab iniquitatibus suis, ipse quidem in peccatis suis morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem dixeris, et ille contempserit et non obedierit, ille in sceleribus suis morietur; tu autem animam tuam liberabis* (Ezech. XXXIII). Hæc quidem translatione S. Augustinus in sermone de psalmo XLIX utitur, statimque suis auditoribus subjungit : Dico vobis, libero animam meam; in magno enim sum non periculo sed exitio constitutus, si tacuero. Satis ergo patet quam immerito quidam nostro apostolico pro superioribus statutis indignentur qui tam inevitabili necessitate coactus eadem instituisse detegitur, videlicet ne propriæ mortis crimen incurreret, si nos ex debito officii sui instituere negligeret.

XXI. Præterea si ob hoc nostro apostolico indignari satagunt, cur non potius illis 318 sanctis Patribus in Nicæa congregatis, ut [forte, aut, HARD.] 630 Patribus in Chalcedone congregatis et coadunatis indignantur, qui, ut prædictum est, contra Simoniacos et incontinentes altaris ministros multo acriores sententias protulerunt quam noster apostolicus. Indignantur sane sanctissimo papæ Clementi, qui martyrio sua decretum confirmavit, quem ipse princeps sibi successorem destinavit. Legitur enim in decretis ejus, cap. 46, quod incontinentes penitus

is officio removerit, quod etiam cohabitatio-
 tranearum feminarum clericis prohibuerit,
 violatores hujusmodi institutionis prorsus
 iatizaverit. Indignentur etiam beatissimo
 ilvestro, qui in apostolica sede constitu-
 onteriam totius mundi presbyteris, ut
 um est, prohibuit, et omnes huic decreto
 ntes in perpetuum damnandos esse de-
 Indignentur etiam beato martyri Damaso
 ujus auctoritate secunda universalis synodus
 tinopolitana legitur roborata. Item sanctissi-
 æ Leoni Chalcedonensium canonum auctori,
 uterque eadem et apostolica auctoritate in
 suis, ille quidem, cap. 4, hic autem, cap.
 generaliter decrevere : Omnia decretalia
 um pontificum prædecessorum nostrorum
 ita, quæ de ecclesiasticis ordinibus et cano-
 omulgata sunt disciplinis, ita omnibus epi-
 ac cunctis generaliter sacerdotibus custodire
 mandamus ut si quis in illa commiserit,
 sibi deinceps noverit denegari. Indignentur
 sanctissimi nostri apostolici æquivoco qui
 ionali anathemate damnavit omnes a sacra-
 quatuor conciliis dissentientes. Sed cum
 sanæ mentis hujusmodi sanctis Patribus
 Patrum, HARD.] sententiis indignetur, patet
 issime quam irrationabiliter quidam nostri
 ci institutis indignentur, in quorum promul-
 nullatenus a sanctis Patribus discrepavit
 hoc tantum, quod non tam severe, ut illi,
 poribus canonum obviavit. Illos enim clericos
 io tantum privavit, quibus sancti Patres non
 officium, sed et veniam, et ecclesiasticam
 nionem denegavere. Nil denique novi noster
 icus nobis observandum injunxit, quod etiam
 set, non tamen sine periculo ejus contemni-
 tum posset. Nam apostolica sedes ex divina
 ione [forte, concessione, HARD.] hunc semper
 t et obtinebit primatum, ut totius mundi
 as non solum antiquis institutis, sed etiam
 lisponat, prout diversorum necessitas tempo-
 stulat. Cogunt enim, ait sanctus Augustinus
 ifacium, multas invenire medicinas, multorum
 nenta morborum. Hoc utique diversa Roma-
 pontificum decreta testantur, in quibus ipsi
 s temporum necessitatibus consuluisse le-

I. Incassum autem publici contemptores apo-
 institutionis inducias suæ damnationis a
 apostolico quærunt, quos, ut prædictum est,
 Patres absque omnibus induciis damnave-
 In dubiis enim rebus, licet veris, nondum
 publicatis, necessario conceduntur induciæ,
 a sanctiones apostolicorum virorum Felicis,
 et reliquorum ipse accusatus possit se con-
 usatores pleniter præparare ad abluenda cri-
 unde et beatus Eleutherius a B. Petro duo-
 in decretis suis, cap. 1, testatur : Induciæ
 odicæ ad inquirendum dandæ sunt, ne aliquid

A præpropere agi a quacunque parte videatur, quia
 per subreptionem multa proveniunt. Jure ergo illi
 absque induciis damnantur qui culpam suam jam-
 dudum a sanctis Patribus diffinite damnatam non
 negare, sed publice contra apostolica statuta conan-
 tur defensare. Nempe B. Gregorius, ab omni catho-
 lico pastore merito imitandus, contemptores sedis
 apostolicæ etiam ante peractam culpam solebat ex-
 communicare : sic enim Maximum per ambitionem
 Salonitano episcopatu inthronizatum, et omnes ejus
 ordinatorum excommunicavit, quos eadem excom-
 municatio, nondum peracta culpa pro qua excom-
 municati sunt, obligavit; nam priusquam Maximus
 ordinaretur, sub excommunicatione prohibuit san-
 ctus Gregorius ne hoc præsumeretur; quod præ-
 ceptum contemntes episcopi, cum ordinarent eum-
 dem Maximum, ante peractam ordinationem erant
 excommunicati, juxta attestationem S. Gregorii; scri-
 bit enim in epistola ad eundem Maximum præ-
 sumptorem, ita detestans ejus consecrationem :
 Quam rem, inquit, nos consecrationem dicere nullo
 modo possumus, quia ab excommunicatis celebrata
 est. Non enim post ordinationem excommunican-
 dos, sed in ipsa ordinatione dixit excommunicatos.
 Sic idem apostolicus per subdiaconem suum Natalem
 Salonitanum episcopum absque induciis, si præ-
 cepto ejus non obedisset, pallio et communione
 censuit privandum esse. Sic, inquam, ipse et reliqui
 ejusdem sedis episcopi quoslibet et absque induciis
 damnaverunt, qui aliquam rem sub excommunica-
 tione vel officii suspensione prohibitam temerarie
 usurpaverunt. Has ergo et hujusmodi rationes mo-
 derni præsumptores caute considerent, nec deinceps
 injuste se absque induciis damnatos esse existi-
 ment. Forsitan autem aliquis adeo delirat, ut sub
 ditos cujuslibet episcopi per ipsum tantum non per
 Romanum pontificem damnari posse dicat.

C
 D
 XXIII. Sed illi ipsa Veritas in Evangelio contra-
 dicit, quæ B. Petro principaliter inter reliquos apo-
 stolos hoc privilegium concessit : *Quodcumque liga-*
veris super terram, erit ligatum et in cælis (Matth. xvi);
 qui enim generaliter omnes apostolicæ potestatis
 subjecit, nullo modo alicujus episcopi subditum ex-
 cepit. Unde idem Apostolus et a senioribus sui
 temporis, id est presbyteris, sive episcopis et ab
 eorum subditis, obedientiam generaliter exegit, cum
 tam subditis quam prælatis, tam feminis quam vi-
 ris, specialia vivendi præcepta in Epistolis suis tra-
 diderit; quod incassum ipse faceret, si non gene-
 raliter omnes ejus institutioni obedire deberent.
 Beatus quoque Anacletus, ab ipso principe apostolo-
 rum presbyter ordinatus, in decretis suis cap. 3,
 testatur : Sacrosancta Romana et apostolica Eccle-
 sia non ab apostolis, sed ab ipso Domino nostro pri-
 matum obtinuit, sicut ipse B. Petro dixit : *Tu es*
Petrus, etc. (Ibid.). Ergo hæc apostolica sedes
 cardo et caput omnium Elccesiarum a Domino non
 ab alio est constituta, et sicut cardine ostium regi-
 tur, sic hujus sanctæ sedis auctoritate omnes Eccle-

sia Dominò disponente reguntur. Item B. Gelasius doctor apostolicus, cap. 11 : Cuncta per mundum novit Ecclesia quod sacrosancta Romana Ecclesia de omni Ecclesia fas habeat judicare, nec cuiquam de ejus liceat judicare judicio; siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemini appellare licitum est.

Sed nec illa præterimus, quod apostolica sedes, sine ulla synodo præcedente, exsolvendi quos synodus iniqua damnaverat, et damnandi, nulla existente synodo quos oportuit, habuerit facultatem. Et hoc nimirum pro suo principatu, quem B. Petrus apostolus Domini voce et tenuit, et semper retinebit. His autem sanctissimi Patres Callistus, Fabianus, Sixtus, Silvester, Julius, et reliqui innumerabiles adstipulantur, qui adeo amplexati sunt veritatem, ut potius mori quam mentiri desiderarent. Hujus ergo privilegii auctoritate B. Simplicius papa XLIX Gregorium Mutinensem episcopum Ravennatis archiepiscopi suffraganeum a ditione ejusdem archiepiscopi penitus absolvit, et hoc ideo, quia idem archiepiscopus eum invitum Mutinensi cathedræ inthronizavit. Item, S. Gregorius Honoratum Salonitanæ Ecclesiæ archidiaconum, qui jam ex archidiaconatu ad presbyterium devenit, invito etiam episcopo ad pristinum gradum reduxit, deposito quidem eo quem idem Salonitanus episcopus in locum ejus ordinavit. Quapropter apertissime desipiunt, sequereos apostolicæ auctoritatis efficiunt, quicumque ejus potestati temere præjudicant, cum cujuslibet episcopi subditos non per Romanum pontificem, sed per proprium tantummodo antistitem, ligari vel solvi posse conflagant. Præterea B. Leo papa, qui quartam universalem synodum Chalcedone congregavit, item Vigilius papa, sub quo quinta universalis synodus Constantinopoli convenit, item beatus Pater Gregorius, hi, inquam, singuli eadem auctoritate præcipui, pene eadem voce in decretis suis verissime testantur hoc modo : Sancta Romana Ecclesia vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis ut in partem vocatæ sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. Unde liquido demonstratur quod quilibet episcopus nec super gregem sibi commissum tantam potestatem habeat quantum [Pro, quantum] præsul apostolicus; qui licet curam suam in singulos episcopos diviserit, nullo modo tamen se ipsum sua universali et principali potestate privavit, sicut nec rex suam regalem potentiam diminuit; licet regnum suum in diversos duces, comites sive judices diviserit. Cum igitur dominus apostolicus in omni Ecclesia tam principalem potestatem habeat, ut etiam invito episcopo cujuslibet Ecclesiæ quidquam in ea juxta canonicas sanctiones possit disponere, quis denegare poterit quin ubique gentium tam subditos episcoporum quam ipsos episcopos apostolicæ institutionis contemptores damnare possit?

XXIV. His autem rationibus et hoc declaratur quod cujusvis episcopi parochianus potius domino

apostolico quam proprio episcopo ob cum auctoritas proprii nullatenus eum damnatione valeat liberare, si apostolic inobediens exstiterit. Et econtra dominus, si ei obedierit, eundem ab omni v prii episcopi facillime poterit defendere et ipsum parochianum ejus ditione pendando et episcopum ab injuria per condemnationem apostolica auctoritate refrendat sane cujusvis episcopi subditus, proprio episcopo contra apostolica præcepta aliquo, cum S. Gregorius archidiaconum, in locum Honorati jam depositi deposuerit, eo quod idem proprio episcopum illius ordinari post apostolicam nem obedierit. Hinc etiam patet quantum illi desipient qui dicunt quod subditi episcopi apostolicæ sedi nullatenus obedire proprio antistiti obediant, cum a S. Gregorio merito degradaretur qui et per obedientiam sui apostolicæ sedi adversus fuisse deteg nullus debitam obedientiam proprio episcopo habere poterit, nisi qui apostolicæ sedi obedire studuerit. Omnis enim qui vult hoc maxime subditis suis inculcat ut Patrum institutis absque omni contradicant; quæ ut prædictum est, apostolicè principaliter ab omnibus obediendum esse. Quicumque ergo suo legitimo pastori obedientiam exhibuerit, etiam principali apostolico obedire studebit. Nam juxta tatis edictum : Discipulus non est honor magistram (*Matth. x*). Si autem Dominus proprio et legitimo pastori jure quanto magis illi qui nec nititur esse quod Has ergo et hujusmodi rationes quicumque ex rudibus, fideliter inspicere dignabitur prædicta nostri apostolici statuta probabitur; præsertim cum videat evidentis ex sanctorum Patrum sententiis, imò Scripturis, emanasse. Præterea vero alias rationes superioribus annectere et bilia sanctorum Patrum exempla præf assignare, hac consideratione prætermissemus idiotis, quibus hic specialiter satis posui: quibus pauca ex multis tam veritatis sufficere possunt, si indaganda ritati quam infructuosæ contentioni o volunt.

OBSERVATIO PHILIPPI LABBE,

De eadem synodo Romano occasione co Hugonis Diensis episcopi, quemadmodum ctum est, hæc habet Hugo Flaviniacen. Chronico Virdunensi, p. 196, tom. I Bibli stræ novæ librorum mss.

Cum ergo Romæ positi (Anselmus scilicet et Hugo Diensis) præstolarentur ditionis suæ, venerunt nuntii regis Henrici rogantes ne contra morem prædecessori

dominus papa eos consecrare vellet qui episcopatus electionem solam, non autem donum per regiam acceperant investituram. At ipse, convocatis cardinalibus, legationem regis aperuit, et quid sibi ad hoc respondendum, quid esset faciendum admonuit. Quibus respondentibus usum Ecclesiæ hunc esse, hunc haberi pro lege, cum auctoritas eis nulla ad hoc suffragaretur, in Lucensi tamen electo eis acquievit, ut consecrationem ejus differret, donec investituram episcopatus ex regio dono accepisset. In Diensi vero acquiescere noluit, sed eum prima XL hebdomada, Sabbato in presbyterum, et Dominica consecravit in episcopum. Et quia vidit hoc sanctorum Patrum adversari decretis, ut in canonica electione episcopi prævaleret donum regis, imo multoties ipsam electionem immutaret, vel potius irritam faceret, eodem (428) anno in Romana synodo 50 episcoporum, considente presbyterorum et abbatum multitudine, juxta decreta pontificalia et institutiones canonicas ne hoc amplius a quoquam præsumeretur prohibuit sub interminatione anathematis, decretum faciens in hæc verba : *Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter episcopos vel abbates habeatur, nec nulla ei ut episcopo vel abbati audientia concedatur. Insuper et gratiam B. Petri et introitum ecclesiæ interdicimus, quoad usque locum quem, sub crimine tam ambitionis quam inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, cepit, deseruerit. Similiter etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus constituimus. Item si quis imperatorum, ducum, marchionum, comitum, vel quilibet sæcularium potestatum, aut personarum, investituram episcopatus, vel alicujus ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se astrictum sciat. Secutus est autem in hoc Patrum exempla, licet jam per multa annorum curricula damnabilis hæc consuetudo inolevisset, et in usum conversa esset. Dicitur enim in VII universali synodo a 5 patriarchis et 350 Patribus sub Adriano papa habita, cap. 111 : Omnis electio episcopi, presbyteri vel diaconi, a principibus facta, irrita maneat, secundum regulam quæ dicit : Si quis episcopus sæcularibus potestatus usus Ecclesiam per ipsos obtinuerit, deponatur et segregetur, omnesque qui illi communicant.*

A Item, in VIII universali synodo habita a 5 patriarchis, sub Nicolao I pontifice, cap....., promotiones vel consecrationes episcoporum concordans prioribus conciliis hæc sancta et universalis synodus electione et decreto episcoporum fieri constituit, et statuit atque promulgavit neminem laicorum principum et potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ vel metropolitæ, aut cujuslibet episcopi, ne inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio, præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum laicorum habere conveniat, sed potius silere, et attendere sibi usquequo regulariter a collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si quis vero laicorum ad concertandum et cooperandum **B** invitatur ab Ecclesia, licet hujusmodi cum reverentia obtemperare asciscentibus. Quisquis autem sæcularium principum et potentum, vel alterius dignitatis laicus, adversus communem et consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat. Item ex concilio Nicæno, cap. 6. Per omnia manifestum est, quia si quis præter voluntatem et conscientiam metropolitæ fuerit ordinatus, hunc sanctum et magnum concilium statuit non debere esse episcopum. Item ex concilio Antiocheno, cap..... Si quis presbyter vel diaconus per sæcularem dignitatem Ecclesiam Dei obtinuerit, dejiciatur, et ipse et ordinator ejus a **C** communione modis omnibus abscindantur, et sint sub anathemate sicut Simon Magus a Petro. In electione igitur et consecratione domini Diensis evidenter ostenditur operata divinitas, quia per hanc occasionem sanctæ Dei Ecclesiæ sub papatu domini Gregorii multis retro annis obnubilata electionis ecclesiasticæ splenduit veritas. Viderint igitur viri cordati quid juris imperatoribus, regibus, et principibus, in electione pontificis reservetur. Commisit autem ei vices suas in Gallia, ubi plurimum Simonie serpebat pestis iniqua, quia perrari illic erant qui non essent aut Simoniaci, aut a Simoniacis ordinati, aut per manum laicam investiti, plurimum illi inculcans potestate data non abuti, quominus depravata corrigeret, damnanda recideret sancta et **D** honesta doceret et docenda faceret.

AD ROMANUM CONCILIUM I,

Contra clericos Simoniacos et incontinentes a Gregorio VII pontifice anno 1074, priori Quadragesimæ hebdomada, celebratum, additio.

(Suppl., MANSI, tom. II, p. 2.)

Actorum hujus concilii synopsis tantummodo ex **A**bet Labbeus tom. XII pag. 547, Venet. edit. Acta ipsa interciderunt. Eorumdem actuum fragmentum **B**ticuit mihi investigare in Gerhoi Reicherspergensis **C**positionibus in Psal. ad psal. X pag. 157. Con-

tinet autem fragmentum istud ipsos concilii canones tertium, et quartum, ut ex collatione synopsis eorumdem canonum intelligimus.

Gregorius septimus dicit :

Si qui sunt presbyteri, vel diaconi, vel subdia-

(428) Imo 1075, inquit Pagius, quo primum decretum contra investituras editum in Romano concilio contendit ad an. Chr. 1075, n. 1 et seq.

coni, qui in crimine fornicationis jaceant, interdici-
mus eis ex Dei parte omnipotentis et sancti Petri
auctoritate introitum, usque dum pœniteant et
emendent. Si qui vero in peccato suo perseverare
maluerint, nullum vestrum eorum audire præsumat
officium, quia benedictio eorum vertitur in maledi-
ctionem, et oratio in peccatum, Domino testante
per prophetam : Maledicam, *inquit*, benedictionibus

vestris. Qui vero huic saluberrimo præcepto obedire
noluerint, idololatriæ peccatum incurrunt, Samuele
teste et beato Gregorio instruente : Peccatum ari-
landi est non obedire et scelus idololatriæ nolle
acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit
quisquis dum Christianum se asserit, sedi aposto-
licæ obedire contemnit.

CONCILIIUM ROMANUM II ⁽⁴²⁹⁾,

Pro reformanda Ecclesia celebratum anno Domini 1075.

(Apud MANS. *Concil.* XX, 443.)

Anno ab Incarnatione Domini (430) millesimo B
septuagesimo quarto, pontificatus vero Domini
Gregorii papæ (431) secundo, indictione 13, celebra-
vit ipse dominus Gregorius papa Romæ synodum a
sexto Kalendas Martii usque ad pridie Kalendas
(sequentis) præteriti mensis. Ubi interfuit archiepi-
scoporum, episcoporum et abbatum multitudo at-
que diversi ordinis clericorum et laicorum copia,
In qua inter cætera decreta quæ ibi gesta sunt,
quinque de familia regis Teutonicorum, quorum
consilio ecclesiæ venduntur (vendebantur), a limi-
nibus sanctæ Ecclesiæ separavit, ita ut si abinde
usque ad Kalendas Junii Romam non venirent et sa-
tisfacerent, excommunicati haberentur. Philippus
rex Francorum, si nuntiis papæ ad Gallias ituris
de satisfactione sua et emendatione securitatem non
fecerit, habeatur excommunicatus. Liemarum Bre-
mensis archiepiscopum pro inobedientia superbiam
sua ab episcopali officio suspendit, et a corpore et
sanguine Domini interdixit. Guarnerium Strazbur-
gensis ab episcopali et sacerdotali officio suspendit.
Henricum Spirensis suspendit. Henrimannum Bam-
bergensem, si ante Pascha non venerit satisfactu-
rus, similiter suspendit. Item in Longobardia Gui-
lielmum Papiensem et Cunibertum Taurinensem sus-
pendit. Dionysium Placentinum deposuit. Rober-
tum ducem Apuliæ jam anathematizatum, et Ro-
bertum de Loritello invasores honorum Sancti Pe-
tri, excommunicavit.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium. Ad reformandam Ecclesiæ disciplinam D

(429) In hoc concilio editum fuisse primum con-
tra investituras decretum docet Pagius ad ann.
Ch. 1075, n. 1 et seqq.

(430) Non a Natali Domini sed a die Annuntia-

Gregorius anno 1074 synodum indixit exordio Qua-
dragesimæ anni 1075 celebrandam, ad quam voca-
vit imprimis longius distantes Britannos episcopos
et abbates, Tullensemque episcopum de Simonia et
cohabitatione cum muliere, quam haberet ut conju-
gem, diffamatum. Isembertus Pictavensis episcopus,
qui per milites irruerat in episcopos causam ince-
stusosi comitis cognoscentes, eorumque quosdam ver-
beribus, quosdam contumeliis affecerat, ab officio
sensus, jussus est Romam venire, sicut etiam
Benno Osnaburgensis episcopus et abbas Corbeiensis
inter se litigantes. Citavit etiam Liemarum Bremen-
sem archiepiscopum ob causam supra enarratam.
Sigefridum Moguntinum archiepiscopum cum om-
nibus suis suffraganeis episcopis eidem synodo assi-
stere præsentibus mandavit. Ab Henrico rege per lit-
teras petiit ut legatos ad synodum mittat, illosque
non audiat qui discordias inter se seminant. Cuni-
bertum Taurinensem episcopum, qui de invaso mo-
nasterio Sancti Angeli accusabatur, jussit etiam ad-
venire, sicut etiam Guilielmum Papiensem ob cau-
sam divortii inter Azonem et Mathildem. Hugonem
militem, qui bona Taurinensis Ecclesiæ invaserat,
ad reddendam rationem citavit. Ea quæ supra de
Herimanni Bambergensis episcopi suspensione, et
Dionysii Placentini episcopi depositione, in Actis
synodalibus recensentur, inveniuntur etiam apud
Gregorium libri II, epistola 54 et 76, et libri tertii
epistola 3. In eadem synodo compositas fuisse
discordias inter Pragensem et Moravensem episco-
pos declarat Gregorii epistola 93 libri II. Constituta
synodalia per universum orbem promulgari manda-
vit, scriptisque ad sanctum Annonem Coloniensem
et Sigefridum Moguntinum episcopos epistolis vo-
luit ab iisdem congregatis in sua diocesi conciliis,
ea præcipue quæ de continentia clericorum et pra-
vitate Simoniaca corrigenda decreta et constituta
fuerant, promulgari. Baronius anno 1075, nu-
mero 10 et sequentibus.

tionis Virginis, et incarnationis Verbi numerans
annos, ut dictum est superius.

(431) Tertius autem incipit hoc anno, die 22
Aprilis.

CONCILIUM ROMANUM III,

Henricus rex Germaniæ, Sigefridus Moguntinus, Wilielmus Trajectensis, et Robertus Bambergensis episcopi excommunicantur, anno Domini 1077.

(MANSI, *Concil.* XX, 467.)

Ab incarnatione Domini millesimo septuaginta, indict XIV, celebravit ipse (432) dominus papa Romæ synodum in ecclesia Domini oris, quæ Constantiniana dicitur, ubi interfuit porum et abbatum, atque diversi ordinis clericum et laicorum copia, in qua, inter cætera quæ ibi gesta sunt, excommunicavit Sigefridum Moguntinum archiepiscopum in hunc modum: Sigefridum Moguntinum archiepiscopum, qui is est episcopus atque abbatum regni Teutoniarum a sancta Romana Ecclesia, videlicet spirituali sua, scindere, iudicio sancti Spiritus et auctoritate apostolorum Petri et Pauli ab omni episcopali officio suspendimus, et a communione sanctis et sanguinis Domini separamus, nisi forte periculum superveniat, ita tamen ut poenitentia ductus resipiscat. Cæteros vero qui sua reus eius schismati consentiendo subscripserunt, ea iniquitate perdurare volunt, similiter ab episcopali officio suspendimus. Illos vero non sponte consenserunt, usque ad festivitatem sancti Petri sufferimus, eo quidem respectu, infra istum terminum idoneam aut per se per nuntios suos satisfactionem præsentiam non obtulerint, episcopali deinceps officio pri-

Excommunicatio episcoporum Longobardiæ.

Episcopos Longobardiæ, qui, sprete canonica et canonica auctoritate, contra beatum Petrum apostolum principem sacramentum conspiraverunt, auctoritate ejusdem beati Petri ab omni episcopali officio suspendimus, et a communione sanctæ Ecclesie separamus.

Excommunicatio episcoporum ultramontanorum.

Viennensem episcopum Berengarium, quia (qui) Viennensi episcopo excommunicato communicaverit, vias episcopales pro illo fecit, excommunicamus. Viennensem episcopum Herimannum justum pro Simonia, perjuriis, sacrilegiis et similibus, quia Viennensem Ecclesiam infestare resistit, excommunicamus: et Ecclesiis Romanæ et Sancti Irenæi Lugdunensi, quousque eas infestaverit, divinum interdiciamus officium. Desiderium et Romanensis Ecclesie clericos, qui regulam nostram ab ea expulerunt, et excommunicatis communicaverunt, inde, donec satisfaciant, excommunicamus. Abbatem Sancti Ægidii similiter, et coenobium sancti Ægidii, propter consanguineam, et abbatem Forensem, et Umbertum de Bellogioco

A (Imbertum de Bellojoco) propter infestationes Lugdunensis Ecclesie; Podiensem Simoniacum, homicidam Stephanum, scilicet a legatis nostris excommunicatum, et Pontium Gratianopolitanum, quousque resipiscat, excommunicamus; et ea quæ Diensis episcopus in episcopatu Diensi de decem et primitiis et Ecclesiis fecit, et cætera quæ in legatione nostra statuit, nos quoque confirmamus.

Excommunicatio Henrici regis Teutonicorum.

Beate Petre apostolorum princeps, inclina, quaesumus, pias aures tuas nobis, et audi me servum tuum quem ab infantia nutristi, et usque ad hunc diem de manu iniquorum liberasti, qui me pro tua fidelitate oderunt et odiunt. Tu mihi testis es, et domina mea mater Dei, et B. Paulus frater tuus, et omnes sancti, quod tua sancta Romana Ecclesia me invitum ad sua gubernacula traxit, et ego non rapinam arbitratus sum ad sedem tuam ascendere, potiusque volui vitam meam in peregrinatione finire, quam locum tuum pro gloria mundi sæculari ingenio arripere; et ideo ex tua gratia, non ex meis operibus, credo quod tibi placuit et placet, ut populus Christianus tibi specialiter commissus mihi obediat, specialiter pro [*f.*, vice, sic et in Mutina.] vita tua mihi commissa, et mihi tua gratia est potestas a Deo data ligandi atque solvendi in cælo et in terra. Hac itaque fiducia fretus pro Ecclesie tuæ honore et defensione, ex parte omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus sancti, per tuam potestatem et auctoritatem, Henrico regi filio Henrici imperatoris, qui contra tuam Ecclesiam inaudita surperbia insurrexit, totius regni Teutonicorum et Italiae gubernacula contradico, et omnes Christianos a vinculo juramenti, quod sibi fecere vel facient, absolvo, et ut nullus ei sicut regi serviat, interdico. Dignum est enim ut qui studet honorem Ecclesie tuæ imminuere, ipse honorem amittat quem videtur habere. Et quia sicut Christianus contempsit obedire, nec ad Dominum rediit quem dimisit, participando excommunicatis, meaque monita, quæ pro sua salute sibi misi, te teste, spernendo, seque ab Ecclesia tua, tentans eam scindere, separando, vinculo eum anathematis vice tua alligo, et sic eum ex fiducia tua alligo, ut sciant gentes, et comprobent quia tu es Petrus, et super tuam petram Filius Dei vivi ædificavit Ecclesiam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam (*Matth.* XVI).

) In cod. Mutin. deest dominus.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium. Quæ in hac synodo Romæ acta fuerint, summam apud Lambertum recensentur his verbis : « Legati, ut jussum fuerat, summo conatu iter accelerantes, pridie quam a papa Romæ synodus indicta celebraretur (erat, ex more, prima hebdomada Quadragesimæ), Romam ingressi litteras tradunt. Tunc cæteram legationem, sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso quam scripto exsequuntur. Papa, nihil permotus atrocitate nuntii, postera die, cum clerus et populus ad synodum frequens confluxisset, in auribus omnium litteras recitari fecit, et sic cunctis qui convenerant episcopis id fieri decernentibus, regem excommunicat, et cum eo archiepiscopum Moguntinum Sigefridum, episcopum Trajectensem Wilielmum, episcopum Bambergensem Robertum. Cæteris qui conspirationis hujus participes exstiterant diem statuit, qua, nisi Romam præsentati causam dicerent novæ hujus et inusitatæ contra sedem apostolicam rebellionis, similem cæteris excommunicationis sententiam sortirentur. Porro Ottonem Ratisponensem episcopum, et Ottonem Constantiensem episcopum, et Burchardum Lausannensem episcopum, Eberhardum comitem, Udalricum, et alios nonnullos, quibus rex potissimum consiliariis utebatur, jampridem excommunicaverat. » In eadem hac synodo, teste Domnizone presbytero in Vita Mathildis, Gregorius papa ad repræsentandum et exprimendum totius tragœdiæ quam cum rege habebat argumentum, hoc usus est symbolo : « Anguis quidam, inquit, percussus seipsum spiris collegit; qui dum morsu rabido ovum lapideum juxta se positum ad lædendum appeteret, a lapide quem lædere intendebat ipse læsus aufugit. » Quod symbolum ea haud dubie intentione dixit, ut significaret petram, quæ est Ecclesia, furore persequentis regis lædi non posse; ipsum vero potius lædi, qui eam persecutione lacerandam attentavit. Verba Domnizonis presbyteri metricè conscripta ita sunt :

*Incipiens synodum pastor Gregorius, ovum
Gallinæ sculptum, gestans in cortice scutum
Et colubrum nigrum, qui tendebat caput, ictu
Quippe percussus quodam, pertingere sursum
Non poterat, caudamque plicans dubat sinuatam,
Non erat hæc plana, sed erat sculptura levata.
Ad synodum fertur nunquam par ante repertum.
Quod dum miratur, prædictus et ecce Rolandus
In medium venit, papæ mox dicere cœpit :
Rex jussit terræ, jusserunt pontificesque,
Ut linguas sedem quam non es dignus habere.
Romanis clericis mox idem portitor, inquit :
Costes in pente Romam, testor, veniet rex.
Missurus papam, lupus hic, non est quia papa.*

Hæc eadem de Rolando habent acta ipsius Gregorii, quibus ejusdem pontificis Vita textitur, et reliqua consentientia iis subjiciuntur. Nunc pergunt Domnizo.

*Has gestare decet virtutes non modo vere,
Atque crucem Christi studeamus ferre metipsi.
Non nos a Christo tribulatio separet isto
Tempore, sed colla subdamus membraque nostra
Martyrio. Verbo fidei feriatur hic ergo
Ostensus serpens, qui scutum gestat et ensem
Adversus matrem Romanam catholicamque
Ecclesiam Christi de sanguine rubra benigni.
Plura loquens papa; dixit synodus sibi sancta :
Tupateres patrum, blasphemum contere, pravum,
Est nostrum quippe jussis parere, tuisque
Pro Christo mortem patienter gliscimus omnes.
Judicium confer, gladium trahere, percutere fortem.
Omnibus excelso dignum clamantibus esse
Privari regno regem, maledicere nec non.
Papa dolens vinculis anathematis illico strinxit
Regem prædictum. Cui regnum devetat ipsum.
In Quadragesima synodus celebrata sit ista.*

A *Qui Petrum sanctum, qui papam diligit alium,
Hoc anathema probat.*

Eadem habentur in rebus gestis sancti Anselmi Lucensis episcopi his verbis : « Inaudita deinde audacia et admirabili superbia sui facinoris compotes, nec dicendos colligit episcopos; in civitatem Wormatiam, habitoque conciliabulo, proscripserunt primæ sedis episcopum : quod a sæculis non est auditum. Fecit deinceps legationem in Italiam, eandem affirmans præsumptionem per schismaticos sibi complices episcopos. Hujus legationis lator fuit quidam (Rolandus) Ebarardus nomine, Teutonicus natione, filius sæculi, hamus diaboli, inventor omnis fere mendacii. Hic circumivit et perambulavit terram ut schismatica omnes inficeret contagione. Multos certe, qui propter interdictum domini papæ divino ab officio cessaverant, ipse interdictus et vinculo perditionis ligatus inaudita temeritate ac superbia reconciliavit; et ex parte domini sui regis, ut officium more priori celebrarent, indixit.

B « Cum igitur dissimulare amplius tanti facinoris malitiam non posset apostolicus, excommunicavit tam ipsum quam omnes ipsius fautores, atque omnem sibi regiam dignitatem interdixit, et obligatos sibi sacramentis ab omni debito fidelitatis absolvit. Quia (quod verecundum etiam est dicere) præter hæreticam, quam prælibavimus, culpam, aderant in sancto concilio nuntii illius sic audentes latrare : Præcipit dominus noster rex ut sedem apostolicam, papatum utpote suum, dimittas, nec locum hunc sanctum ultra impediās. Proh nefas ! O execrabilem infelicissimi hominis temeritatem ! En suum esse dixit quod solum apostolorum principi Petro Christus Dominus commisit; nec subito quidem commisit, verum tertio antequam committeret interrogavit : *Simon, inquit, amas me? pasce oves meas* (Joan. XXI). Non regem, non imperatorem, aut aliquam Christianæ professionis conditionem excepit, præter eam quæ suam se ovem esse negaverit. Igitur quem sui solius judicio Dominus reservavit, hic non solum judicare, verum etiam suum dicere, et, quantum in se est, audet damnare. Quam ob causam omnis illa sancta synodus jure indignata anathema illi conclamat atque confirmat. » Hæc nus de his ibi.

C In Vita autem ejusdem pontificis additur, quæ sequenti die, post Rolandi illius in synodo habitam invectivam orationem, allatæ sunt litteræ pœnitentium episcoporum. Sunt autem hæc ibi scripta : « Die vero altera ab episcopis ultramontanis litteræ ad pontificem sunt allatæ, in quibus confitebantur se errasse, et nimium deliquisse : qui postulabant quoque veniam, et omnem de cætero sibi obedientiam observaturi firmiter sponderunt. Vixquæ sedato tumultu, synodalis tractatus in tranquillitate processit. Sed cum tempus jam instaret absolvendi synodum, pontifex habito cum centum et decem episcopis utiliori consilio, in eundem regem, qui ecclesiasticam unitatem scindere attentavit, excommunicationis sententiam protulit, et usque ad condignam satisfactionem sententiam ipsam firmiter observari præcepit. » Quod quidem pie, sancte, juste riteque factum prædecessorum exemplis pluribus auctor docet. Gregorius igitur ubi anathematis sententia in synodo perculit Henricum regem, et omnes qui perpetrati sceleris fuissent auctores, ad omnes Christi fideles has litteras dedit, quibus et sententiam excommunicationis in eosdem latam adjunxit : « GREGORIUS episcopus, servus servorum Dei, omnibus qui cupiunt se annumerari inter oves quas Christus beato Petro commisit, salutem et apostolicam benedictionem.

« Audistis, fratres, novum et inauditum, » etc. ut supra epist. 6. lib. III.

Ad hanc quoque synodum spectare noscuntur sententiæ illæ breviores, quæ inter epistolas Grego-

rii lib. II, post epist. 53, habentur hoc titulo inscriptæ: *Dictatus papæ*. Quas sine dubio pontifex eo consilio promulgavit, ut rex ex his audaciam schismaticorum episcoporum et principum hoc tem-

porè in Romanam Ecclesiam insurgentium experiretur. Vide Baronium anno 1076, numero 16 et sequentibus.

AD CONCILIUM ROMANUM III ADDITIO.

(MANSI, *Suppl.*, t. II, pag. 16.)

Scitum est Romani hujus concilii habendi causam præbuisse impudentiam Henrici Germaniæ regis, quo agente conciliabulum Wormatiæ coactum eo devenerat audaciæ, ut Gregorium e pontificali sede dejiceret. Cujus definitionis auctoritate fretus Henricus litteras injuriarum plenas dedit ad Hildebrandum seu Gregorium papam, quas integras inseruit in aliis litteris ea de causa ad Romanum clerum destinatis. Hæ vero litteræ tum quæ ad Henricum cum quæ ad Romanos scriptæ sunt, per bajulum missæ, Gregorii jussu recitatæ sunt in plena Romana synodo anni 1076, teste annalista Saxone Eccardi ad ann. 1076, ex quo easdem litteras integras habemus. Cum igitur ad acta synodi hæc pariter scripta pertineant, æqui bonique facient lectores ecclesiasticæ Historiæ studiosi, si huc translatas habeant; quos tamen præmonitos volo ut quæ in Gregorium foeda jactantur, hæc dicta accipiant ab homine impotenti, qui commoti animi insanias non veritatis consilia sequitur.

HENRICUS *Dei gratia rex, universo sanctæ Romanæ Ecclesiæ clero et populo, gratiam, salutem et omne bonum.*

Hæc fides firma et inconcussa creditur, quæ semper et eadem et præsentis et absentis servatur, nec diuturna ejus, cui debetur, absentia, nec longi temporis tædio immutatur, quam talem vos nobis servare scimus, et gratias agimus; et ut eadem perseveret petimus, videlicet, ut, sicut facitis, amicis nostris amici, inimicis inimici jugiter existatis. Inter quos scilicet Hildebrandum monachum notantes, vos in ejus inimicitiam excitamus; qui huic Ecclesiæ invasorem et oppressorem, et Romanæ Republicæ vel regni nostri insidiatorem deprehendimus, ut in sequenti epistola sibi a nobis directam in promptu est.

« **HENRICUS**, *Dei gratia rex, HILDEBRANDO.*

« Cum hactenus ex te ea quæ patris sunt expectarem, tibi que in omnibus magna fidelium nostrum indignatione obedirem; percepi a te vicissitudinem, qualem oportebat ab eo qui vitæ regni que nostri perniciosissimus esset hostis. Nam cum in primis omnem hæreditariam dignitatem, quæ mihi ab illa sede debebatur, superbo ausu rapuisses, longius inde progrediens, regnum Italiæ pessimis artibus alienare tentasti. Nec hoc contentus, in reverendissimos episcopos, qui nobis velut dulcissima membra uniti sunt, manum mittere non timuisti, eosque superbissimis injuriis acerbissimisque contumeliis contra divina et humana jura, ut ipsi aiunt, exacerbasti. Quæ omnia cum ego quadam patientia dissimularem, tu hoc non patientiam, sed ignaviam

existimans, in ipsum caput ausus es insurgere, mandans quæ nosti, scilicet, ut tuis verbis utar, quod aut tu morieris, aut mihi animam regnumque tolleres. Hanc inauditam contumaciam ego, non verbis, sed re confutandam dijudicans, generalem conventum omnium regni primatum, ipsis supplicantibus, habui, ubi cum ea quæ hactenus metu et reverentia tacebantur in medium deducta fuissent, veris assertionibus illorum, quas ex ipsorum litteris audies, palam factum est te nullatenus in apostolica sede posse persistere. Quorum sententia, quia justa et probabilis coram Deo hominibusque videbatur, ego quoque assentiens, omne tibi papatus jus, quod habere visus es, abrenuntio, atque ut a sede urbis, cujus mihi patriciatus, Deo tribuente et jurato Romanorum assensu, debetur, ut descendas edico. »

Hæc series epistolæ nostræ ad Hildebrandum monachum, quam idcirco et vobis scripsimus, ut et vobis nostra voluntas, et nobis, imo Deo et nobis vestra satisfaciatur charitas. Exsurgite igitur in eum, fidelissimi, et sit primus in fide, primus in ejus damnatione. Non autem ut sanguinem ejus fundatis dicimus, quippe cum major sit ei post depositionem pœna vita quam mors; sed ut eum, si nolit descendere, cogatis, et alium communi omnium episcoporum et vestro concilio a nobis electum in apostolicam sedem recipiatis, qui quod iste in Ecclesia vulneravit, curare et velit et possit.

HENRICUS *non usurpative, sed pia Dei ordinatione rex, Hildebrando, jam non apostolico, sed falso monacho.*

Hanc talem pro confessione tua salutationem promeruisti, qui nullum in Ecclesia ordinem præteristi, quem confusionis non honoris, maledictionis non benedictionis, participem non feceris. Ut enim de multis pauca et egregia loquamur; rectores sanctæ Ecclesiæ, videlicet archiepiscopos, episcopos, presbyteros non modo tangere sicut christos Domini non timuisti, quin sicut servos nescientes quid faciat Dominus eorum sub pedibus tuis calcasti; in quorum conculcatione tibi favorem ab ore vulgi comparasti, quos omnes nil scire, te autem omnia nosse judicasti, qua utique sententia, non ad ædificationem, sed ad destructionem uti studuisti, ut jure hoc B. Gregorium, cujus nomen tibi vindicasti, de te prophetasse credimus sic dicentem: *Ex affluentia subjectorum plerumque animus prælati extollitur, et æstimat se plus omnibus nosse, cum se videt plus omnibus posse.* Et nos quidem hæc omnia sustinuimus, dum apostolicæ sedis honorem servare studeremus; sed tu humilitatem nostram

morem fore intellexisti, ideoque et in ipsam regiam A potestatem, nobis a Deo concessam, exurgere non timuisti, quam te nobis auferre ausus es minari; quasi nos a te regnum acceperimus; quasi in tua, et non in Dei manu, sit regnum vel imperium, qui Dominus noster Jesus nos ad regnum, te autem non vocavit ad sacerdotium. Tu enim his gradibus ascendisti, scilicet astutia, quod monachica professio abominatur, pecuniam pecunia, favorem favore, ferrum ferro; sedem pacis adisti, et de sede pacis pacem turbasti, dum subditos in praelatos armasti, dum episcopos nostros a Deo vocatos, tu non vocatus, spernendos docuisti, dum laicis ministerium eorum super sacerdotes usurpasti, ut ipsi deponant vel contempnant, quos ipsi a manu Dei per impositionem manuum episcopaliū descendi acceperant. Me quoque, qui licet B indignus inter Christos ad regnum sum unctus, tetigisti, quem sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum deponendumque commiserit. Ipse quoque verus papa B. Petrus clamat: *Deum time, regem honorificate* (I Petr. II). Tu autem, quia Deum non times, me constitutum ejus inhonoras. Unde B. Paulus ubi angelo de caelo, si alia prædicaverit, non pepercit, te quoque in terris alia docentem

non excepit. Tu ergo hoc anathemate, et omnium episcoporum nostrorum judicio, et nostro damnatus, descende; vindicatam sedem apostolicam relinque; alius in sedem beati Petri ascendat, qui nulla violentiam religione palliet, sed B. Petri sanam doctrinam doceat. Ego Henricus Dei gratia cum omnibus episcopis nostris tibi dicimus: Descende, descende.

Quæ litteræ (subdit annalista Saxo Eccardi) cum domno papæ in basilica Lateranensi sanctæ synodo præsidenti fuissent allatæ, et coram synodo palam recitatæ, tanta fit in Ecclesia commotio, ut legatus (Henrici) nisi inter apostolici pedes defensionem invenisset, membratim laniatus interiisset. Sequenti die dominus papa coram synodo declaravit quæ mansuetudine regem de magnis criminibus corripuisset; utque episcopos a captivitate liberaret, quanta suavitate rogasset et jussisset, quamtamque superbiæ amaritudinem recepisset. Deinde, cunctis acclamantibus, ne talis contumelia remaneret inulta, omnium consilio et consensu Henricum synodali judicio damnavit, regisque nomine et honore privavit, atque anathematis gladio percussit. B. Petre, apostolorum princeps, etc. *Vide inter epistolas, supra.*

CONCILIIUM ROMANUM IV,

In quo Gilbertus Ravennas, Tebaldus Mediolanensis, alique plures episcopi excommunicantur, anno Domini 1078.

(MANSI, *Concil.*, XX, 503.)

(433) Anno ab Incarnatione Domini millesimo C septuagesimo octavo, pontificatus vero domini Gregorii papæ VII anno 5, celebravit ipse dominus Gregorius papa synodum, ubi interfuere archiepiscopi et episcopi diversarum urbium fere numero centum, nec non et abbatum ac diversorum ordinum clericorum et laicorum innumerabilis multitudo. In qua apostolica constituta corroborans, multa quæ corrigenda erant correxit, et quæ corroboranda firmavit. Inter cætera namque in fine synodalis absolutionis hæc annexuit, et perpetuæ memoriæ pro posteris scribenda mandavit, ita dicendo: Tebaldum (Theobaldum) dictum archiepiscopum Mediolanensem, et Ravennatem Gilbertum, inaudita hæresi et superbia adversus hanc sanctam catholicam Ecclesiam se extollentes, ab D episcopali omnino suspendimus et sacerdotali officio, et olim jam factum anathema super ipsos innovamus. Arnulphum Cremonensem publice coram nostra præsentia convictum et confitentem se Simoniacum, ab omni episcopali officio absque spe recuperationis deponimus, et usque ad dignam satisfactionem anathemate percutimus. Rolandum vero Tarvisiensem, qui pro adipiscendo episcopatus honore subdolos factus legatus inter regnum et

C sacerdotium schisma facere non abhorruit, ut amodo et usque in sæculum episcopali careat dignitate, apostolica censura censemus, et ut nullus successorum nostrorum suæ consecrationi aliquo modo consentiat, modis omnibus prohibemus, et perpetuo eum anathemate alligamus, nisi resipuerit, et digne Deo satisfecerit. Hugonem cardinalem tituli Sancti Clementis, tertio ab apostolica sede damnatum, eo quod aspirator et socius factus hæresis Cadaloi Parmensis episcopi, et iterum constitutus legatus apostolicæ sedis, hæreticis et Simoniacis, et ab apostolica sede damnatis se conjunxit, et tertio factus apostata et hæresiarcha, schismata et divisiones atque scissuras in Ecclesia Dei tentans eam scindere fecit, ab omni sacerdotali officio privamus, et tam ab ingressu et honore prædictæ Ecclesiæ, quam omnium Ecclesiarum, sub perpetua et irrevocabili sententia submovemus, et usque ad satisfactionem anathemate percutimus. Renovamus etiam excommunicationem a prædecessoribus nostris factam super Gaufredum archiepiscopum Narbonensem, et absque ulla recuperationis spe ab episcopali officio eum submovemus.

(433) *Dantur variantes ex cod. Mutin.*

De causa regis [deest Henrici et aliorum]
Henrici, et aliorum.

quoniam lis et perturbatio (litem et perturbatio) regni in maximum sanctæ Ecclesiæ periculum et detrimentum quotidie redundare cernimus, placet nobis elaborare pro viribus, ut idonei tam religione quam etiam scientia nuntii e latere apostolicæ sedis ad partes mittantur, qui omnes religiosos et justitiæ res in Teutonici regni partibus commorantes, et laicalis ordinis viros et ad hoc opus convocent, cum quibus (Domini gratia mente aut finem et pacem juste componant, aut e præcognita, cui parti magis justitia faveat, num addiscere valeant; quatenus pars injusta sit, et apostolica auctoritate munita, justitia et auctoritatis robur obtineat. Verum quoniam nonnullos diabolico instinctu collectos, typhus suæ facibus accensos, turpis lucri avamancipatos, discordiam potius quam pacem spectare videre desiderantes, fore non ignoramus; nos ut nulla unquam persona alicujus potentis, sive rex, aut archiepiscopus, episcopus, comes, marchio, sive miles, aliqua præfatione, temerario ausu, fraude, dolove, aliqua perturbatione, legatis nostris obsisteret contraire, ne justitiam et finem committerent, pertentent. Quicumque autem temerario quod non optamus) hujus nostræ constitutionis violator exstiterit, legatisque nostris ad pacem componendam euntibus prænominatis in opponere tentaverit, vinculo eum anathematis alligamus, et non solum in spiritu, verum et in corpore et omni prosperitate hujus vitæ laica potestate innodamus, et victoriam ejus in infernum auferimus; ut sic saltem confundantur, et in confusione et contritione conterantur. Item vero Ugizzoni (Rainerio vero Vidicionis) inducias trium hebdomadarum damus. Quod si in isto coram præsentia nostra aut per se aut peratos suos justitiam facere noluerit, eo quod in suum manu sua interemit, et multa perjuris scelestus incurrere non abhorruit, et cognationem et pupillos, liberos utique fratris sui, carum diripiendo et prædia, contra periculum suæ vexare non desinit. Transacto prænominato anathemate eum alligando percutimus. eum comitis.... datis induciis usque in Palmas excommunicatione innodamus, eo quod Luce Ecclesiam quiete manere sua diripiendo e permittit. Excommunicamus (Leo episcopus tiansiensis, lib. III.) omnes Nortmannos, qui in terram Sancti Petri laborant, videlicet maritimam, Firmanam, ducatum Spoletanum, et eos qui eam obsident, et qui invadere et deprædari in Campania et maritimam, atque Sabinos, et et qui tentant urbem Romanam confunde-

A re. Episcopos vero qui acceptis epistolis nostris, aut cognitis, neque per se, neque per canonicam excusationem ad præsentem synodum venerunt, ab episcopali suspendimus officio, et quicumque eorum, seu episcopus sive presbyter, prædictis Nortmannis, donec excommunicati fuerint, divinum officium fecerit, a sacerdotali officio perpetuo submovemus. Abbati Farfensi octo similiter dierum inducias concedimus; post quem terminum, nisi ad emendationem venerit, excommunicamus, et ei corpus et sanguinem Domini interdiciamus, abbatibusque ordine in perpetuum carere eum censemus.

Et quoniam Dei judicio nonnullos naufragio perire cognoscimus, et eos quasi legali jam jure diabolico imo instinctu, ab his quibus misericorditer sublevari et consolari deberent deprædari conspiciamus, statuimus et sub anathematis vinculo, ut a prædecessoribus nostris statutum est, jubemus ut quicumque naufragum quemlibet, et bona illius invenerit, secure tam eum quam omnia sua (bona sua) dimittat. Ordinationes vero illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum Patrum sequentes vestigia, irritas fieri censemus. Iterum sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis fidelitate aut sacramento constricti sunt, apostolica auctoritate a sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent omnibus modis prohibemus. Item: Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam ad tempus, prout possumus, opportune temperamus. Apostolica namque auctoritate anathematis vinculo hos subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, nec non rusticos et servientes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque autem aut orator, sive peregrinus, aut viator in terram excommunicatorum devenerit, ubi non possit emere, vel non habet unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et si quis excommunicatis pro sustentatione, non superbiæ sed humanitatis causa, aliquid dare voluerit, fieri non prohibemus.

Actum Romæ in ecclesia Domini Salvatoris quinto Nonas Martii, indictione prima.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium. His actis synodalibus redarguitur Marianus Scotus in Chronico, scribens Gregorium in hac synodo Henricum regem regno privasse, illudque in Rodolphum Sueviæ ducem transtulisse. Nam nonnisi post biennium a Saxonibus et principibus imperii electus auctoritate Gregorii confirmatus fuit, ut infra dicemus in concilio Romano VII synodica epistola de rebus in hac synodo gestis extra supra lib. v, epist. 15.

CONCILIIUM ROMANUM V,

Celebratum anno Domini 1078,

PRO RESTAURATIONE SANCTÆ ECCLESIE.

(MANSI, *Concil.*, XX, 507.)

(434) Anno ab Incarnatione Domini millesimo septuagesimo octavo, pontificatus vero domini Gregorii septimi papæ sexto, tertio (tertio decimo) Kalendas Decembris, indictione secunda, celebrata est synodus Romæ in ecclesia Sancti Salvatoris pro restauratione sanctæ Ecclesiæ. In qua inter alia excommunicatus est Constantinopolitanus imperator, aliique qui subscripti habentur. Juraverunt quoque legati Henrici et Rodulphi, quisque pro domino suo, quod nullis dolis colloquium legatorum sedis apostolicæ in Teutonico regno habendum impedient. Constituta etiam sunt illic ad utilitatem sanctæ Ecclesiæ quædam capitula quæ in sequentibus denotantur:

De Teutonicis contradicendis, ne prædia ecclesiastica a regibus data, sive ab invitis episcopis, detineant. Ut iterum excommunicentur illi quorum culpa colloquium remansit.

Narbonensis archiepiscopus iterum excommunicetur. Et alii qui ab Amato episcopo sunt excommunicati. Comes sancti Egidii excommunicetur propter uxorem.

Et idem monasterium, si fuerit in potestate comitis. Monasterium Sancti Benedicti montis Cassini defendatur ab omnibus Nortmannis.

Ut contradicatur ne aliquis accipiat investituram Ecclesiarum De manibus laicorum.

Et ne præbendæ vel officia ecclesiastica vendantur. De consanguinitate.

De Simoniacis.

De castitate clericorum.

De falsis ordinationibus.

De falsis pœnitentiis.

Qualiter vera pœnitentia detur

De decimis a laicis injuste detentis.

De patriarcha Aquileiensi.

De patriarcha Gradensi.

De imperatore Constantinopolitano.

De festiuitatibus pontificum Romanorum celebrandis.

De abstinentia Sabbati.

De Judæis non præponendis Christianis.

De sancti Petri hæreditate occultata.

Ut nullus pœnitens suscipiatur sine litteris episcopi sui, nisi forte fuerit episcopus mortuus vel excommunicatus.

Ut nullus abbas decimas et primitias sine auctoritate Romani pontificis seu episcopi consensu, in cujus diœcesi habitat, detineat.

Ut nullus episcopus gravamen, seu servile servitium, ex usu abbatibus imponat.

Ut sacerdotes sine licentia sui episcopi, et monachi de notis monasteriis sine licentia suorum abbatum, non recipiantur.

(434) Dantur variantes ex cod. Mutin.

(435) Hæc desunt in chronico Viridunensi Hugonis Flav.

A *Ut episcopi qui consenserint fornicationem vel incestum in suis parochiis a suo officio suspendantur.*

Ut omnes episcopi firmamentum faciant, ne prædia ecclesiastica vendant.

Ut nulli episcopi prædia Ecclesiæ in beneficium tribuant sine consensu papæ, si de sua sunt consecratione. Cæteri autem sine consensu archiepiscopi sui et fratrum suorum hoc idem non præsumant; si autem præsumpserint, ab officio suo suspendantur, et quod venditum est vel datum beneficium Ecclesiæ reddatur, omnino evacuata omni venditione, vel in beneficium traditione.

Ut omnes episcopi artes litterarum in suis Ecclesiis doceri faciant, et ornamenta Ecclesiæ sine certa utilitate, aut gravi necessitate, nullo modo nulloque ingenio Ecclesiis subtrahant, ne periculum sacrilegii, quod absit, incurrant.

Ut annuntietur laicis cum quanto periculo animæ suæ decimas detinent, et Ecclesias possident.

B *Ut qui certam partem in solemnibus missis volunt habere, aliquid procurent offerre.*

Decreta quædam in hac synodo facta: multa enim desiderantur, quorum tantum tituli habentur.

I. Quicumque militum, vel cujuscunque ordini vel professionis persona, prædia ecclesiastica a quocunque rege, seu sæculari principe, vel ab episcopi invitis seu abbatibus, aut ab aliquibus ecclesiarum rectoribus susceperit, vel suscepit, vel invasit, vel etiam de rectorum depravato seu vitioso eorum consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subiaceat.

C Si quis Nortmannorum (435), vel quorumlibet hominum, prædia monasterii Sancti Benedicti montis Cassini invaserit, vel quascunque res ejusdem monasterii injuste abstulerit, et bis vel ter admonitus non emendaverit, excommunicationi subiaceat, donec resipiscat, et Ecclesiæ satisfaciatur.

II. Quoniam investuras Ecclesiarum contra statuta sanctorum Patrum a laicis personis in multis partibus cognovimus fieri, et ex eo plurimas perturbationes in Ecclesia oriri (436), ex quibus Christiana religio conculcatur; decernimus ut nullus clericorum investituram episcopatus; vel abbatiae, vel ecclesiæ, de manu imperatoris, vel regis, vel alicujus laicæ personæ, viri vel feminæ, suscipiat.

Quod (437) si præsumpserit, recognoscat investituram illam apostolica auctoritate irritam esse, et se usque ad condignam satisfactionem excommunicationi subjacere.

(436) In Ecclesia imo ruinam sanctæ religioni oriri.

(437) Hæc quoque desiderantur in eodem Chronico

Si quis præbendas, archidiaconatus, præpositus vel aliqua officia ecclesiastica vendiderit, vel quam statuta sanctorum Patrum præcipiunt verit, ab officio suspendatur : dignum est ut sicut gratis episcopatum accepit, ita memisdem episcopatus gratis distribuant.

Ordinationes quæ interveniente pretio, vel us, vel obsequio alicujus personæ (aliqui per ea intentione impenso, vel quæ non communi usu cleri et populi secundum canonicas sanctiones fiunt, et ab his ad quos consecratio pertinet improbantur, infirmas et irritas esse dijudicant : quoniam qui taliter ordinantur, non per se, id est per Christum, intrans, sed, ut ipsa scriptura testatur, fures sunt et latrones (Joan. x).

Falsas pœnitentias dicimus, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate peccatorum imponuntur. Ideoque quicumque miles, mercator, vel alicui officio debitus quod sine peccato exerceri non possit, si culpis gravioribus peccatis ad pœnitentiam venerit, vel qui bona alteri iniuste detinet, vel qui odium in corde gerit, agnoscat se veram pœnitentiam non posse persequi, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, sed, si peccata deponat, ulteriusque non ferat, nisi consilio religiosorum episcoporum pro defendenda justitia vel negotium derelinquat, vel officium desinat : odium ex corde dimittat, bonaque quæ iniuste abstulit restituat. Ne tamen desperet ; interim quod boni facere poterit hortamur ut faciat, confidentes Deum cor illius illustret ad pœnitentiam.

Decimas, quas in usum pietatis concessas esse scriptura auctoritas demonstrat, a laicis possideri scriptura auctoritate prohibemus : sive enim ab imperatoribus, vel regibus, vel quibuslibet personis, eas possident, nisi Ecclesiæ reddiderint, sciant se seipsum in crimen committere (incurrere), et æternæ damnationis periculum incurrere (pœnam subire).

Quia dies Sabbati apud sanctos Patres non tantum ab abstinentia celebris est habitus, nos eorum auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianæ religionis participem considerat, ab esu carniarum eadem die, nisi maiori necessitate interveniente, vel infirmitate impeditus, abstineat.

Ut nullus abbas decimas et primitias, et reliquas secundum statuta canonum ad episcopos conferat, sine auctoritate Romani pontificis, seu ipsius pontificis consensu in cujus diocesi habitat, detur, nisi apostolica sanctione firmamus (auctoritate sanctorum Patrum).

Nullus episcopus gravamen, seu servile servitium usu contra ecclesiasticam normam abbatibus vel clericis suis imponat. Interditum (vel interdictum) sardotale officium pretio interveniente conferat. Quod si fecerit, officii sui periculum sub-

X. Si quis prædia B. Petri apostolorum principis ubicunque posita in proprietatem suam usurpaverit, vel sciens occultata non propalaverit (vel [438] debitum servitium exinde beato Petro non exhibuerit), recognoscat se iram Dei et sanctorum apostolorum velut sacrilegum incurrere. Quicumque autem in hoc crimine deprehensus fuerit, eandem hæreditatem beati Petri legitime restituat, et pœnam quadrupli de propriis bonis persolvat.

XI. Si quis episcopus fornicationem presbyterorum, diaconorum, seu subdiaconorum, vel crimen incestus in sua parochia, precibus vel pretio interveniente, consenserit, vel commissum sibi compertum auctoritate sui officii non impugnaverit, ab officio suspendatur.

XII. Ut omnis Christianus procuret ad missarum solemniam aliquid Deo offerre, et ducat (et duci) ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit : *Non apparebis in conspectu meo vacuus (Exod. xxiii)*. Etenim in collectis sanctorum Patrum liquido apparet quod omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debent.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Hujus Romani concilii canonibus hæc præmittit Hugo Flaviniacensis abbas jam sæpe laudatus : Consecratus, etc., alibi jam excusa.

NOTÆ SRVERINI BINII.

Concilium. In hac synodo, post ea quæ in actis supra recensitis continentur, nefandissimum Gilbertum Ravennatem archiepiscopum ad synodum frequenter citatum, apostolicæ sedis patientia et benignitate abutentem, ob immensa scelera perpetrata depositum esse, indicat epistola Gregorii decima libri sexti, quam ad omnes Ravennates de Gilberti sceleribus et depositione perscripsit.

Excommunicatus est Constantinopolitanus imperator. Nicephorus nimirum, cognomento Botoniates, qui imperium sibi tyrannice vindicans, Michaelem cum Maria Augusta conjugem, filioque Constantino Porphyrogeneto in Blachernis captos in monasterium relegavit. Coronatus est autem ipse Nicephorus a Cosma patriarcha, qui eodem anno, Joanne Xiphylino defuncto, a Michaele imperatore in locum ejus fuerat subrogatus. Venerat iste Hierosolymis, et magnæ existimationis erat apud imperatorem. *Joannes Curopalates.*

Si quis Nortmannorum. Hujus canonis sancienti occasione Leo Ostiensis episcopus qui aderat lib. 3, cap. 45 et 46, sic enarrat : « Eodem tempore Roscellanæ Ecclesiæ pontifex ad hoc cœnobium veniens, non parvam pecuniæ summam in hoc loco deposuit. Quod ubi Jordani principi Capuæ relatum est, missis militibus, eam de secretario ecclesiæ abstrahi, et ad se præcepit afferri. Ad hæc fratres : Pecuniam, inquiunt, quæ Patri Benedicto credita est, nos nulli omnino viventium damus ; verum in secretario conditam qui præsumperit tollat. Milites diabolico furore ebriati pecuniam de secretario abstrahunt, ac abstractam ad principem deferunt. Tantum vero et tam immane inauditumque facinus Gregorii papæ dum pervenisset ad aures, hujus temeritatis noxam inultam esse non ferens, et verens ne hoc rursus exemplo ecclesia nostro violaretur, divinum officium in ecclesia Patris Benedicti interdixit, altariaque omnia nudari fecit, asserens in tanto scelere nimis negligentis damnandæque formidinis Desiderium

Desunt in Chron. Viridunensi.

abbatem hac fratres argui merito posse : seque ad-
versus congregationem nostram severius commo-
vendum, nisi ea qua semper locum istum dilexerat
charitate teneretur. Siquidem tolerabilius esse villas
et castella juris nostri in prædam et direptionem
dari, quam sanctum locum, ubique terrarum famo-
sissimum, tantæ ignominie subiacere. Sed non diu
divina ultio dilata est. Nam princeps tanti auctor
sceleris, postquam pecuniam tulit ecclesie, lumen
amisit. Inde vero Gregorius in concilio præsidens
constituit, ut si quis Nortmannorum vel quorumlibet
hominum, prædia, monasteria, villas, possessiones-
que nostri monasterii Cassinensis invaserit, et se-
cundo ac tertio admonitus non emendaverit, excom-
municationi subiaceat, quousque satisfaciat. »

Quoniam investituras ecclesiarum. De hoc canone
Leo Ostiensis, cap. 41, ita scribit : « Per idem tem-
pus, supradicto papa Gregorio synodum habente,
Leo hujus monasterii bibliothecarius, qui postea
Ostiensis episcopus fuit, proposuit litem de mona-
sterio Sanctæ Sophiæ de Benevento, quod nuper Be-
neventani a ditione nostri cœnobii violenter abstra-
xerant. Cumque res ad iudicium deducta esset, au-
dientibus omnibus recitata sunt omnia privilegia
nostra, quibus principes Romanique pontifices, im-
peratores, reges, duces, prædictam cellam huic mo-
nasterio donasse probatum est, decretumque a sum-
mo pontifice cellam illam nihil ad Beneventanos
pertinere, sed juris nostri perpetuo esse debere. In
eadem item synodo institutum est, ut qui a laico in-
vestituram Ecclesie acciperet, anathemate uterque
plecteretur, et qui scilicet daret, et qui acciperet. »
Hæc Leo.

ADDITIO PHILIPPI LABBE S. J.

*De Gregorii VII zelo adversus Simoniacos, concu-
binarios, etc., hæc habet idem Hugo Flaviniacen-
sis, pag. 207 Chronici Virdunensis.*

Consecratus igitur in justitia et sanctitate miro
modo assiduis votis pro se et grege sibi commisso
excubans, urgente pastoralis officii necessitate, dis-
torta perversorum corda ad rectitudinis lineam
summa vi corrigere nitens, veritatem Dei absque
personæ acceptione omnibus patefecit, nactus om-
nium bonorum dilectionem ob zeli Dei fervorem, et
justitiæ executionem. Sed quia nulla est societas
luci ad tenebras, perditorum hominum odium et de-
tractionem, imo persecutionem acerrimam incurrit;
regiam tamen viam, quam semel intraverat, incon-
cussus, immotus, per arma justitiæ a dextris et a
sinistris fortiter incessit. Ac primo quidem aposto-
lica auctoritate, veridicis sanctorum Patrum ani-
matus sententiis, ad eliminandam Simoniacam hæ-
resim, et præcipiendam clericorum castitatem com-
missi sibi officii debito vehementer exarsit. Audiant
igitur qui audire volunt, ut muniantur, qui audire
nolunt, ut confundantur, quam libera, quamque ca-
tholica voce contra insanos impiorum latratus, im-
piaque molimina, aususque nefandos intonuerit hic
propugnator Ecclesie. Cum enim omnes fere sua
quærent, non quæ Jesu Christi, et adhærere mal-
lent discipulatu Simonis, quam pauperiem Christi
servare in unitate fidei; ministri quoque divini
sanctuarii foedam libidinosæ contagionis pollutio-
nem contra jus fasque usurpatam, et subintroduc-
tam nollent abjicere, investituræ etiam Ecclesiarum
a laicis indebite usurparentur : ipse pro communi

Ecclesie utilitate et necessitate in Lateranensi pa-
latio aggregata synodo, circumsedentibus archiepi-
scopis, episcopis, abbatibus et religiosis Deumque
timentibus clericis et monachis, de suprascriptis et
aliis Ecclesie commodis tractans, hæc decretalia
promulgavit capitula.

I. *Quicumque militum, etc.*

Hæc sunt beatissimi papæ synodalia decreta (pag.
208 ejusdem Chron.) moribus corrigendis idonea,
sanctorum Patrum decretis consona, cœlo rorante
stillata, universis fidelibus inculcanda, amplectenda
atque tenenda, justitia dictante prolata, fortitudine
roborata, prudentia promulgata, temperantiæ vir-
tute prædita. Sed perversi dum in eorum norma vi-
tæ suæ perversitate offendunt, hæc gravia, hæc di-
flicilia, hæc, quia corrigi nolunt, emendari refugunt,
omnimodis appellant impossibilia. O mentem amen-
tem ! o spurcam nequitiam ! et nequissimam spurci-
tiam ! Nunquid si perditorum mores hominum cor-
rigi refugientes desipiunt, justitia silebitur, pietas
conculcabitur, et ecclesiasticæ animadversionis gla-
dius a sanguine prohibetur ? Væ rectori quem
denotaverit sententia hujusce maledictionis ! male-
dictus est qui prohibet gladium suum a sanguine.
Gladium a sanguine prohibere est prædicationis
verbum a carnalis vitæ interfectione retinere. Ob
hanc igitur causam, quia scilicet sanctam Dei Ec-
clesiam castam esse volebat, liberam, atque catho-
cam ; quia de sanctuario Dei Simoniacam et neophy-
torum hæresim, et foedam libidinosæ contagionis
pollutionem volebat expellere, membra diaboli cœ-
perunt in eum insurgere, et usque ad sanguinem
præsumpserunt in eum manus injicere, et ut eum
morte vel exilio confunderent, multis eum modis
conati sunt dejicere. Sic surrexit inter regnum et
sacerdotium contentio, accrevit solito gravior sanctæ
Dei Ecclesie tribulatio. Henricus enim Henrici
imperatoris filius adversus Deum et matrem om-
nium catholicorum Romanam Ecclesiam superbe
tumidus, qui vita ejus prava sanctorum Patrum
decretis et canonicis adversabatur institutis, adver-
sus Deum et adversus Christum ejus (Act. IV)
insurrexit, ecclesiasticis sanctionibus impie factus
rebellis : membra diaboli contra eum incitando, et
omnes quos potuit minis, blanditiis, terroribus, mu-
neribus contra eum armando, facta cum multis
episcopis Lothariensibus et Transrhenensibus com-
positione. Posito enim adhuc in diaconatus officio
eodem papa sanctissimo, cum de eo sinistra et in-
honesta ubique ferretur fama, propter imperialem
dignitatem ei patris matrisque reverentiam, necnon
propter spem correctionis ejus, sæpe ab eo litteris
et nuntiis est admonitus, ut memor clarissimi ge-
neris, memor imperialis dignitatis, vitam suam mo-
ribus imperio congruentibus institueret, ut regem
se et imperatorem moribus ostenderet, operibus
exhiberet. Sed quia cum ætate illius quoque pariter
crevit iniquitas, sublimatus in ordine pontificatus,

officii sibi commissi multo sollicitius ad rationem eum in dies hortabatur, cum aetate fluxa et fragilis de die in die ita ejus se suscepturum verbis quidem ostendit, cæterum re et exaggeratione culparum, in quorum manus curia erat, consilio nesciret. Hinc jam proclivior factus ad acceptum præcipiti usus consilio ferebatur.

Visum est papæ beatissimo ut familiares eorum machinationibus per episcopatus et inductis Simoniace lupis pro pastoribus, innocentiam hæresi nefanda fœdaverat, ad eum vocaret, venientes susciperet, re communionem corporis Christi et consorcium separaret, ut vel sic eum ab eorum subdito maligno consilio segregaret, admonens ut excommunicatos a domo, ab convivio, a familiaritate et communione sua exterminaret, vero invalescente contra eum Sarracena, cum vires regni et præsidia a se vivere velle, epistolam ei direxit supplicem orationem plenam, pœnitentiam de perpetratis peccationibus pollicens, et suam ei obedientiam adjutorium contra rebellantes promittens. Postmodum legatis ejus Humberto Prætorio Giraldo Ostiensi episcopis, in illorum regnum sacratas eorum stolas, quas collo gere jurejurando confirmans. Textus autem epistolæ est :

Inrici imperatoris epistola ad papam.

Beatissimo et desiderantissimo domino papæ apostolica dignitate cœlitus insignito, Dei gratia Romanorum rex debiti famulissimam exhibitionem.

regnum et sacerdotium, ut in Christo ritrata subsistant, vicaria sui ope semper oportet nimirum, domine mi et Patre, quatenus ab invicem minime dissensionem potius Christi glutino conjunctissimo iliter sibi cohæreant. Namque sic et non servatur in vinculo perfectæ charitatis et Christianæ concordia unitatis et ecclesiæ status religionis. Sed nos, qui, Deo auctori jam sortimur ministerium et sacerdotium oportuit, per omnia jus et honorem non ex legitimum. Quippe datæ nobis a Deo potestatem gladium non sine causa portavimus, sed in reos, ut justum fuit, judiciaria illum vaginavimus. Nunc autem divina misericordiam tantulum compuncti et in nos reversi, peccata priores vestræ indulgentissimæ paternitatis accusando confitemur, sperantes de vobis ut apostolica vestra auctoritate absoluti mereamur. Heu, criminosi nos et infelices pueritiæ blandientis instinctione, pariter nostræ imperiosa libertate, partim in quorum seductilia nimium secuti sumus illa, seductoria deceptione peccavimus in coram vobis, et jam digni non sumus vo-

litione vestræ filiationis. Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, et Simoniaco felle amaricatis, et non per ostium, sed aliunde ingredientibus, ecclesias ipsas vendidimus, et non eas ut oportuit defendimus. At nunc, quia soli absque vestra auctoritate Ecclesias corrigere non possumus, super his, ut etiam de nostris omnibus, vestrum una consilium et auxilium obnixè quærimus, vestrum præceptum studiosissime servabitur in omnibus. Et nunc imprimis de Ecclesia Mediolanensi quæ nostra culpa in errore est, rogans ut vestra apostolica districtione canonice corrigatur; ei exinde ad Ecclesias corrigendas auctoritatis vestræ sententia progrediatur. Nos ergo vobis Deo volente in omnibus non deerimus, rogantes idipsum suppliciter paternitatem vestram ut nobis alacris adsit clementer in omnibus. Litteras nostras non post longum tempus cum fidelissimis nostris habitis, ex quibus nostra quæ dicenda adhuc restant, Deo dante, plenius audietis. »

Verum, commisso prælio et victoria obtenta, ad vomitum cito rediit, vota fregit, excommunicatos in communionem et gratiam suscepit, Ecclesiarum confusionem non abhorruit. Pius autem papa adhuc animum ejus tentandum credens, litteras ei direxit comminatorias, ut recordaretur Domini Dei sui, recordaretur promissi, nec inhonoraret honorantem se, nec crederet se fallere posse Deum, adjiciens *Deum superbis resistere, humilibus autem dare gratiam (I Petr. v)*, parcensque ei et moderaminis apostolici erga eum censuram conservans, quem potuisset pro hoc solo scelere juste punire.

ALTERA ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Ad concilium Romanum V, ex chronico Virdunensi, pag. 214, tom. I. Bibliothecæ novæ ms. librorum.

Anno ab Incarnatione Domini 1078, indictione I, pontificatus ejus anno v, mense Martio, Gregorius papa VII Romanæ synodo episcoporum centum præsidens, dixit post aliqua :

Ordinationes illorum qui ab excommunicatis sunt ordinati, sanctorum Patrum sequentes vestigia, irritas fieri censuimus. Sanctorum prædecessorum nostrorum statuta tenentes, eos qui excommunicatis juraverunt fidelitate aut sacramento absolvimus, et ne sibi fidelitatem observent modis omnibus prohibemus. Et quoniam multos, peccatis nostris exigentibus, pro causa excommunicationis quotidie perire cernimus, partim ignorantia, partim etiam nimia simplicitate, partim timore, partim etiam nimia necessitate, devicti misericordia, anathematis sententiam, prout possumus, ad tempus opportune temperamus. Apostolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo subtrahimus, videlicet uxores, liberos, servos, ancillas, seu mancipia, necnon rusticos et servientes, et omnes alios qui non adeo curiales sunt ut eorum consilio scelera perpetrentur, et illos qui ignoranter excommunicatis communicant, seu illos qui communicant cum eis qui communicant excommunicatis. Quicumque

autem orator, sive peregrinus, aut viator in terra A
excommunicatorum venerit, ubi non possit emere,
aut non habet unde emat, ab excommunicatis ac-
cipiendi licentiam damus. Et si quis excommuni-
catis non sustentatione superbiæ [*lege pro sustenta-
tione, non superbiæ, etc., ut supra concil. Rom.
IV, HARD.*] sed humanitatis causa aliquid dare vo-
luerit non prohibemus. Actum in ecclesia Domini
Salvatoris quæ appellatur Constantiana [*forte,
Constantinianæ, HARD.*], v. Nonas Martii.

OBSERVATIO P. ANTONII PAGI *ad an. Chr. 1078,*
n. 4 et 5.

Subdit de v synodo Romana Bertoldus in Chro-
nico : « In synodo ista Berengarius Andegavensis
« canonicus, ut ab hæresi sua resipisceret, synoda-
« liter convenitur, eique induciæ usque ad proxi- B
« mam futuram synodum dantur. » Huc referen-
dum quod anonymus Chiffletianus in opusculo de
Berengarii hæresiarchæ damnatione multiplex scri-
bit : « Reverendissimus papa Gregorius VII, suc-
« cessor Alexandri, iterum eidem Berengario au-
« dientiam in duabus synodis generalibus Romæ
« concessit. Sed cum ipse sectam suam catholicæ
« fidei contrariam denegare non posset, iterum sub
« juramento eandem abdicare et fidem catholicam
« profiteri delegit, sicut in superioribus conciliis
« fecit. Tot igitur conciliis Berengarianam hære-
« sim damnatam percipimus, tum ex fidelium re-
« latione virorum qui eisdem conciliis interfuerunt,
« tum ex regestis Romanorum pontificum, tum ex
« scriptis religiosorum virorum qui de his fidelis- C
« sime scripserunt. Nam eadem concilia nostris
« temporibus infra 40 annos celebrata reperiu-
« tur; quot anni ab exordio pontificatus S. Leonis
« Papæ usque in præsentem annum computantur,
« qui est ab Incarnatione Domini 1088 (quo auctor

« opusculum suum scripsit.) Unde et adhuc multi
« vivunt, qui eisdem conciliis interfuerunt; qui et
« nobis de iisdem conciliis fidelissime testificati
« sunt. »

Berengarius, qui primam fidei professionem, an-
no 1059, coram Nicolao papa fecerat, secundam in
ista synodo edit, quam hactenus ineditam ex veteri
codice Ms. Mabillonius, tom. II. *Analect. in Obser-
vat. de multiplex Berengarii damnatione in hunc
modum exhibet : « Profiteor panem altaris post
« consecrationem esse verum corpus Christi, quod
« natum est de Virgine, quod passum est in cruce,
« quod sedet ad dexteram Patris : et vinum altaris
« postquam consecratum est, esse verum sangui-
« nem, qui manavit de latere Christi. Et sicut ore
« pronuntio, ita me in corde habere confirmo. Sic
« me adjuvet Deus, et hæc sacra. » Verisimile est,
inquit Mabillonius, Berengario, postea quam prio-
rem confessionem quasi proprium Humberti cardi-
nalis fetum tam atrociter, scripto suo a Lanfranco
confutato, lacerasset, ut vel sic omnis causandi ac
tergiversandi aditus ei præcluderetur, datam fuisse
potestatem suis verbis explicandi propriam de eu-
charistia mentem, quod ipse præstiterit, edita hæc
confessione secunda, id qua subdolis *veri corporis
et veri sanguinis* verbis catholicam fidem profiteri
videbatur; tametsi sub ejusmodi speciosis larvis
hæresim suam occultabat. Inde factum ut hæc con-
fessio permultis istius synodi episcopis non fecerit
satis, ideoque remissa ac dilata sit amplior hujus rei
C discussio in synodum anni subsequentis, cujus gra-
tia frequentior episcoporum numerus Romam con-
venire debebat; ac interim Berengarius ad id tem-
pus Romæ residere jussus. Quæ viri doctissimi
conjectura valde mihi probatur.*

AD CONCILIUM ROMANUM V ADDITIO.

Cum in concilio isto Romanæ res Cassinensis
monasterii contra Normannorum invasiones assertæ
fuerint, non dubito quominus ad idem Romanum
concilium pertineat sententia illa adversus eosdem
Normannos lata, qua eosdem castigat pro simili in-
vasione rerum monasterii Casauriensis vel Pesca-
riæ, quæ insula est maris Adriatici in Aprutio ulte-
riori. Hanc igitur damus ex Chronico ejusdem mo-
nasterii exhibito *Rer. Italic. tom. II, par. II, pag.
365.* Insuper de investituris dignitatum ecclesia-
sticarum a laicis non recipiendis, decreta duo in-
tegra cum non legantur in synopsi actorum hu-
jus concilii, quam solam hic pro actis deperditis ex-
hibet Labbeus, supplemus ex opusculo S. Anselmi
Lucensis contra Wibertum antipapam, lib. II, pag.
384, edit. Canisianæ Basnagii; sed antequam hæc
proferantur, disquirere aliquid juvat de hæretico
Berengario, cujus causa non in concilio tantummo-
do Romano sequentis anni tractata est, quod et
Labbeum non latuit; sed et quod ipse ignoravit, in

præsentem pariter jussus est fidei suæ confessionem
exhibere, quam, siquidem vera ille narraverit in
scripto quodam suo vulgato in *Anecdotis Martene,*
tom. IV, pag. 103, concilii illius Patres tunc qui-
dam catholicam agnoverunt; sed alii latere in illa
veneni aliquid hæretici suspicati persuaserunt pon-
tifici ut Romæ ad concilium usque sequentis anni
illum detineret. Ibi clariorem fidei suæ confessio-
nem exprimere coactus est. Porro ex ea Berenga-
rii de rebus suis narratione intelligimus concilium
istud Romanum in festivitate Omnium Sanctorum
cœpisse, idque vero toto illo mense perseverasse
demonstrat inscriptio ejusdem concilii in editis
Labbeanis, quæ diem III Kal. Decembris signat.
Nunc tandem confessionum fidei ejusdem Berenga-
rii ex eodem opusculo promamus.

Juramentum Berengarii Turonici.

Profiteor panem altaris post consecrationem esse
verum corpus Christi, quod natum est de Virgine,
quod passum est in cruce, quod sedet ad dexteram

inum altaris postquam consecratum est, sanguinem, qui manavit de latere Chri- ore pronuntio, ita me corde habere con- ne adjuvet Deus, et hæc sacra.

riptum istud, cum Romæ apud papam erem in conventu episcoporum, quem stivitate Omnium Sanctorum, vocifera- omnibus pronuntiari fecit, dicens suffi- fidei, sufficere debere his quibus lac- us esset non cibus, secundum quod scri- justinus de sacrificio Ecclesiæ dicens : *in altari panis est et vinum, quod etiam vobis renuntiant; quod autem fides in- stulat, panis est corpus Christi vinumque* clamans populo me non hæreticum esse, scripturis, non de corde meo habere, estificans in audientia sua Petrum Da- : inferiorem lima eruditionis, non infe- nfranno dignitate Christianæ religionis, consensisse de sacrificio Ecclesiæ dictis pro eo se dare sententiam, negligenda : diceret Lanfrannus, potius quam ea quæ rus Damiani Romanæ Ecclesiæ filius, S. satis memini, episcopus, non inferior, ut m, Lanfranno lima eruditionis, dignitate religionis; multo Lanfranno operosior livinæ lectionis, secundum quod præce- minus : *Scrutamini Scripturas (Joan. v).* e, cum quo moras pene per annum fece- escitam putare visus est et compositam turbæ turbatæ; ut ait B. Augustinus, noti, quo me hæreticum quantum potuit rat : maxime quia papa undecunque li- ortari fecerat episcopis et abbatibus, cle- nachis, unde sacrificia Christi imperver- sa et scripta Augustini, Hieronymi, Am- rumque legenda proposuerat, mecum sen- n eis qui cum papa erant, episcopo Por- iscopo Sucirensi (*lege Sutrineusi*), epi- æinensi, cardinalibus Attone Mediolanen- io Tudensi Romanæ Ecclesiæ cardinali eusdedit, Petro cancellario, benigni atque dis fratre Fulcone transmontano, clerico ini papæ victore nihilominus Teth- litterarior diligentia peculiari apud S.) tempore habebatur clericus, et fratre qui cognomine Bona-dies appellabatur, ec narrat Berengarius in scripto a Mar- o. k opusculo S. Anselmi Lucensis contra

A aliisque compluribus, quorum nomina dignitatesque non teneo. Cum tamen urgerent papam illum quam maxime pestilentes et Scripturarum perversores, ut exigeret a me moras adhuc Romæ facere usque ad conventum qui futurus erat apud eum in Quadra- gesima, episcoporum, etc.

Gregorius VII, Romana synodo quinquaginta epi- scoporum, consistente presbyterorum et abbatum multitudine, statuit dicens :

I. Si quis deinceps episcopatum vel abbatiam de manu alicujus laicæ personæ susceperit, nullatenus inter episcopos habeatur, nec ulla ei ut episcopo aut abbati audientia concedatur, insuper ei gratiam B. Petri et introitum ecclesiæ interdicimus, quo usque locum, quem sub crimine tam ambitionis quam B inobedientiæ, quod est scelus idololatriæ, cepit, resipiscendo non deserit (440). Similiter etiam de infe- rioribus et ecclesiasticis dignitatibus constituimus.

II. Si quis imperatorum, regum, ducum, mar- chionum, vel quilibet sæcularium potestatum aut personarum investituram episcopatum vel alicu- jus ecclesiasticæ dignitatis dare præsumpserit, ejus- dem sententiæ vinculo se astrictum esse sciat.

Sententia a Gregorio papa VII promulgata contra pervasores possessionum monasterii S. Clementis.

(441) Si quis Nortmannorum vel quorumlibet ho- minum prædia monasterii B. Clementis invaserit, vel quascunque res ejusdem monasterii injuste ab- tulerit, si bis vel ter admonitus non emendaverit, excommunicationi subjaceat, donec resipiscat et Ec- clesiæ satisfaciatur. Si quis prædia B. Clementis ubi- cunque posita in proprietatem suam usurpaverit, vel sciens occultata non propalaverit, vel debitum servitium exinde B. Clementi non exhibuerit, reco- gnoscat se iram Dei, et S. Clementis velut sacri- legum incurrere. Quicumque autem in hoc crimine deprehensus fuerit, eandem hæreditatem B. Clemen- ti restituat, et pœnam quadruplum de propriis bonis persolvat. Quicumque militum, vel cujuscunque or- dinis vel professionis persona, prædia ecclesiastica, a quocunque rege seu sæculari principe vel ab epis- copis aliquibus [donata], invitis abbatibus aut Eccle- siarum rectoribus suscepit, vel susceperit, vel inva- sit, vel etiam eorumdem rectorum depravato senten- tioso consensu tenuerit, nisi eadem prædia Ecclesiis D restituerit, excommunicationi subjaceat. Romæ in universali synodo, præsidente B. Gregorio papa, ab eodem promulgata, ab universali concilio comprobata.

Wibertum lib. II Canif. Veter. Lecti., t. III, p. 384, edit. Basnag.

(441) *Rer. Ital. tom. II, part. II, col. 865.*

CONCILIUM ROMANUM VI,

Berengarius sæpe ad pœnitentiam vocatus, sæpiusque relapsus, hæresim suam iterum abjuravit, fidemque catholicam professus fuit, anno Domini 1079.

(MANSI, *Concil. XX, 523.*)

mo ab Incarnatione sempiterni Principis k Thoma Valdensi tom. II cap. 43, qui 'ATROL. CXLVIII.

[Principii] millesimo septuagesimo nono, mense Acta formata hujus concilii dicit a se reperta fuisse

Februarii, indictione XI, pontificatus vero domni A Gregorii (443) universalis pontificis VII anno VI ad honorem Dei et ædificationem sanctæ Ecclesiæ, salutem quoque tam corporum quam animarum ex præcepto sedis apostolicæ convenerunt finitimi et diversarum regionum et provinciarum archiepiscopi, episcopi, religiosæque personæ, ut sanctam synodum celebrarent. Omnibus igitur in (444) ecclesia Salvatoris congregatis habitus est sermo de corpore et sanguine Domini nostri Jesu Christi, multis hæc, nonnullis illa prius sentientibus (445). Maxima siquidem pars panem et vinum [per] sacræ orationis verba et sacerdotis consecrationem, Spiritu sancto invisibiliter operante, converti substantialiter in corpus Dominicum de Virgine natum, quod et in cruce pependit, et in sanguinem qui de ejus latere militis effusus est lancea, asserebat, atque auctoritatibus [rationibus] orthodoxorum sanctorum Patrum, tam Græcorum quam Latinorum, modis omnibus defendebat. Quidam vero cæcitate nimia et longa percussi, figuram tantum substantiale illud corpus in dextera Patris sedens esse, seque et alios decipientes [figurate tantum se quam alios decipientes] quibusdam cavillationibus conabantur astruere. Verum ubi cœpit res agi, prius etiam quam tertia die ventum fuerit in synodo, defecit contra veritatem niti pars altera, nempe sancti Spiritus ignis (446) emolumenta palarum consumens, et fulgore suo falsam lucem diverberando obtenebrans, noctis caliginem vertit in lucem. Denique Berengarius hujus erroris magister, post longo tempore dogmatizatam impietatem, errasse se coram concilio frequenti confessus, veniamque postulans et orans ex apostolica clementia meruit, juravitque (447) sicut in consequentibus continetur.

Jusjurandum Berengarii Turonensis presbyteri (448).

Ego Berengarius corde credo, et ore confiteor panem et vinum quæ ponuntur in altari per mysterium sacræ orationis et verba nostri Redemptoris substantialiter converti in veram et propriam ac vivificatricem caruem et sanguinem Jesu Christi Domini nostri, et post consecrationem esse verum Christi corpus, quod natum est de Virgine, et quod pro salute mundi oblatum in cruce, pependit, et quod sedet ad dexteram Patris, et verum sanguinem Christi, qui de latere ejus effusus est, non tantum per signum et virtutem sacramenti, sed in proprietate naturæ et veritate substantiæ, sicut in hoc brevi continetur, et ego legi, et vos intelligitis. Sic credo, nec contra hanc fidem ulterius docebo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

Tunc dominus papa præcepit Berengario ex aucto-

in annoso libro decretorum pontificum sub decreto Gregorii papæ. HARDUINUS. — Dantur variantes e cod. Mutin.

(143) Vald. *papæ septimi*. HARD.

(444) Eadem habentur pag. 214 tom. I, bibliothecæ novæ ms. librorum in Chronico Viridunensi Hugonis abbatis Flaviniacensis.

ritate Dei omnipotentis et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, ut de corpore et sanguine Domini nunquam ulterius cum aliquo disputare vel aliquem docere præsumeret excepta causa reducendi ad fidem hanc eos qui per ejus doctrinam ab ea recesserant [recesserunt].

His itaque pie et feliciter actis, inter multas proclamationes conquesti sunt legati regis Rodulphi super Henrico, quod, nulli loco nullique personæ parcens religionem Transalpinam contereret et conculeret: neminem debitus honor vel reverentia vel dignitas tueretur, et ceu vilia mancipia non modo sacerdotes, sed etiam episcopi archiepiscopique caperentur, vinculisque manciparentur, partimque trucidarentur. Decreverunt ergo quamplures concilii in illius tyrannidem gladium apostolicum debere evaginari; sed distulit apostolica mansuetudo. Juraverunt igitur legati Henrici regis illud quod in sequentibus scriptum reperitur.

Sacramentum nuntiorum Henrici regis.

Legati domini mei regis ad vos venient infra terminium Ascensionis Domini, exceptis legitimis soniis (449) id est morte, vel gravi infirmitate, vel captione absque dolo, qui legatos, Romanæ sedis secure ducent et reducent, et dominus rex obediens erit illis in omnibus secundum justitiam et iudicium illorum: et hæc omnia observabit absque dolo, nisi quantum ex jussione vestra remanserit, et hæc jure ex præcepto domini mei regis Henrici.

Jusjurandum nuntiorum Rodulphi regis, itidemque Rodulphi, quod sequitur.

Si colloquium ex vestro præcepto constitutum fuerit in partibus Teutonicis, loco et tempore a vobis definito, ante præsentiam vestram vel legatorum vestrorum dominus noster rex Rodolphus vel ipse veniet, vel episcopos et fideles suos mittet, paratusque erit iudicium quod sancta Romana Ecclesia decreverit de causa regni subire, nulloque malo ingenio conventum a vobis sive legatis vestris constitutum impediet, et, postquam certum inde vestrum nuntium videbit de pace in regno constituenda et confirmanda, studebit ut legatio vestra provenire ad pacem regni et concordiam possit. Hæc omnia observabuntur nisi quantum ex vestra certa licentia remanserit, vel ex impedimento legitimo, scilicet morte, vel gravi infirmitate, vel captione, sine dolo.

Sacramentum archiepiscopi Aquileienseis.

Juravit idem eodem tempore archiepiscopus Aquileienseis Henricus secundum hæc verba: Ab hac hora et inantea fidelis ero beato Petro et papæ Gregorio, suisque successoribus, qui per meliores cardinales intraverint: Non ergo [forte, Non ero, HARD., sic et in Mutin.] in consilio, neque in facto,

(445) Vald. *alia sentientibus*. HARD.

(446) Vald. *emolumenta*. HARD.

(447) Vald. *sicut nunc in*. HARD.

(448) Uncis inclusa desunt.

(449) Sive *exoniis*, hoc est legitimis excusationibus quæ causæ santicæ dicuntur. Cod Mutin. fertur causis mortis vel gravis infirmitatis vel captioneis.

nembra aut papatum perdant, aut A
 captione. Ad synodum ad quam me
 r se, vel per suos nuntios, vel per
 niam, et canonice obediam; aut, si
 atos meos mittam. Papatum Roma-
 iancti Petri adjutor ero ad retinen-
 adum, salvo meo ordine. Consilium
 crediderint per se, aut per nuntios
 tteras, nulli pandam, me sciente, ad
 i. Legatum Romanum eundo et re-
 ce tractabo, et in necessitatibus suis
 uos nominatim excommunicaverint
 ommunicabo. Romanam Ecclesiam
 militiam fideliter adjuvabo, cum in-
 læc omnia observabo, nisi quantum
 remanserit [forte remiseris, HARD.] B

ati sunt in eadem synodo sine spe
 archiepiscopus Narbonensis, Tedal-
 dictus archiepiscopus Mediolanen-
 dictus episcopus Bononiensis, Ro-
 isis, item episcopi Firmanus et Ca-
 nes cum sequacibus suis tam clericis
 is.

mentum Regiensis episcopi.

hus Regiensem episcopatum contra
 trum, aut vestri legati, octo diebus
 eque aliquo inveniam studio, quo
 resistatur. Sic me Deus adjuvet, et
 Evangelia.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium. Cum in hac synodo Berengarii hæresis
 damnata fuerit, quis non videt calumniam esse men-
 dacissimam, qua Gregorius in conciliabulo Mogun-
 tino propterea damnatus fuisse asseritur, quod an-
 tiqus discipulus Berengarii exstiterit? Inter alias
 Gregorii epistolas exstat unica primo anno sui pon-
 tificatus ad Mathildem scripta, qua evidenter profi-
 tetur, sub speciebus panis et vini vere ipsum corpus
 et sanguinem Domini contineri; quæ unica epistola,
 si nullum aliud monumentum existeret, sufficiens
 esset ad integerrimam fidem Gregorii papæ demon-
 strandam, et ad schismaticorum calumniantium os
 impudens obstruendum.

In hoc concilio S. Brunonem, qui paulo post Si-
 gniæ episcopus creatus est, adversus Berengarium
 disputasse, acta Vitæ illius attestantur. Petrus Igneus
 Albanensis episcopus missus est legatus in Germa-
 niam, estque illi adjunctus Udalricus Patavinus epi-
 scopus, ut tradit Bertholdus in Chronico hoc anno.
 Præter hæc alia quædam in ista synodo agitata
 fuisse indicant epistolæ 18 et 19, lib. VI, quas ex
 hac synodo ad Parmensem et Bambergensem Eccle-
 siam scripsit.

ADDITIO PHILIPPI LABBE, S. J.

Eodem anno Gregorii papæ VII sexto habitum fuit
 die IV Nonas Maii Romanum aliud concilium :
Utrum, scilicet, bona Ecclesiarum possint poni in
pignore pro pecunia colligenda ad resistendum Gui-
berto, archiepiscopo Ravennati Romanam sedem inva-
dere conanti. Interfuisse episcopos quatuor cum
 pluribus cardinalibus, abbatibus et archipresbyteris
 fidem faciunt duo pervetusti codices mss. quos pos-
 sidebat illustrissimus dominus Petrus de Marca ar-
 chiepiscopus Tolosanus, ut monuimus pag. 379 hi-
 storix nostræ synopseos.

CONCILIUM ROMANUM VII,

in Germaniæ Henrico abrogatum, collatum fuit Rodulfo, ea constitutione addita,
deinceps investituræ beneficiorum a laicis conferantur vel accipiantur,
anno Domini 1080.

(MANSI, Concil. XX, 531.)

arnatione Domini millesimo octua- C
 atus vero domini Gregorii VII papæ
 ctione III, celebravit ipse dominus
 Romæ, ubi interfuerunt archiepi-
 [et episcopi] diversarum urbium, nec
 a ac diversorum ordinum clerico-
 n innumerabilis multitudo. In qua,
 [toritate] constituta corroborans,
 rigenda erant correxit, et quæ cor-
 avit. Inter cætera namque in fine
 utionis hæc annexuit, et perpetuæ
 osteris scribenda mandavit, ita di-

statuta sanctorum Patrum, sicut
 neciliis, quæ, Deo miserante, cele-
 rdinatione ecclesiasticarum dignita- D
 ; ita et nunc apostolica auctoritate
 confirmamus ut, si quis deinceps
 l abbatiam de manu alicujus laicæ
 erit, nullatenus inter episcopos vel

abbates habeatur, nec ulla ei ut episcopo seu ab-
 bati audientia concedatur. Insuper etiam ei gratiam
 S. Petri et introitum ecclesiæ interdicimus, quous-
 que locum, quem sub crimine tam ambitionis quam
 inobedientiæ (I Reg. xv) (quod est scelus idolola-
 triæ) cepit, resipiendo non deserit. Similiter
 etiam de inferioribus ecclesiasticis dignitatibus
 constituimus.

II. Item si quis imperatorum, regum, ducum,
 marchionum, comitum, vel quilibet sæcularium po-
 testatum aut personarum, investituram episcopa-
 tum vel alicujus ecclesiasticæ dignitatis dare præ-
 sumpserit, ejusdem sententiæ vinculo se obstrictum
 esse sciat. Insuper etiam, nisi resipiscat, et Eccle-
 siæ propriam libertatem dimittat, divinæ animad-
 versionis ultionem in hac præsentis vita tam in cor-
 pore suo quam cæteris rebus suis sentiat, ut in ad-
 ventu Domini (I Cor. xv) spiritus salvus fiat.

III. Item sententiam depositionis et excommu-
 nicationis, jam plerumque datam in Tedaldum

[Tebaldum] Mediolanensem dictum archiepiscopum, et Guibertum [Gibertum] Ravennatum, et Rolandum Tarvisiensem, confirmamus et corroboramus. Et Petrum olim Rothonensem [Ruthenensem, *cod. Mutin.* Redonensem] episcopum, nunc autem Narbonensis Ecclesiae invasorem, pari sententia damnamus.

IV. Item si quis Nortmannorum terras Sancti Petri, videlicet illam partem Firmanae marchiae, quae nondum pervasa est, et ducatum Spoletanum, et Campaniam, nec non Maritimas atque Sabinum, et comitatum Tiburtinum, nec non monasterium Sancti Benedicti montis Cassini, et terras sibi pertinentes; insuper etiam Beneventum invadere vel deprædari præsumperit, gratiam sancti Petri et introitum ecclesiae ei usque ad satisfactionem interdiciamus. Verumtamen si quis illorum adversus habitatores harum terrarum aliquam justam causam habuerit, prius a nobis, vel a rectoribus seu ministris inibi constitutis justitiam requirat; quae si ei denegata fuerit, concedimus ut pro recuperatione suarum rerum de terra illa accipiat, non tamen ultra modum, nec more prædonum, sed, ut decet Christianum, et eum qui sua magis quaerit recipere quam aliena diripere, et qui timet gratiam Dei amittere et maledictionem beati Petri incurrere.

V. Præterea admonemus omnes qui aeternae damnationis poenas evadere, et verae beatitudinis gloriam cupiunt intrare, ut a falsis sibi caveant poenitentibus. Sicut enim falsum baptisma non lavat originale peccatum, ita post baptismum falsa poenitentia non delet nefas commissum. Ideoque valde necessarium est ut qui se aliquod grave crimen commisisse cognoscit, animam suam prudentibus et religiosis viris committat, ut per veram poenitentiam certam peccatorum suorum consequatur veniam. Haec est enim vera poenitentia, ut post commissum [commissionem] alicujus gravioris criminis, ut pote meditati homicidii et sponte commissi, seu perjurii pro cupiditate honoris aut pecuniae facti, vel aliorum his similium, ita se unusquisque ad Dominum convertat, ut, relictis omnibus iniquitatibus suis, deinde in fructibus bonae operationis permaneat. Sic enim Dominus per prophetam docet: *Si conversus fuerit impius ab omnibus iniquitatibus suis et custodierit universa mandata mea, vita vivet, et non morietur* (*Ezech. xviii*). In quibus verbis manifeste datur intelligi quoniam qui aliena bona diripuit, et ea, cum possit, reddere vel emendare noluerit, vel qui arma contra justitiam portavit [portaverit], aut odium in corde retinet, vel qui hujusmodi negotiationibus aut officiis implicitus fuerit quae sine fraude, sine falsitate, sine invidia, sine deceptione fratrum exercere non possit, nec ad Dominum conversus, nec de perpetratis facinoribus veram poenitentiam facere credendus est. Unde inter omnia vos hortamur atque monemus ut, in accipiendis poenitentibus, non ad illos curratis in quibus nec religiosa vita, nec est con-

solendi scientia, qui animas hominum magis ad interitum quam ad salutem ducunt, teste Veritate quae ait: *Si caecus caecum ducat, ambo in foveam cadunt* (*Matth. xv*); sed ad eos qui, religione et Scripturarum doctrina instructi, viam veritatis et salutis vobis ostendere valeant.

VI. De electione pontificum.

Quoties, defuncto pastore alicujus Ecclesiae, alius est ei canonice subrogandus, instantia visitoris episcopi, qui ei ab apostolica vel metropolitana sede directus est, clerus et populus, remota omni saeculari ambitione, timore atque gratia, apostolicae sedis vel metropolitana sui consensu pastorem sibi secundum Deum eligat. Quod si corruptus aliquo vitio aliter agere præsumperit, electionis perperam factae omni fructu carebit, et de caetero nullam electionis potestatem habebit. Electionis vero potestas omnis in deliberatione sedis apostolicae sive metropolitana sui consistat. Si enim is ad quem consecratio pertinet, non rite consecrando, teste beato Leone, gratiam benedictionis amittit, consequenter is qui ad pravam electionem declinaverit, eligendi potestate privatur.

VII. Excommunicatio regis Henrici.

Beate Petre, princeps apostolorum, et tu, beate Paule, Doctor gentium, dignamini, quaeso, aures vestras ad me inclinare, meque clementer exaudire. Quia veritatis estis discipuli et amatores, adjuvate ut [et] veritatem vobis dicam, omni remota falsitate quam omnino detestamini, ut fratres mei melius mihi acquiescant, et sciant et intelligant quia ex vestra fiducia post Dominum et matrem ejus semper virginem Mariam pravis et iniquis resisto; vestris autem fidelibus auxilium præsto. Vos enim scitis quia non libenter ad sacrum ordinem accessi, et invitus ultra montes cum domino papa Gregorio abii, sed magis invitus cum domino meo papa Leone ad vestram specialem ecclesiam redii, in qua utcumque vobis deservivi. Deinde valde invitus, cum multo dolore et gemitu ac planctu, in throno vestro valde indignus sum collocatus. Nec ideo dico [*forte verius, hæc ideo dico, HARD., sic et in Mutin.*] quia non ego vos, sed vos elegistis me, et gravissimum pondus vestrae Ecclesiae supra me posuistis; et quia super montem excelsum me jussistis ascendere, et clamare atque annuntiare populo Dei scelera eorum, et filiis Ecclesiae peccata eorum (*Isai. lviii*), membra diaboli contra me coeperunt insurgere, et usque ad sanguinem præsumperunt in me manus suas injicere. Astiterunt enim reges terrae et principes saeculares et ecclesiastici, aulici et vulgares convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus vos christos ejus, dicentes: *Dirumpamus vincula eorum; et projiciamus a nobis jugum ipsorum* (*Psal. ii*), et ut me omnino morte vel exilio confunderent, multis modis conati sunt in me insurgere.

Inter quos specialiter Henricus, quem dicunt regem, Henrici imperatoris filium, contra vestram

um erexit Ecclesiam, facta cum multis episcopis ultramontanis et Italicis conspiratione, adni-
te deiciendo eam sibi subjugare; cujus su-
vestra resistit [*forte, restitit, HARD.*] aucto-
amque nostra destruxit potestas; qui con-
humiliatus ad me in Longobardiam veniens,
ionem ab excommunicatione quæsivit. Quem
ens humiliatum, multis ab eo promissionibus
s de suæ vitæ emendatione, solam ei commu-
reddidi, non tamen in regno, a quo eum in
a synodo deposueram, instauravi, nec fide-
omnium qui sibi juraverant, vel erant jura-
quo omnes absolvi in eadem synodo, ut sibi
tur, præcepi.

æc ideo detinui, ut inter eum et episcopos
icipes ultramontanos, qui ei causa jussionis
Ecclesiæ restiterant, justitiam facerem vel
componerem, sicut ipse Henricus juramento
s episcopos mihi promisit.

icti autem episcopi et principes ultramou-
ndientes illum non servare mihi quod promi-
uasi desperati de eo, sine meo consilio, vo-
ibus, elegerunt sibi Rodolphum ducem in
Qui rex Rodolphus festinanter, ad me misso
indicavit se coactum regni gubernacula
sse; tamen sese paratum mihi omnibus mo-
dire : et, ut hoc verius credatur, semper ex
pore eundem mihi semper [*dele semper*]
rmonem, adjiciens etiam filio suo obside et
sui ducis Bertholdi filio quod promittebat

ea Henricus cœpit me precari ut illum contra
um Rodolphum adjuvarem, cui respondi me
facere, audita utriusque partis ratione, ut
cui justitia magis faveret. Ille vero putans
bus eum posse devincere, meam contempsit
ionem. Postquam autem persensit se non
sicut speravit) agere, duo episcopi, Virdu-
ridelicet et Osenburgensis [*forte, Osnebru-
HARD., cod. Mut. Osneburgensis*], de con-
is suis Romam venerunt, et in synodo ex
enrici me ut ei justitiam facerem rogaverunt;
nuntii Rodulphi fieri laudaverunt. Tandem,
te Deo, sicut credo, statui in eadem synodo
ibus ultramontanis fieri colloquium, ut illic
statueretur, aut cui amplius justitia faveret,
eretur. Ego enim, sicut vos mihi testes estis,
et domini, usque hodie nullam partem dispo-
nere, nisi eam cui plus justitia faveret. Et,
tabam quod injustior pars colloquium nollet
i justitia suum locum servaret, excommu-
t anathemate alligavi omnes personas sive
ive ducis, aut episcopi, seu alicujus hominis,
loquium aliquo ingenio impediret ut non
Prædictus autem Henricus cum suis fautori-
a timens periculum inobedientiæ, quod est
lololatriæ (*I Reg. xv*), colloquium impediendo
unicationem incurrit, et seipsum anathe-
inculo alligavit, magnamque multitudinem

A Christianorum morti tradi, et Ecclesias fecit dissi-
pari, et totum pene Teutonicorum regnum desola-
tioni [desolatum] dedit. Quapropter, confidens de
judicio et misericordia Dei ejusque piissimæ matris
semper virginis Mariæ, fultus vestra auctoritate,
sæpe nominatum Henricum, quem regem dicunt,
omnesque fautores ejus excommunicationi subjicio
et anathematis vinculis alligo; et iterum regnum
Teutonicorum et Italiæ ex parte omnipotentis Dei et
vestra interdicens ei, omnem potestatem et dignita-
tem illi regiam tollo, et ut nullus Christianorum ei
sicut regi obediat interdico, omnesque qui ei jura-
verunt vel jurabunt de regni dominatione a jura-
menti promissione absolvo. Ipse autem Henricus
cum suis fautoribus in omni congressione belli nul-
las vires nullamque in vita sua victoriam obtineat.
B Ut autem Rodolphus regnum Teutonicorum regat
et defendat, quem Teutonici elegerunt sibi in re-
gem, ad vestram fidelitatem ex parte vestra dono,
largior et concedo : omnibus sibi fideliter adhærenti-
bus absolutionem omnium peccatorum, vestramque
benedictionem in hac vita et in futura, vestra fretus
fiducia, largior. Sicut enim Henricus pro sua superbia,
inobedientia et falsitate a regni dignitate juste abji-
citur, ita Rodolpho pro sua humilitate, obedientia et
veritate potestas et dignitas regni conceditur.

Agite nunc, quæso, Patres et principes sanctissimi,
ut omnis mundus intelligat et cognoscat quia, si po-
testis in cœlo ligare et solvere, potestis in terra impe-
ria, regna, principatus, ducatus, marchias, comitatus
et omnium hominum possessiones pro meritis tollere
unicuique et concedere. Vos enim patriarchatus,
primatus, archiepiscopatus, episcopatus frequenter
tulistis pravis et indignis, et religiosi viris [reli-
giosi vero] dedistis. Si enim spiritualia judicatis,
quid de sæcularibus vos posse credendum est?
et, si angelos dominantes omnibus superbis prin-
cipibus judicabitis, quid de illorum servis facere
potestis? Addiscant nunc reges et omnes sæculi
principes quanti vos estis, quid potestis; et timeant
parvipendere jussionem Ecclesiæ vestræ, et in
prædicto Henrico tam cito iudicium vestrum exer-
cete, ut omnes sciant quia non fortuito, sed vestra
potestate, cadet. Confundatur utinam ad pœnitentiam,
ut spiritus sit salvus in die Domini.

Acta Romæ Nonis Martii [Maii], indictione tertia.

*Rodulphi regis Romanorum, et principum imperii,
propositio in synodo Romana contra Henricum IV
imperatorem.*

1. Nos ex legatione domini nostri regis Rudolphi
et principum-ejus conquerimur Deo, et sancto Petro,
vestræque paternitati, et cuncto huic sanctissimo
concilio quod ille Henricus, quem vos apostolica
auctoritate deposuistis a regno idipsum regnum con-
tra vestrum interdictum tyrannice invasit, omnia
circumquaque ferro, præda, incendio devastavit;
archiepiscopos, episcopos, de episcopatibus suis im-
pia crudelitate expulit, et eorum episcopatus suis
fautoribus in] beneficia distribuit; per cujus etiam

tyrannidem piæ memoriæ Werinharius Magdeburgensis archiepiscopus occisus est; Adelbertus Wormatiensis episcopus adhuc ab ep, contra sedis apostolicæ præceptum, in captione cruciatur; multa hominum millia ejus factione sunt occisa; quamplures ecclesiæ abbatis reliquiis (*sic*) incensæ ac penitus destructæ.

2. Innumerabilia quidem facinora sunt quæ idem Henricus in principes nostros perpetravit, eo quod sibi, contra sedis apostolicæ decretum, ut regi obedire noluerunt, et colloquium quod vos pro inquirenda justitia et pace componenda fieri decrevistis, ex culpa Henrici et fautorum ejus (irritum) remansit.

3. Quapropter vestram humiliter imploramus clementiam, ut nobis, imo sanctæ Dei Ecclesiæ decretam sacrilego pervasori Ecclesiarum justitiam B faciat.

Actum Romæ anno ab Incarnatione Domini 1080, pontificatus vero domini Gregorii papæ septimi anno VII indictione III.

NOTÆ SEVERINI BINII.

Concilium Coronæ, quam ex hoc concilio Gregorius papa ad Rodolphum misit, iste versus inscriptus fuit :

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rodulpho.

In hac synodo ventilatam quoque esse antiquam illam controversiam inter Turonensem et Dolensem Britannæ Ecclesiam ejusdem Gregorii papæ litteræ ad episcopos Britannæ datæ significant. Nihil certi in ea definitum, sed de mittenda legatione in Britanniam ad causam cognoscendam deliberatum; deque juribus Lemovicensis Ecclesiæ super monasteria a Dolensibus monachis usurpata, atque aliis a Remensi archiepiscopo occupatis in eadem actum esse, eadem epistolæ testantur. Baronius, anno 1080, numero decimo sexto.

ADDITIO AD ROMANUM VII CONCILIUM.

Anni 1080.

In quo Henricus regno exspoliatur, Rodolphus investitur.

(Supplem. MANSI, II, 46.)

Ex hac synodo scriptas testatur Annalista Saxo Eccardi litteras, quas ex illo acceptas hic repeto. Forte tamen hæ litteræ præcesserunt sententiam in Henricum regem in concilio pronuntiatam. Hanc vero sententiam anno 1080 tunc arbitror dictam, cum Henricus victoria de Saxonibus relata inflatus omnem in apostolicam sedem observantiam abjecit. Prælium vero illud die VI Kal. Februarii Annalista Saxo consignat. Ex quo fieret concilium hoc Januario mense convenisse. Quibus constitutis, hoc Romanum ab eo in quo sententia exauctorationis in Henricum dicta est, consignaturque Martio mense, plane distinguitur.

In ipso anno dominus apostolicus in Teutonicas partes a synodo subjectam misit epistol.

• GREGORIUS, servus servorum Dei, omnibus archiepiscopis et episcopis in Teutonico, atque in Saxo- nico regno commanentibus, omnibusque principibus, cunctisque majoribus et minoribus, qui non sunt excommunicati, et obedire voluerunt, salutem et apostolicam benedictionem. •

Quomodo ex lite et dissensione vestra maximum in sancta Ecclesia periculum fieri quotidie cognoscimus, visum est nobis, visum est et fratribus nostris in concilio congregatis summa ope elaborare pro viribus, quatenus idonei nuntii, tam religione quam scientia pollentes, e latere apostolicæ sedis ad partes vestras mitterentur, qui religiosos episcopos, laicos

etiam pacis et justitiæ amatores, in partibus vestris commorantes, ad hoc opus idoneos congregarent; qui domni gratia præeunte, die et loco ab illis statuto, tam ipsi quam quos ipsi adjungere adhuc debemus, aut pacem componant, aut, veritate præcognita, super illos qui sunt sancti, dissidii causa canonicam censuram exerçant. Verum quomodo nonnullos diabolico instinctu confectos, iniquitatis suæ facibus ignitos, cupiditate inductos, discordiam potius quam pacem fieri et videre desiderantes fore non ignoramus; statuimus in hac synodo, sicut et in præterita, ut nulla persona alicujus potentie vel dignitatis sive parva sive magna, sive princeps sive subjectus aliqua præsumptione audeat legatis nostris obsistere, et cum ad vos pervenerint de componenda pace contraire, nec postea contra interdictum illorum alter in alterum audeat insurgere, sed usque ad diem ab illis statutum firmam pacem omnes sine ulla occasione et fraude observent. Quicumque autem hæc vestra instituta ulla præsumptione violare tentaverit, anathematis vinculo eum ligamus, et non solum in spiritu, verum etiam in corpore et in omni prosperitate hujus vitæ apostolica auctoritate innotuimus, et victoriam in armis auferimus, ut sic saltem confundantur et duplici contritione contentantur.

CONCILIIUM ROMANUM VIII,

In causa Henrici regis et episcoporum quorundam, celebratum anno Domini 1081.

(MANSI, Concil. XX, 577.)

Anno ab Incarnatione Domini millesimo octuagesimo primo, pontificatus vero Gregorii septimi anno

octavo nondum exacto, præside eodem apostolico celebrata est synodus Romæ in basilica ejusdem Sal-

et Redemptoris nostri Jesu Christi, in qua A
 ltera sententiam depositionis archiepiscopo-
 relatensis et Narbonensis atque excommuni-
 s per legatos apostolicæ sedis promulgatam,
 is papa, his qui aderant collaudantibus, fir-

icum quoque dictum regem, et omnes fau-
 jus, qui in præterita excommunicatione ani-
 duraverunt, iterum excommunicavit.

hematizavit item Ildimundum et Landum
 ninos tyrannos, omnesque adjutores eorum.
 erea suspendit ab officio quosdam episcopos,
 concilium invitati, neque ipsi neque nuntii
 pro ipsis venerunt.

CONCILIUM ROMANUM HABITUM ANNO 1081.

Gregorii VII papæ nono, IV Nonas Maii, B
 entibus simul episcopis, cardinalibus, abba-
 archipresbyteris ut discerent utrum bona
 arum possent poni in pignore pro pecunia
 da ad resistendum Guiberto, archiepiscopo
 ati Romanam sedem invadere conanti, quæ-
 storitatibus exemplisque sanctorum, unani-

miter laudaverunt sacras res Ecclesiarum nullate-
 nus in militia sæculari exponendas, nisi in alimonia
 pauperum, in sancto usu rerum divinarum, et in
 redemptione captivorum. Ita quippe sub procura-
 tione Joseph fuerant immunia a tributo prædia sa-
 cerdotum, nec exponebatur aut mittebatur in cor-
 bonam pretium sanguinis (*Matth. xxvii*), nec Helio-
 dorus raptor sacrarum rerum sub Onia pontifice
 fuit impunitus (*II Mac. iii*). Quibus actis interfue-
 runt Joannes episcopus Portunensis, Joannes episco-
 pus Tusculanensis, Umberto episcopus Prænesti-
 nus, Brunus episcopus Signinus, Beno cardinalis
 Sancti Martini, Ber..... cardinalis Chrysogoni, Bene-
 dictus cardinalis Sanctæ Pudentianæ, Cono cardi-
 nalis Sanctæ Anastasiæ, Azo cardinalis Sancti
 Marci, Romanus cardinalis Sanctæ Susannæ, Bonus
 senior cardinalis Sanctæ Mariæ, Maurus abbas
 Sancti Sabbæ, Laurentius cantor, Petrus archipre-
 sbyter de porta Latina, Joannes archipresbyter de
 Sancto Sebastiano, Joannes archipresbyter de Sancta
 Cæcilia,..... archipresbyter Salvatoris, et alii plures.

CONCILIUM ROMANUM IX,

Anno Domini 1083 celebratum.

(Apud MANSI, *Concil.* tom. XX, col. 587).

Anno ab Incarnatione Domini millesimo (451) C
 simo quarto, pontificatus verb domini Gre-
 pæ septimi anno undecimo, duodecimo [xiv]
 as Decembris, præside eodem apostolico,
 ta est tribus diebus in Lateranensi basilica
 s, in qua fuerunt archiepiscopi, episcopi,
 t et] abbates Campani, et de principatibus
 Apulia, pauci quoque Gallicani; nam pluri-
 nrici tyranni perfidia iter retro vertere con-
 ui Ostiensem episcopum de apostolica lega-
 deuntem contra fas et juramenti fidem capi
 ve permisit. Tres autem synodos quadrage-
 ejusdem Henrici persecutio impedivit [præ-
 . Qui semel beatum Paulum, bis beatum Pe-
 ggressus, demum post multum fusi sangui-
 n tam suorum fortitudine quam negligentia D
 porticu[porticæ] muros subripuit. Romanum
 m vulgus, pars videlicet copiosior civitatis,

biennii bello fatigatum, acri inedia laborabat : cum
 nec ipsis ad vicina oppida vel castra exire liceret,
 nec illi jurati Henrici in Urbem vellent negotiatum
 venire; multi quoque fame abacti Urbem reliquerant.
 Proinde cæteri bello remissius attentis rem ex animo
 minus gerebant, et a custodiis, prout cuique licebat,
 sine timore negligentes aberant. Hæc super Henrici
 tyrannide, quia se occasio præbuit, præstrinxisse
 sufficiat.

Cæterum dominus apostolicus in eadem synodo de
 fidei forma et Christianæ religionis conversatione,
 sed et robore animique constantia ad præsentem
 pressuram necessaria, ore non humano sed ange-
 lico patenter edisserens, die tertia totum fere conventum
 in gemitus et lacrymas compulit, sicque conci-
 lium apostolica benedictione lætificatum in pace
 dimisit.

Dantur variantes ex cod. Mutin.
 Legendum 1083, ut annus xi Pontificatus
 i hoc anno inchoatus certo demonstrat. Præ-

terquam quod an. 1084, m. Novembri, Gregorius VII
 Romæ non erat. PAGIUS *ad An.* 1083, n. 6.

CONCILIUM ROMANUM X,

Guibertus antipapa et hæresiarcha atque Henricus pseudoimperator cum omnibus suis
 fautoribus, excommunicatur, anno Domini 1084.

(MANSI, *Concil.* XX, 589).

hoc concilio ista Bertholdus : Dominus autem
 collecta synodo, iterum sententiam anathema-

tis in Guibertum hæresiarcham, et Henricum, et
 omnes eorum fautores, promulgavit; quod et in festo

sancti Joannis Baptistæ præterito jamdudum Romæ fecit, cum Henricus adhuc ibi moraretur. Hanc sententiam legati sedis apostolicæ, videlicet Petrum Albauensis episcopus in Francia, Otto Ostiensis episcopus in terra Teutonicorum usquequaque divulgant. *Hæc Bertholdus.*

Ad hunc quoque annum referenda quæ scribit Hugo Flaviniensis in Chronico anno 1084: Henricus Romanus veniens urbem cepit, muros evertit, Gregorium papam in turre Crescentis muro clausit, suumque papam in ecclesia S. Petri sedere constituit, ut impleretur quod scriptum est: « Cum videretis idolum abominationis stans ubi non debet, qui legit intelligat

(Matth. xxiv), » etc. Nec mutabat pardus varietates suas (Jer. xiii), Henricus scilicet nequitas suas; quinimo Romæ positos quotquot poterat iniis, terroribus, blandimentis, promissis sibi conciliabat, bella, cædes, homicidia per se suosque faciens, et totis quibus poterat viribus iniquitati favens, veritati resistens et insuper suis litteras mittens, quibus se Romam obtinuisse, papam dejecisse et omnibus omnino prævaluisse mendaciter confingebat. At vero Mathildis, etc. Gregorius igitur in turre Crescentis muro clausus legatos misit ad Robertum, Apulie ducem, ut veniret et obsidionem solveret, etc.

AD OPERA S. GREGORII APPENDICES.

APPENDIX PRIMA.

OPERA A NONNULLIS S. GREGORIO ASCRIPTA.

I.

COMMENTARIUS IN VII PSALMOS PŒNITENTIALES.

(Vide in S. Gregorio I papa, Operum ejus tomo V, col. 549, Patrologiæ tom. LXXIX.)

II.

FRAGMENTUM EXPOSITIONIS IN MATTHÆUM.

(FABRIC., Bibl. med. et inf. Lat., III, 92.)

Expositionem in VII psalmos pœnitentiales, quam supra inter Gregorii I scripta retuli, parum certa conjectura Hildebrando aliqui tribuunt, sicut etiam Commentarium uberius in Matthæum, ex quo ms. in bibliotheca Lambethana Petrus Allixius in præfat. ad Determinationem Joannis, Parisiensis prædicatoris, de modo existendi corpus Christi in sacramento altaris, Lond. 1686, 8, protulit hoc fragmentum.

Cum autem panis et vinum, inquit, dicantur a cunctis sanctis, et a fidelibus creditur transire in substantiam corporis et sanguinis Christi; qui fit illa conversio, an formalis, an substantialis, quæri solet. Quod autem formalis non sit, manifestum est; quod forma panis et vini remanent. Utrum vero sit substantialis, perspicuum non est. Quidam autem dicunt hic substantiam transire et converti, ut hæc fiat illa, nec tamen illa augeatur, nec concedunt quod hanc esse illam vere dici possit. Alii autem sic dicunt, hanc in illam transire et converti, quod sub illis accidentibus sub quibus prius erat substantia panis et vini, post consecrationem est substantia corporis et sanguinis, quibus tamen non efficitur. Nos autem, incerta relinquentes, quod auctoritatibus certum est profiteremur, scilicet substantiam corporis et sanguinis Christi converti, modum vero conversionis ignorare non erubescimus fateri.

Subjungit post hoc clarissimus Allixius: « Hildebrandi, qui deinde Gregorius VII, esse hoc opus, verba quibus illud clauditur, demonstrant: **EXPLICIT EXPOSITIO HILDEBRANDI, SERVI JESU CHRISTI, SUPER MATTHÆUM, PER VERBA ET SENSUM HORUM EXpositorum ET SUTILITATEM GLOSSARUM VENERANDORUM MAGISTRORUM. ADJUNTO UT LIBRUM HUNC PER PRÆSENS EXEMPLAR CORRIGAS.** » Sed omnino audiendus Henricus Warthonus, qui, eodem ms. codice Lambethano usus, Commentarium hunc in auctario ad Historiam dogmaticam Jac. Usserii, p. 405, non Gregorio VII, sed juniore cuidam Hildebrando, circa annum 1150 tribuit. *Ascribam ejus*